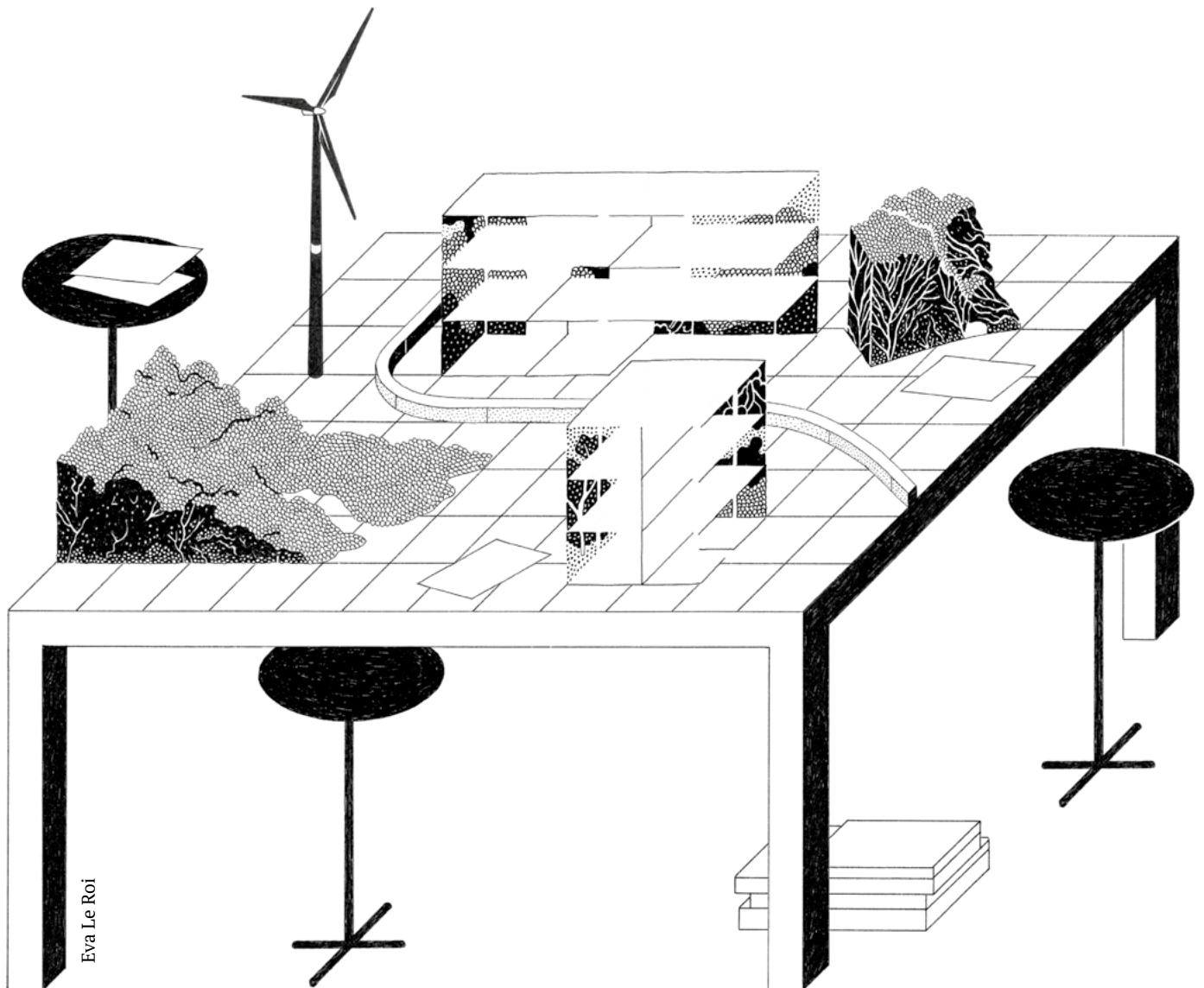

BWMSTR

SCAN

KORTEMARK
EINDRAPPORT

MAART 2021

POSAD MAXWAN
strategy x design

2UW
2DVW.EU

Deltares
3

GE
GENERATION
.ENERGY

VE-R

De Bouwmeester Scan is het resultaat van een nauwe samenwerking tussen het Team Vlaams Bouwmeester, het Departement Omgeving, de Vlaamse Landmaatschappij, het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vereniging van de Vlaamse Provincies en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten.

Stuurgroep Bouwmeester Scan
Leo van Broeck, Vlaams Bouwmeester
Frans Pauwels, Vlaamse Landmaatschappij
Tinne van Passel, Provincie Antwerpen
Ben de Bruyn, Provincie Antwerpen
Tom de Bruyn, Provincie Vlaams-Brabant
Jeroen Nachtergaele, Agentschap voor Natuur en Bos
Kathleen de Paepe, Departement Omgeving
Ilse van Roey, Departement Omgeving
Xavier Buijs, Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
Erik Grietens, Bond Beter Leefmilieu
Philippe van Wesenbeeck, Departement Duurzame Stedelijke Ontwikkeling en Ondernemen, Stad Gent
Tom Coppens, Onderzoeksgroep voor stadsontwikkeling, UAantwerpen
Raf Ilsbroekx, Onderzoeksgroep voor stadsontwikkeling, UAantwerpen

Coördinator Bouwmeester scan
Mario Deputter, Team Vlaams Bouwmeester

Grafisch Concept
www.gestalte.be

Tekening Bouwmeester Scan
www.eva-le-roi.com

Onderzoeksteam
PosadMaxwan: Han Dijk, Michiel Raats, Vincent Babeş, Cateau Albers, Corné Strootman, Tomer Shachaf, Jan Gerk de Boer, Emma Lomas Escribano
www.posadmaxwan.nl
2DVW: Johan de Wachter, Rik de Vooght, Joris van Arkel
www.2dvw.eu
Deltares: Lena Niel
www.deltares.nl
Generation.Energy: Boris Hocks, Jaap Witte, Jet ten Voorde
www.generation.energy
ve-r: Berrie van Elderen
www.ve-r.nl

Fotografie
Onderzoeksteam tenzij anders vermeld

AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

DEPARTEMENT
OMGEVING

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

INHOUDSOPGAVE

LEESWIJZER	4
WOORD VOORAF	5
ONDERZOEKSMETHODOLOGIE	6

01. VERKENNING

1.1	Situering van de gemeente	10
1.2	Kencijfers	12
1.3	Ruimtelijke beschrijving	14

02. DIAGNOSE

	OVERZICHT	20
2.1	Mobiliteit	22
2.2	Bebouwde ruimte	
	2.2.1 Gezonde verstedelijking	28
	2.2.2 Wonen	32
	Morfologische analyse	38
2.3	Open ruimte	
	2.3.1 Water en natuur	44
	2.3.2 Productief landschap	50
2.4	Energie	56
2.5	Regelgeving & publiek ondernemerschap	62
	UITKOMST DIAGNOSE	64

03. AMBITIE

3.1	Kernkracht	66
3.2	Ambities	68

04. TRANSITIEAGENDA

	Overzicht	70
4.1	Vervlechting van landschap en maatschappij	74
4.2	Duurzame landbouw en economie	82
4.3	Compacte en gezonde kernen	94
4.4	Publieke slagkracht	108
4.5	Aanbevelingen aan het adres van hogere overheden	112

05. BIJLAGEN

5.1	Methodologische nota Nightingale rose diagram en gemeentefiche	114
5.2	Methodologische nota GIS analyses	116
5.3	Overige bronnen	117

LEESWIJZER

Voor u ligt de eindrapportage van de Bouwmeester Scan voor de gemeente Kortemark. Deze rapportage is het resultaat van een ruimtelijk onderzoek waarin zowel naar de bestaande als mogelijke toekomst van de gemeente is gekeken. Dit kenmerkt ook de opbouw van de rapportage. Na deze leeswijzer volgen een voorwoord van Vlaams Bouwmeester Leo Van Broeck en een beknopte uitleg over de onderzoeksmethodologie.

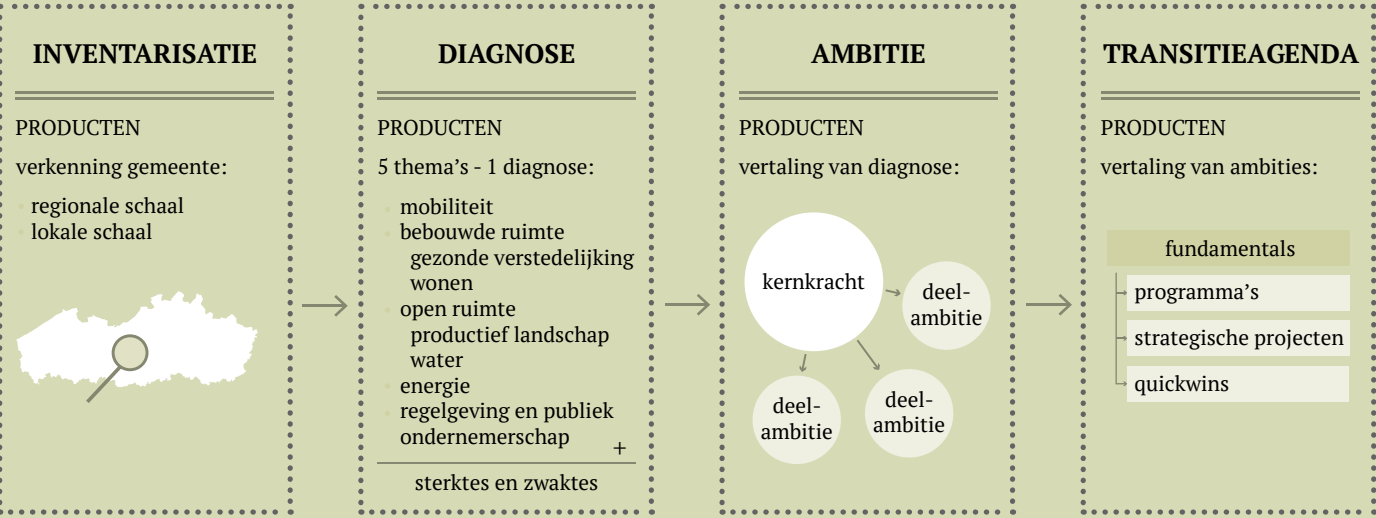
In het eerste deel worden de karakteristieken van Kortemark beschreven; de ruimtelijke context; de kencijfers en de ruimtelijke opbouw. In het tweede deel ‘Diagnose’ wordt vervolgens een verdiepingsslag gemaakt en wordt de bestaande ruimtelijke conditie van de gemeente tegen het licht gehouden. Hiervoor wordt Kortemark binnen een kader van zeven onderwerpen aan een diagnose onderworpen. Er wordt gekeken naar mobiliteit, gezonde verstedelijking, wonen, het open, productieve landschap, water, energie en tenslotte naar regelgeving. Voor elk deelaspect worden kansen en urgenties gedefinieerd.

In het derde deel ‘Ambities’ worden vervolgens de ambities voor de toekomstige mogelijkheden voor de gemeente geschetst. Dit doen we door allereerst een zogenaamde ‘kernkracht’ te formuleren voor Kortemark; een rode draad die de ambities voor de toekomst ver-

bindt aan de kansen die vanuit de diagnose worden gesignaleerd. Dit zou het leidmotief voor ruimtelijk beleid kunnen zijn voor de komende tijd. Vanuit deze kernkracht volgen verschillende deelambities.

In het vierde en laatste deel van de rapportage ‘Transitieagenda’ wordt een eerste voorzet gedaan van hoe de gemeente projecten of programma’s kan starten teneinde te werken aan de volgende stappen die nodig zijn om de ambities waar te maken. Het vormt een agenda voor mogelijke projecten die het onderzoeksteam binnen de scope van de Scan heeft geformuleerd om aan de samenhang van de ambities en de achterliggende transities te werken.

We realiseren ons dat bij de uitvoering van de projecten niet alleen de gemeente aan zet is. Voor een deel van de projecten zal samengewerkt moeten worden met andere overheden of met bijvoorbeeld één of meerdere agentschappen. We hopen dat de Bouwmeester Scan het mogelijk maakt om het gesprek hierover te stimuleren en de gemeente voorziet van handvatten en aanleidingen om verder na te denken over haar toekomst.

WOORD VOORAF

Deze studie kwam tot stand in opdracht van het gemeentebestuur van Kortemark in het kader van de Bouwmeester Scan, een programma dat werd ontwikkeld door het Team Vlaams Bouwmeester in samenwerking met het Departement Omgeving, de Vlaamse Landmaatschappij, het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vereniging van de Vlaamse Provincies en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten.

De Bouwmeester Scan is een tool die lokale besturen in staat stelt voor het grondgebied van hun gemeente een diagnose te laten opmaken van de ruimtelijke en beleidsmatige sterktes en zwaktes, met het oog op de ontwikkeling van een concrete agenda van projecten en beleidsmatige ingrepen voor de transitie naar een duurzame leefomgeving. De aandacht gaat hierbij in het bijzonder naar de link tussen het ruimtegebruik en de uitdagingen in het kader van de huidige klimaat- en energiecrisis. Het nakomen van mondiale afspraken rond duurzaamheid vergt inderdaad een radicale hertekening van ons ruimtelijk model. Deze kan ook zorgen voor een hogere kostenefficiëntie en brede maatschappelijke winsten.

De oplossing ligt onder meer in het vrijwaren en creëren van open ruimte, het maximaal benutten van de gebruikte ruimte, de ontwikkeling van nieuwe en betaalbare woonvormen, een efficiëntere mobiliteit en een duurzame energievoorziening. De transitie vereist bovendien publiek ondernemerschap en een toekomstbestendig wetgevend kader, omdat innovatie slechts mogelijk is via participatie en collectiviteit. Maar hoe pak je al deze uitdagingen concreet aan?

De Bouwmeester Scan werd ontwikkeld om steden en gemeenten bij deze opgave te ondersteunen. Een multidisciplinair team van deskundigen gaat na in hoeverre het huidige ruimtegebruik en het gevoerde beleid van de gemeente al beantwoorden aan de doelstellingen van de strategische visie Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, het Klimaatbeleidsplan 2013-2020 en het Meerjarenprogramma 2017-2020 van de Vlaamse Bouwmeester, en formuleert eerste aanzetten voor oplossingen. Deze nemen de vorm aan van een transitieagenda: een lijst van potentiële projecten en beleidsmatige ingrepen die cruciaal zijn voor de ruimtelijke transitie in het bestudeerde gebied.

De Bouwmeester Scan is een snelle doorlichting die uitgevoerd wordt door een onafhankelijk onderzoeksteam en resulteert in een advies ter attentie van het lokaal bestuur. Het eindrapport vertolkt niet noodzakelijk het standpunt van de gemeentelijke beleidsmakers. De aangereikte transitieagenda is niet exhaustief. De focus ligt op strategische projecten en beleidsmatige ingrepen die cruciaal, effectief en representatief zijn en als hefboom kunnen fungeren voor de ruimtelijke transitie.

- Leo Van Broeck, Vlaams Bouwmeester

ONDERZOEKSMETHODOLOGIE

In dit hoofdstuk worden beknopt enkele uitgangspunten toegelicht achter de methodologie die het onderzoeksteam voor de Bouwmeester Scan heeft ontwikkeld.

PROCES

Allereerst moet worden vermeld dat de gemeente Kortemark als één van de eerste gemeenten in Vlaanderen participeerde in het nieuw te ontwikkelen instrument ‘Bouwmeester Scan’. Kortemark behoort daarmee tot de voorlopers van gemeenten in Vlaanderen die naar de toekomst van hun ruimtelijk beleid kijken. Als gevolg van het feit dat de Bouwmeester Scan ten dele nog in ontwikkeling was, werd ook gedurende het proces continu gewerkt aan de bijstelling en aanscherping van de methodiek van de Scan.

Om te beginnen is er een informele bijeenkomst geweest met de gemeentesecretaris waarin over de gemeente en de uiteenlopende uitdagingen van en voor de gemeente is gesproken. Tevens zijn er met diverse stakeholders binnen de gemeente informele gesprekken gevoerd. Zo is met conservenfabrikant Bonduelle, steenbakkerij Wienerberger en groente- en fruitverwerker Verduyn gesproken.

Parallel aan deze gesprekken is een eerste zogenaamde ‘deskresearch’ uitgevoerd naar de gemeente. Door te kijken naar de iets verderop te bespreken onderzoeksthema’s, te zoeken naar nieuwsberichten en statistieken, en door gericht diagnosekaarten te maken met behulp van geografische informatie is een eerste slag geslagen voor het hoofdstuk Diagnose. Tijdens de startbijeenkomst in het bijzijn van de burgemeester, de schepen verantwoordelijk voor ruimtelijke ordening en diverse ambtenaren met kennis van de thema’s, zijn de eerste bevindingen uit de diagnose gedeeld en verder aangescherpt.

De bevindingen van de diagnose en de diverse gesprekken met gemeente en stakeholders zijn vervolgens door het onderzoeksteam in een interne workshop

omgezet in enkele deelambities voor de toekomst van het ruimtegebruik van de gemeente Kortemark. Die ambities komen voort uit de door het team geformuleerde ‘kernkracht’, een rode draad door de ambities die altijd ontstaat vanuit de intrinsieke eigenheid en karakteristieken van de gemeente. In diverse ronden zijn de kernkracht en de ambities vervolgens zo helder en scherp mogelijk geformuleerd. De ambities en de kernkracht zijn tijdens een presentatiemoment met de gemeente besproken en toegelicht.

Vanuit de verschillende ambities zijn vervolgens projecten geformuleerd. De projecten variëren van relatief kleine ingrepen tot complexere en meer strategische projecten. Daarbij is ook goed gekeken naar initiatieven en projecten die nu al door de gemeente worden ontwikkeld of gerealiseerd. Deze projecten zijn wederom tijdens een presentatiemoment met de gemeente besproken en toegelicht.

Het onderzoeksteam is niet op zoek geweest naar enkel en alleen het aandragen van nieuwe projecten; er is nadrukkelijk ook gekeken hoe de vele acties die de gemeente al onderneemt onderdeel kunnen zijn van het werken aan de toekomst. Ruimtelijke ordening betreft altijd een lange lijn en niet ad hoc ingrijpen. De ambities en projecten, gebundeld in de ‘Transitieagenda’, zijn dan ook meer te lezen als het kader waarbinnen kan worden gewerkt en waarbinnen nieuwe (deel)projecten of studies kunnen worden opgestart. Dit kader moet het mogelijk maken om, waar gewenst en mogelijk, gericht aan een versterking van het gemeentelijk ruimtelijke beleid te werken. Door ambities met andere overheden of agentschappen te bespreken en nieuwe gezamenlijke plannen te maken, door zelf te kunnen sturen aan ontwikkelingen en om zelf het gesprek met inwoners en belanghebbenden te voeren.

WERKEN OP VERSCHILLENDE SCHALEN

Omdat de ruimte niet begint of ophoudt bij de gemeentegrenzen, is het volgens het onderzoeksteam onmogelijk om de Bouwmeester Scan uit te voeren door alleen naar de gemeente te kijken. Daarom is gedurende het proces met regelmaat naar een hoger schaalniveau (de regio, de provincie of het gewest) gekeken. Het maakt namelijk uit of je als buurgemeente een grote stad naast je hebt liggen of dat de buurgemeente een landelijk gebied is. Ook de ondergrond of bijvoorbeeld waterlopen houden geen rekening met bestuurlijke grenzen, ze lopen gewoon door en brengen daarmee kansen en uitdagingen met zich mee.

Om soortgelijke redenen is ook regelmatig verder ingezoomd op een deel van de gemeente. Dit omdat bepaalde kansen of urgenties zich juist op een specifieke locatie voordoen of omdat generaliserende uitspraken over de gemeente in het algemeen niet altijd opgaan.

In de rapportage is daarom soms een palet aan schaalniveaus te zien: soms wordt er bijvoorbeeld gekeken naar de bereikbaarheid van de regio vanuit de gemeente, dan wordt er weer voor een project ingezoomd op enkele specifieke locaties of gebieden.

ONDERZOEKSTHEMA'S

Zoals eerder vermeld, is voor de diagnose gekeken naar een zevental onderzoeksthema’s. Deze zeven thema’s zijn een uitwerking van de belangrijkste onderwerpen die de Vlaams Bouwmeester agendeert: mobiliteit, bebouwde ruimte, open ruimte, energie en publiek ondernemerschap. Op het gebied van de bebouwde en de open ruimte heeft het onderzoeksteam er voor gekozen om een tweetal specifiekere analyses per thema te doen. Binnen het thema bebouwde ruimte is er gekeken naar het onderwerp gezonde verstedelijking en naar het onderwerp wonen. Binnen het thema open ruimte is er gekeken naar het productieve landschap en naar het on-

derwerp water. Aan het begin van hoofdstuk 2. Diagnose treft u een korte uitleg per onderzoeksthema aan.

Deze thema’s zijn tevens de weerslag van uitdagingen waarvoor geheel Vlaanderen, en feitelijk geheel Europa, de komende decennia staat. Deze uitdagingen komen voort uit ingrijpende veranderingen in onze wereld. Van klimaatverandering tot veranderingen in onze demografie. En van de veranderingen die nieuwe technologieën met zich mee gaan brengen tot sociaal-maatschappelijke uitdagingen om een gezonde en leefbare samenleving te behouden.

De wereld van morgen vraagt in belangrijke mate om nieuwe manieren waarop we met onze ruimte omgaan. Niet alleen omdat de ruimte beperkt is en we er goed aan doen om in sommige opzichten ook drastisch minder ruimte te consumeren, maar ook omdat we steeds meer zaken binnen die beperkte ruimte aan elkaar moeten koppelen. Om niet alleen te anticiperen op de veranderingen als ze daadwerkelijk optreden, maar om actief aan de voorkant te sturen op welke gevolgen en kansen de talloze veranderingen hebben, is het goed om de huidige stand van zaken te diagnosticeren. Zo kan er vanuit een kijk op de bestaande situatie nagedacht worden over de ambities en mogelijkheden voor de toekomst.

01.

VERKENNING

GEMEENTE KORTEMARK

SITUERING

Kortemark is een gemeente gesitueerd in het midden van de provincie West-Vlaanderen. Naast Kortemark bestaat de gemeente uit de deelgemeentes Werken, Zarren en Handzame.

OPPERVLAKTE

De gemeente heeft een oppervlakte van ongeveer 5.500 hectare, het overgrote deel hiervan (88%) bestaat uit landbouwgrond.

INWONERS

In 2019 woonden in Kortemark 12.628 inwoners.

TEWERKSTELLING

In Kortemark zijn er 5.615 werknemers en zelfstandigen en de totale werkloosheid stond in 2017 op 3,5%.

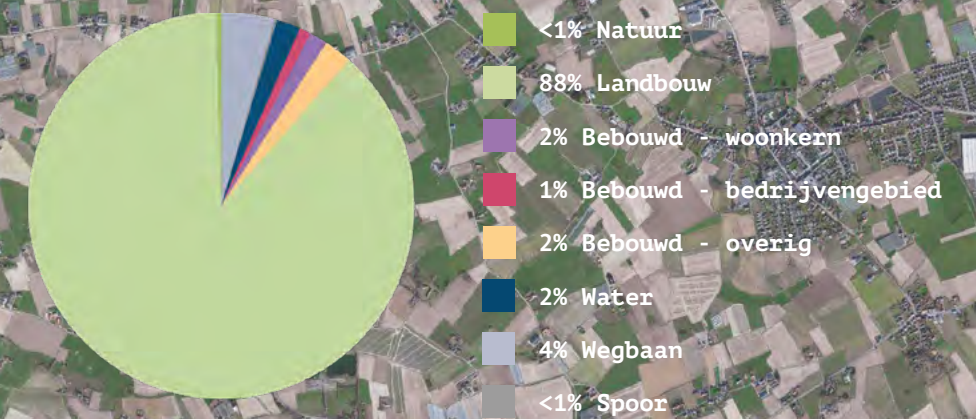
Werken

Handzame

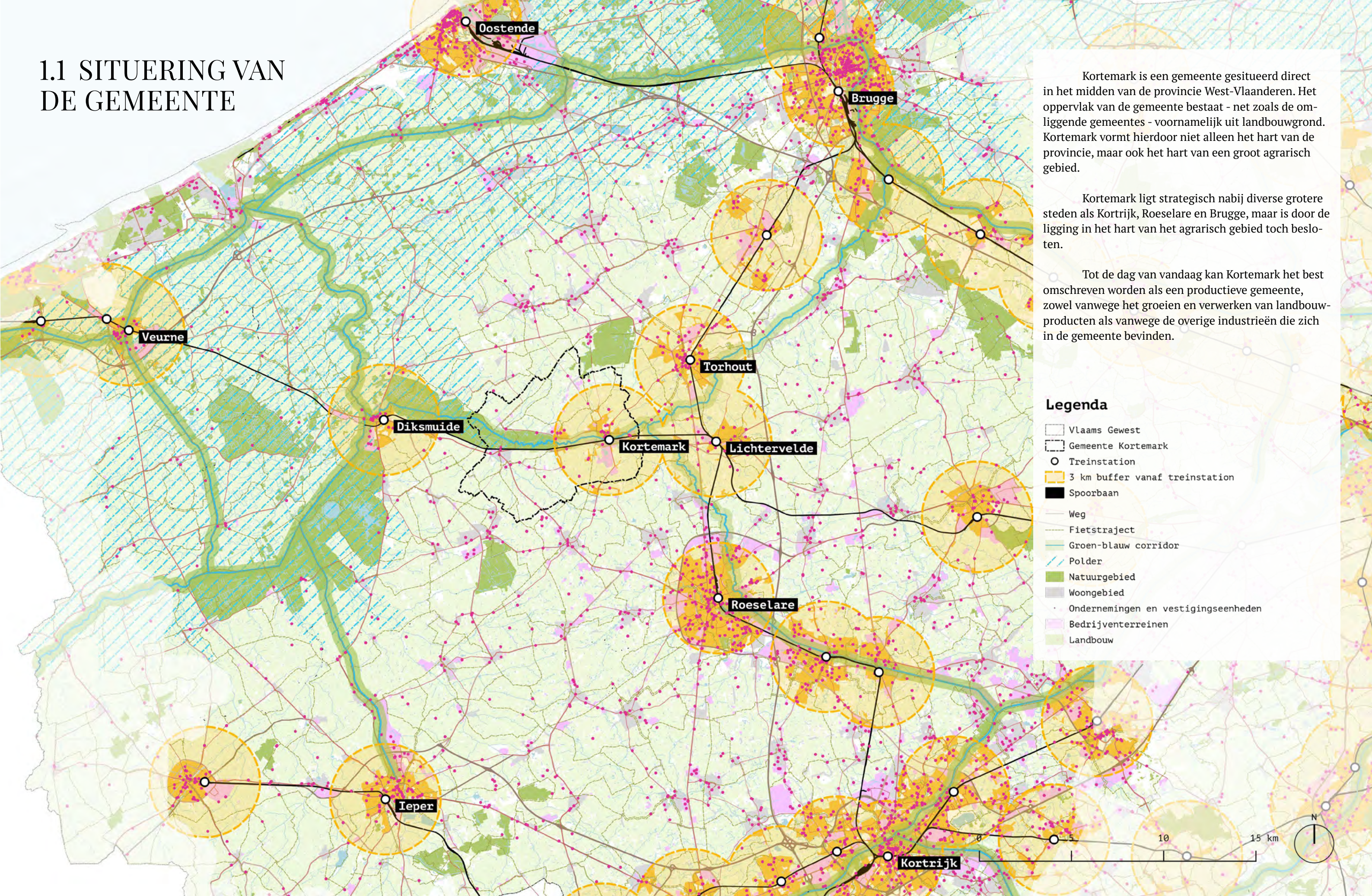
Kortemark

Zarren

BODENGEBRUIK

1.1 SITUERING VAN DE GEMEENTE

Kortemark is een gemeente gesitueerd direct in het midden van de provincie West-Vlaanderen. Het oppervlak van de gemeente bestaat - net zoals de omliggende gemeentes - voornamelijk uit landbouwgrond. Kortemark vormt hierdoor niet alleen het hart van de provincie, maar ook het hart van een groot agrarisch gebied.

Kortemark ligt strategisch nabij diverse grotere steden als Kortrijk, Roeselare en Brugge, maar is door de ligging in het hart van het agrarisch gebied toch besloten.

Tot de dag van vandaag kan Kortemark het best omschreven worden als een productieve gemeente, zowel vanwege het groeien en verwerken van landbouwproducten als vanwege de overige industrieën die zich in de gemeente bevinden.

Legenda

- Vlaams Gewest
- Gemeente Kortemark
- Treinstation
- 3 km buffer vanaf treinstation
- Spoorbaan
- Weg
- Fietstraject
- Groen-blauw corridor
- Polder
- Natuurgebied
- Woongebied
- Ondernemingen en vestigingseenheden
- Bedrijventerreinen
- Landbouw

1.2 KENCIJFERS

BEWONERS

Kortemark heeft 12.415 inwoners en kent al jaren een stabiele, licht groeiende, bevolking. Met 21% 65-plussers is Kortemark iets grijszer dan de gemiddelde Belfius landbouwgemeente. De gemiddelde Kortemarker verdient per jaar minder dan het Vlaams gemiddelde (€16.890 t.o.v. €18.970), maar werkt wel meer. Slechts 4,1% van de Kortemarkers is werkloos (t.o.v. het Vlaams gemiddelde van 7,8%).

LANDGEBRUIK

Het landgebruik van Kortemark is typerend voor een landbouwgemeente: 88% van de oppervlakte is landbouwgrond. Een relatief klein deel van de gemeente is gedefinieerd als woonkern, er is echter veel bebouwing in het landelijk gebied en langs de wegen.

AUTOGEBRUIK

73% van de inwoners zit dagelijks achter het stuur. Bovengemiddeld veel inwoners (67%) kiezen bovendien voor de auto om van en naar het werk of de opleiding te komen. Dat is veel ten opzichte van het Vlaams gemiddelde van 59%. De fiets en het openbaar vervoer worden daardoor minder gebruikt dan gemiddeld in Vlaanderen. Wel wonen de inwoners dicht bij hun baan of opleiding: 33% is binnen een kwartier op de bestemming en in totaal 65% binnen een halfuur.

WEINIG OPEN RUIMTE

De inwoners van Kortemark hebben beperkt toegang tot natuur binnen de gemeente: slechts 16% van hen vindt wijkgroen binnen 800 meter van de woning en slechts 0,8% van de oppervlakte van de gemeente heeft de aanduiding wijkgroen. Dit is ver onder het gemiddelde van 20,6% oppervlakte wijkgroen in de gemiddelde Vlaamse gemeente.

WATER

Water is een belangrijk thema voor Kortemark, aangezien 25% van het oppervlak van de gemeente risico loopt op overstromingen. Tegelijkertijd kwam in de zomer van 2017 bij aanhoudende hitte een agrarisch watertekort voor.

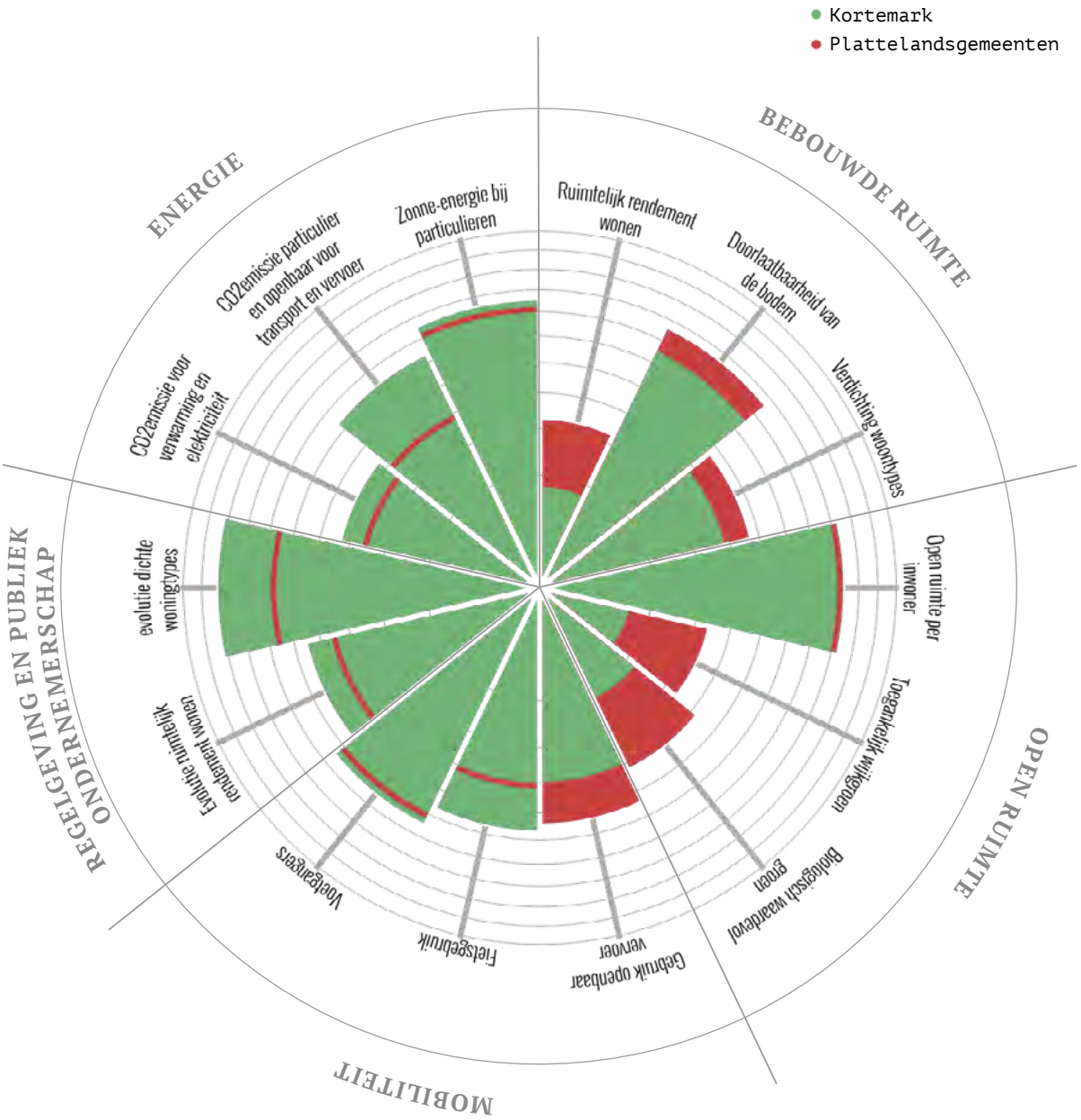
ENERGIE

Veel van de inwoners van Kortemark zijn bezig met hernieuwbare energie. 9% van de woningen is voorzien van een zonneboiler, dit is anderhalf keer het Vlaams gemiddelde. 18% van de woningen is bovendien voorzien van zonnepanelen, wat een procent boven het Vlaams gemiddelde is. Opvallend, aangezien het inkomensniveau van de inwoners van Kortemark onder het Vlaams gemiddelde ligt. Er zijn in de gemeente in de laatste jaren twee voorstellen voor windturbines afgewezen.

SPIDERDIAGRAM

Het hiernaast getoonde spiderdiagram toont een aantal kengetallen die voor elke gemeente in Vlaanderen wordt verzameld. De kengetallen van Kortemark worden afgezet tegen de gemiddelde kengetallen voor vergelijkbare gemeenten uit dezelfde VRIND-categorie en voor het gemiddelde van alle Vlaamse gemeenten. De gemeente wordt hier vergeleken met de gemiddelde gemeente in de categorie *plattelandsgemeenten*. Hoe dichterbij het midden van de grafiek hoe minder duurzaam de score is. Hoe dichterbij de buitenste ring, hoe duurzamer de gemeente scoort. De betekenis en metingswijze van elk kengetal is beschreven in bijlage 5.1.

Kortemark is een voorloper op de volgende drie domeinen: (1) evolutie dichte woningtypes, (2) CO2-emissies particulier en openbaar vervoer en (3) fietsgebruik. Daarentegen loopt Kortemark achter bij vergelijkbare gemeenten wat betreft (4) biologisch waardevol groen, (5) toegankelijk wijkgroen en (6) ruimtelijk rendement wonen. Deze cijfers weerspiegelen een gemeente met verspreide bebouwing, intensieve landbouw en weinig groene voorzieningen voor de inwoners, maar ook de effecten van dichte nieuwbouw in de kern van Kortemark en een relatief fietsvriendelijk landschap. De lage CO2-uitstoot uit vervoer is tweeledig: aan de ene kant kan dit worden verklaard door een beperkte industrialisering in Kortemark (in vergelijking tot andere gemeenten), maar ook door de matige mobiliteit van de bevolking en het beperkte aanbod aan openbaar vervoer.

Rangorde in Vlaanderen
vergelijking met referentiecategorie
Zie methodologische nota in 05. Bijlage

1.3 RUIMTELIJKE BESCHRIJVING

EVOLUTIE VAN KORTEMARK

Er zijn aanwijzingen dat er al in de tijd van de Kelten een nederzetting was op de plek van het huidige Kortemark, maar aan het eind van de 9e eeuw wordt voor het eerst in een bron gesproken over de plek. In 1281 wordt voor het eerst de naam Courtemerck gebruikt. Op de Fricx kaart van 1712 zijn de kernen Kortemark, Handzame, Zarren, Werken en Edewalle allen ingetekend. De Ferraris kaart van 1777 laat bovendien zien dat het omliggende land al sterk verkaveld is, als gevolg van landbouw. Ook laat de kaart al de groene vallei en beek zien en de hieraan parallel lopende eerste infrastructuur tussen de kernen. Infrastructuur die nagenoeg op dezelfde plek nog altijd aanwezig is.

De Vandermaelen kaart van het midden van de 19e eeuw laat de verdichting van het wegennet al zien, en de ‘nevel’ van bebouwing die langs deze wegen in het landschap ontstaat. Ook is de Krekelbeek goed zichtbaar. Soms nog volledig natuurlijk, meanderend door het landschap, soms al ingekaderd langs de rechte lijnen die de mens getrokken heeft. Ook deze tweedeling is nog altijd aanwezig.

Een belangrijke impuls voor Kortemark, in sociaaleconomisch en ruimtelijk opzicht, was de aanleg van de spoorlijn Brussel-Gent-Veurne. In 1856 opent het station in Kortemark, dat op dat moment volop aan het bouwen is. De kern groeit van het oude centrum naar de nieuwe entree van de gemeente die het station is en ook worden bestaande gebouwen herbouwd of opgeknapt. Enkele decennia later wordt Kortemark ook per spoor aan Oostende en Ieper verbonden wat de aantrekkelijkheid van het dorp verder vergroot.

De verbondenheid met de regio, met name via het spoor, maakt dat Kortemark tijdens de Wereldoorlogen van strategisch belang is en daardoor ook regelmatig wordt gebombardeerd.

Na de Tweede Wereldoorlog groeit Kortemark verder en ontwikkelt het zich naast een belangrijke gemeente ten aanzien van voedselproductie ook als een regionale vestigingsplaats voor andere bedrijvigheid. De steenbakkerij, een brouwerij, conservenfabriek en diverse andere fabrieken vestigen zich in Kortemark. Er worden volop woningen bijgebouwd en bestaande infrastructuur wordt verder uitgebouwd.

Vandaag de dag zijn sommige van de bedrijven er nog altijd. De steenbakker is inmiddels onderdeel van het wereldwijd opererende bedrijf Wienerberger en is sinds het begin enorm gegroeid. Vele miljoenen bakstenen worden jaarlijks in de ovens van de fabriek gebakken. Er wordt al circa 200 jaar klei gewonnen ten zuiden van de kern Kortemark en de oude putten worden momenteel weer opgevuld zodat de gronden in de toekomst weer een nieuw gebruik kunnen krijgen. Een potentieel nieuw bedrijvenpark wordt hier onder meer voorzien. Ook de conservenfabriek is er nog altijd, nu onderdeel van het bedrijf Bonduelle. De lokaal verbouwde groenten belanden echter al enige tijd niet of nauwelijks meer in de blikjes; die komen inmiddels uit Noord-Frankrijk. Inmiddels is de fabriek niet veel meer dan een logistiek centrum voor het bedrijf waar producten worden gelabeld en klaargemaakt voor vervoer naar de supermarkt. De fabrieksbedrijvigheid is er op kleine schaal nog altijd en sommige zeer gespecialiseerde bedrijven die zich richten op machines voor de landbouwsector groeien ook vandaag de dag nog. De brouwerij is er niet meer. Dat terrein is de afgelopen tijd getransformeerd naar een woningbouwlocatie, waar binnenkort nieuwe en bestaande Kortemarkers zullen wonen midden in het centrum. Een goed voorbeeld van verdichting van het bestaande weefsel.

1.

Kortemark op de Fricx kaart uit 1712: dorp-kernen, windmolens en een dicht wegennet zijn al aanwezig.
2.

Kortemark op de Ferraris-kaart uit 1777: landbouwmozaïek, Krekelbeek vallei is deels gekanaliseerd.
3.

Kortemark op de Vandermaelenkaart uit 1854: eerste spoorwegen worden aangelegd.
4.

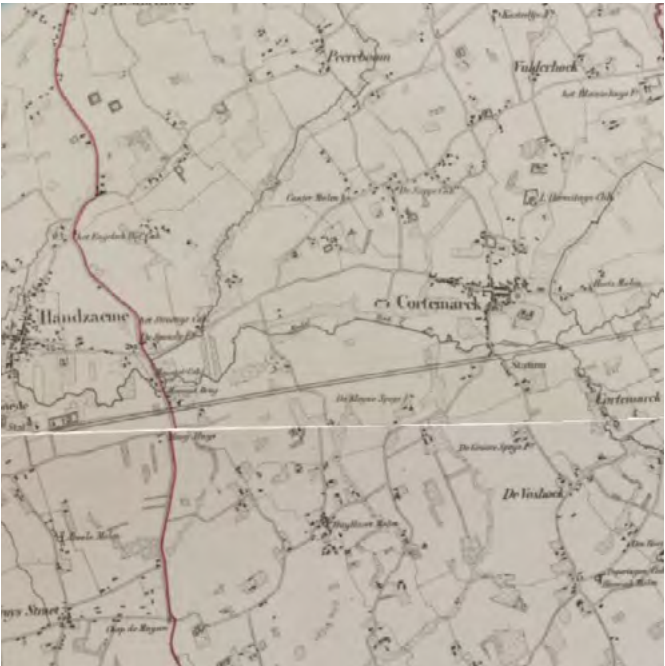
Luchtfoto Kortemark uit 2017: kernen en grote bedrijven uitgebreid, oude structuur herkenbaar.

1.

2.

3.

4.

KORTEMARK TOEN EN NU

- 1. (1918-2018) Kernen met veel verstening en weinig groen zijn constant voorkomende elementen in de gemeente.
- 2. (1945-2018) Kortemark is altijd een productieve gemeente geweest. De belangrijkste industrieën, zoals landbouw, groenteverwerking en de steenbakkerij (zie foto), zijn al lange tijd aanwezig binnen de gemeente.
- 3. (1914/15-2018) Terwijl historisch gezien de hoofdwegen de vallei van noord naar zuid doorkruisten, werd na de aanleg van de spoorweg en de staatsspoorweg parallel daaraan de oost-westas dominant.

Ruimtelijke structuur van Kortemark

KERNEN EN HOOFDINFRASTRUCTUUR AAN DE VALLEI

In essentie is het huidige Kortemark nog zeer goed te herleiden naar het oude Kortemark; enkele kernen die zich rondom en aan de Krekelbeekvallei hebben ontwikkeld met daaromheen een open, productief landschap. Daarin liggen tal van bebouwingsclusters, waarvan sommige los in het landschap en sommige in een lint aan een doorgaande weg.

De hoofdinfrastructuur ligt parallel aan de Krekelbeek en vallei, zowel ten noorden als ten zuiden van de waterloop en verbindt, net als de vallei zelf, de belangrijkste kernen met elkaar. Daarbuiten ligt een fijnmazig netwerk van wegen dat kriskras door het landschap snijdt.

02.

DIAGNOSE

OVERZICHT

MOBILITEIT

KANSEN

- Het landschap en de kernenstructuur zijn geschikt voor fietsen en lopen.
- Het station heeft het potentieel om een mobiliteitshub en toegangspoort tot het recreatief landschap te worden

ZWAKTES

- De staatsbaan is een ruimtelijke barrière.
- Gebrek aan hiërarchie in het wegensysteem met als gevolg onveilige situaties voor voetgangers en fietsers.
- Grote afhankelijkheid van de auto als gevolg van ontbrekend lokaal openbaar vervoer.

BEBOUWDE RUIMTE GEZONDE VERSTEDELIJING

KANSEN

- De Krekelbeek als aantrekkelijke en herkenbare hoofdstructuur voor het fietsnetwerk.
- De clustering van zorg en onderwijs in de kern van Kortemark.

ZWAKTES

- Weinig recreatief groen.
- De auto noodzakelijk in het dagelijkse leven van de bewoners.
- Fietsen niet aangemoedigd door lage verkeersveiligheid.

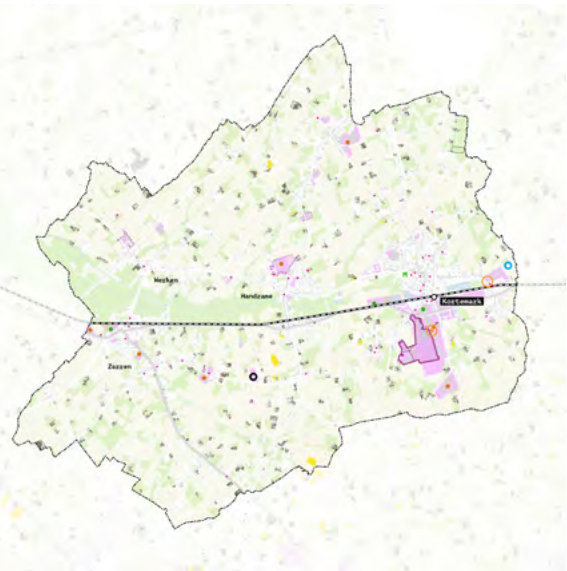
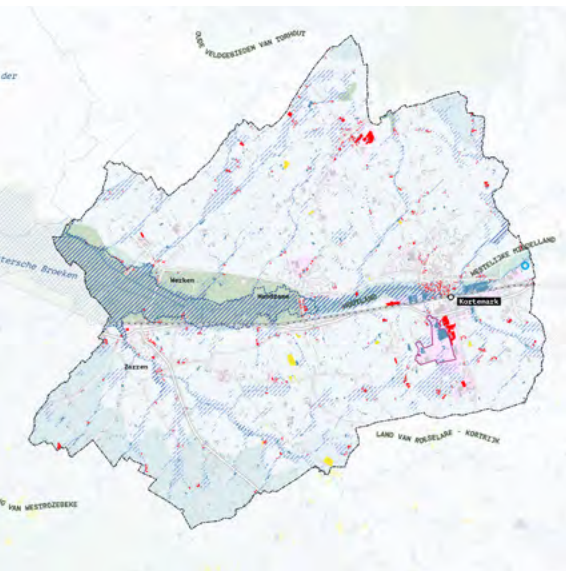
BEBOUWDE RUIMTE WONEN

KANSEN

- Nieuwe ontwikkelingen in de kern, op gepaste dichtheid.
- Voldoende kansen om verdichting en inbreiding in de woonbehoeften te blijven voorzien.

ZWAKTES

- Er is een te lage dichtheid om in alle kernen een goed voorzieningenniveau te behouden.
- Woningen liggen verspreid over Kortemark.

OPEN RUIMTE WATER

KANSEN

- De combinatie van de waterloop en ecologie biedt kansen voor recreatie en ruimte.
- De Krekelbeek als potentieel recreatiegebied.
- De Krekelbeek als hart van de gemeente.

ZWAKTES

- Watertekort, overstromingen en erosie.
- Intensieve landbouw is een milieurisico voor de ecologische waarde van de waterlopen.
- De ecologische verbindingen tussen natuurgebieden ontbreken.

OPEN RUIMTE PRODUCTIEF LANDSCHAP

KANSEN

- Landbouw is kenmerkend voor Kortemark.
- Lokaal initiatief voor circulaire landbouw, korte ketens en een inclusieve bedrijvigheid.
- Kansrijke bedrijvencusters.

ZWAKTES

- Landbouw en industrie hebben gevolgen voor leefbaarheid, natuur en mobiliteit.
- Bedrijven zijn kwetsbaar en hebben weinig lokale veerkracht en stimulans voor verduurzaming.

ENERGIE

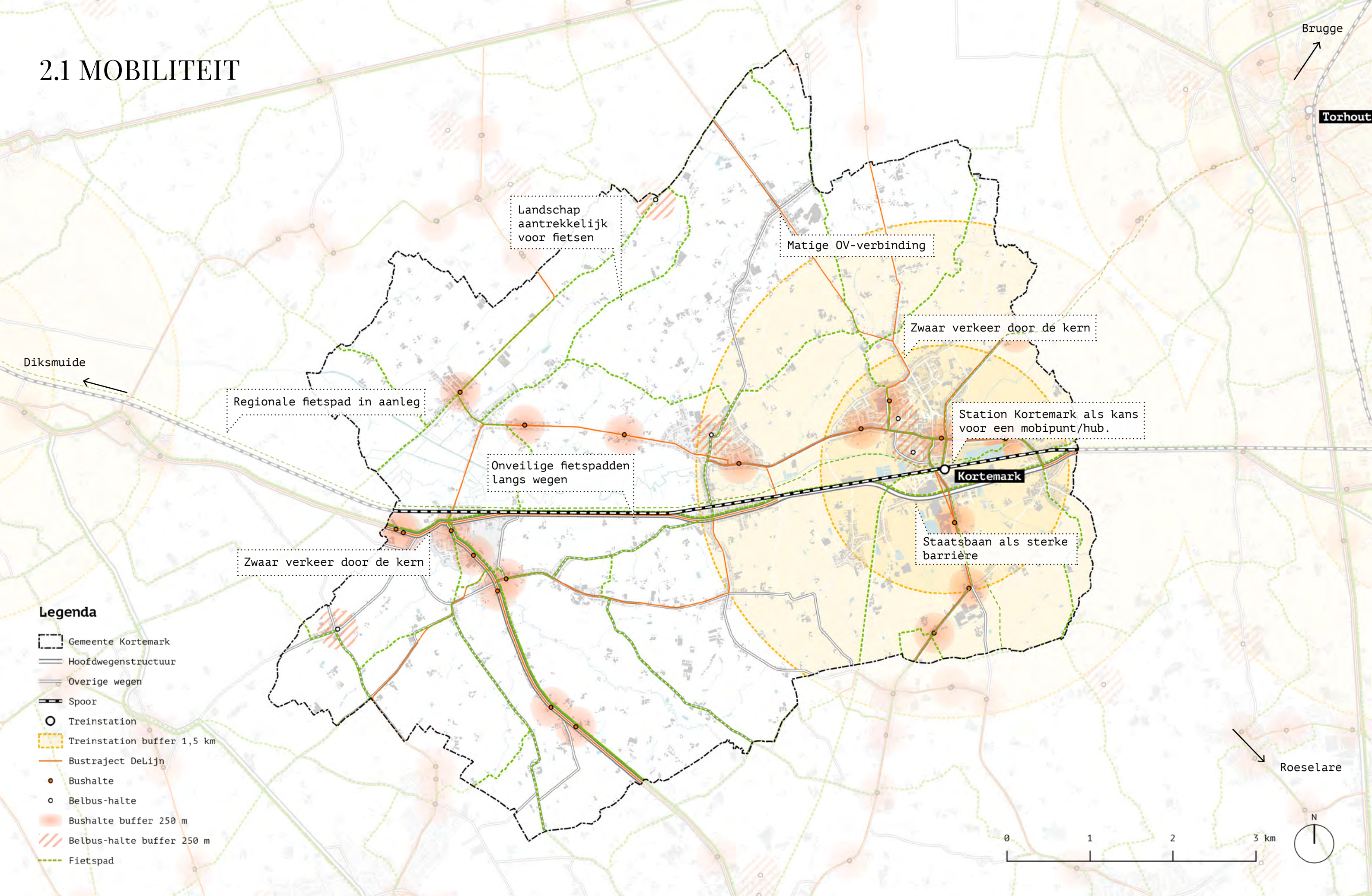
KANSEN

- Groot potentieel als energieproducent van de regio.
- Groenteteelt is een kans voor biomassa.
- Er is potentie en draagvlak voor zonnepanelen op daken.

ZWAKTES

- De CO₂-emissie neemt toe.
- Bestaande woningen hebben een groot energieverbruik voor warmte.
- De inpassing van zonne-energie en windturbines in het landschap is een complexe maatschappelijke en ecologische opgave.

2.1 MOBILITEIT

In Kortemark wordt veel gebruik gemaakt van de auto. Zelfs voor kortere afstanden gebruiken mensen vaak de auto. Deze populariteit is deels te verklaren door de gunstige ligging van de gemeente. De overige mobiliteitsopties van de gemeente zijn echter ook niet optimaal ontwikkeld, waardoor er weinig echte en vooral veilige alternatieven zijn.

HIERARCHIE

De centrale ligging van de gemeente binnen West-Vlaanderen en het landbouwgebied heeft ertoe geleid dat een aantal grote bedrijven zich in Kortemark gevestigd heeft. Voor het dagelijks verkeer zijn onder andere Torhout en Roeselare binnen 20 minuten te bereiken, en Kortrijk, Brugge en Gent binnen 45 minuten. Op een grotere schaal zijn Frankrijk, Nederland en deels zelfs Duitsland eenvoudig te bereiken. Vanwege de aanwezige bedrijven en de grootschalige landbouwactiviteiten beweegt veel zwaar verkeer zich door de kernen.

De gemeente wordt doorkruisd door de N35 in oost-westelijke richting met een vertakking naar het zuiden via de N36. De rest van het wegennetwerk is een dicht spinnenweb van lokale wegen die de kernen verbinden en meestal een snelheidslimiet van 50 tot 70 km/h hebben. Hierdoor nadert het landbouwverkeer tot dichtbij de kern van Kortemark en maken vrachtwagens gebruik van wegen tot diep in de kern. Inwoners en zwaar verkeer komen elkaar dan ook regelmatig tegen. Dat dit niet altijd goed gaat, valt af te leiden uit de grootschalige aanwezigheid van borden die pleiten voor geduld en veilig rijgedrag ten opzichte van landbouwvoertuigen.

RUIMTE VOOR FIETS EN VOETGANGER

Fietsers dienen grotendeels gebruik te maken van de rijbaan. Wanneer er wel een fietsstrook aanwezig is, is deze vaak smal en bestaat deze uit een belijning op het wegdek. Hierdoor bevinden fietsers zich vaak dicht bij het eerder genoemde zware verkeer. Een groot deel

1.

2.

3.

4.

van de Kortemarkers voelt zich niet veilig op de fiets en laat de kinderen niet alléén op de fiets naar school gaan.

Aanwezige voetpaden zijn vaak smal. Veel van de voetpaden worden bovendien gebruikt om op te parkeren. Ook ontbreken voetpaden regelmatig, waardoor ook voetgangers op de rijbaan te vinden zijn, zelfs binnen de bebouwde kom.

Scholen in de gemeente bevinden zich aan drukke wegen en op twee uitzonderingen na zijn er geen veiligheidsmaatregelen voor kinderen. Bij de Gemeentelijke basisschool in Kortemark en bij de Basisschool De Linde in Zarren heeft de gemeente het wegprofiel lokaal aangepast.

Er is een vergunning voor een fietspad langs het spoor vanuit het recreatiegebied Krekemeersen in Kortemark richting Diksmuide, met aansluiting op de lokale wegen.

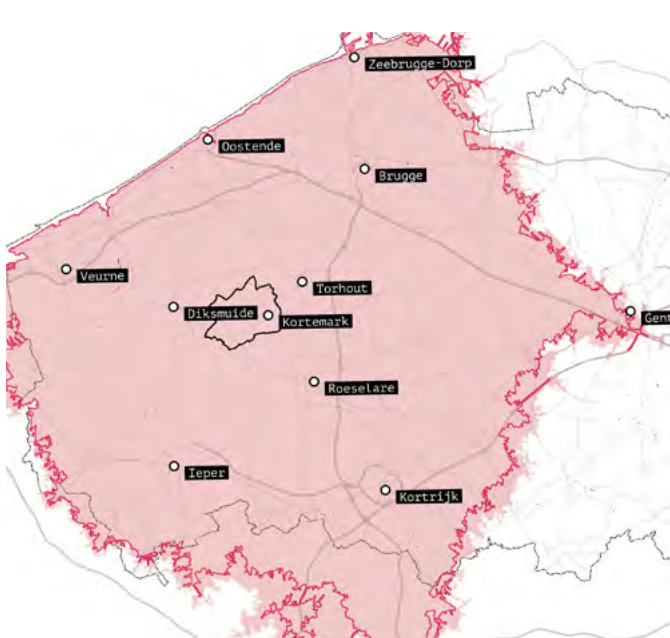
DE STAATSBAAN ALS BARRIÈRE

Waar de Staatsbaan enerzijds zorgt voor een goede bereikbaarheid voor auto's, zorgt deze ook voor een barrière binnen de gemeente. Direct langs de weg lopen het treinspoor en de Krekelbeek. Als geheel is de staatsbaan op zeven plekken in de gemeente over te steken, van oost naar west: ter hoogte van de Ieperstraat, de Lichterveldestraat, de Hoogledestraat, de Amersveldestraat, de Aarsdamstraat, de Kronevoordestraat en de Zarrenstraat. Slechts vier van deze kruisingen zijn voorzien van een zebrapad, waarvan twee ook met stoplichten. Twee andere kruisingen zijn voorzien van een fietsoversteekpunt zonder zebrapad of stoplichten.

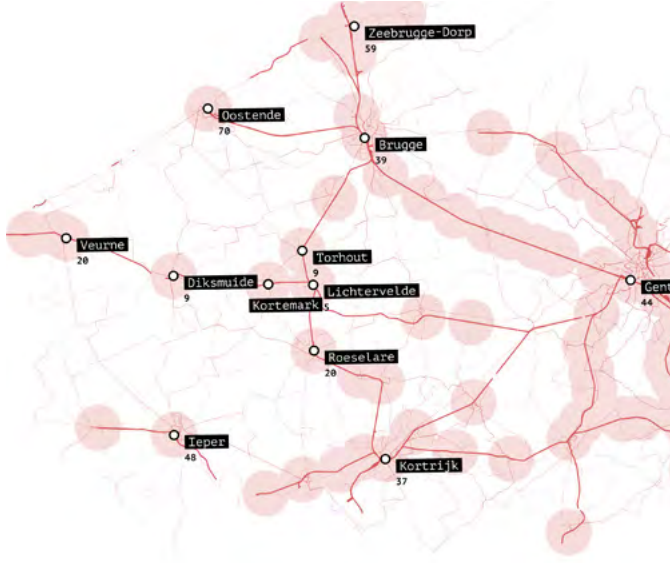
OPENBAAR VERVOER

Kortemark beschikt over een treinstation, vanaf dit station is een groot deel van Vlaanderen relatief makkelijk te bereiken. Station Kortemark wordt ook relatief goed gebruikt, met een IC-verbinding naar Gent en Antwerpen. Op station Kortemark stappen op een gemiddelde weekdag 517 reizigers in en uit de trein. Het

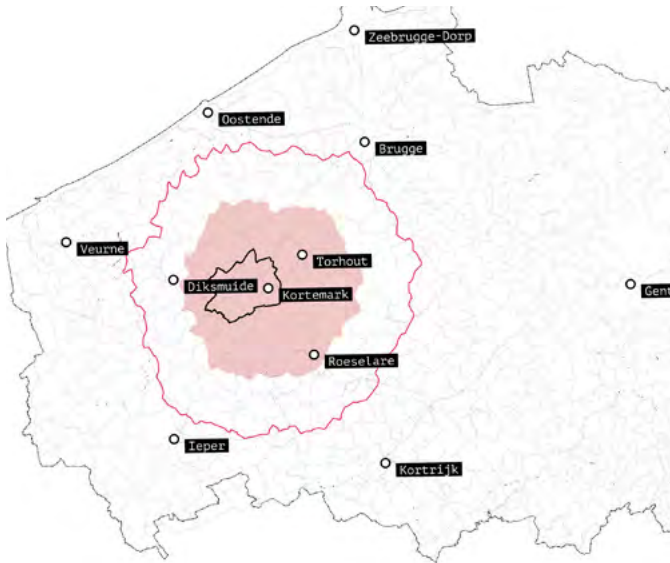
- 1. Het station Kortemark ligt in het beheer van NMBS. Het is niet optimaal onderhouden en biedt minimale voorzieningen voor reizigers.
- 2. Zwaar landbouwverkeer en dagelijks personenverkeer maken vaak gebruik van dezelfde wegen.
- 3. In de kern van Kortemark is veel van de openbare ruimte voor de auto ingericht.
- 4. Straten in Kortemark hebben vaak geen of zeer smalle voetpaden en fietsstroken. Wandelaars en fietsers nemen ook de weg.
- 5. Bereik auto binnen 45 minuten.
- 6. OV reistijden vanuit Kortemark (in minuten, zie kaart): Gent heel goed bereikbaar, andere bestemmingen vergen een overstap.
- 7. Bereik fiets binnen 45 minuten.

5

6

7

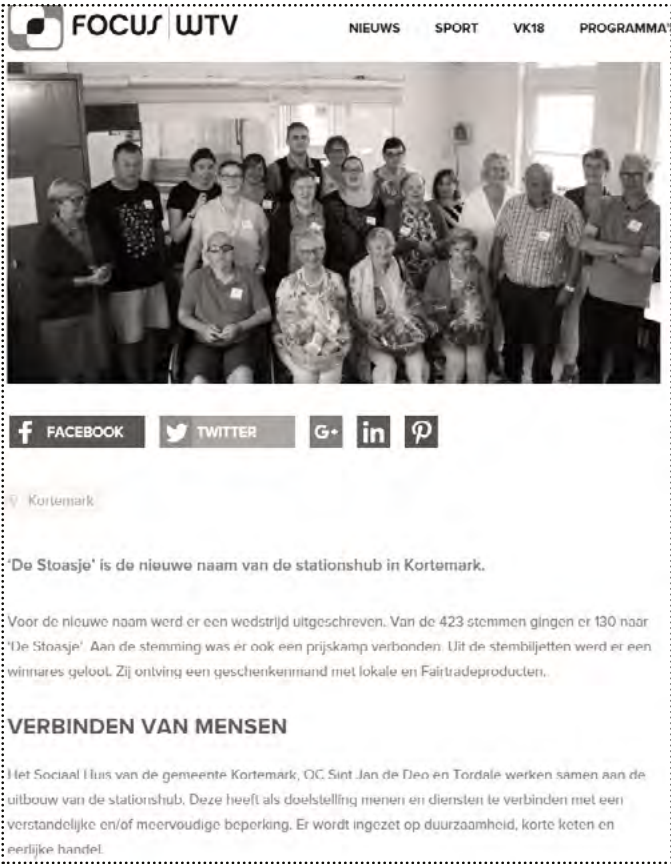
MOBILITEIT IN CIJFERS

67% van de inwoners zit elke dag achter het stuur, terwijl het Vlaams gemiddelde 59% is.

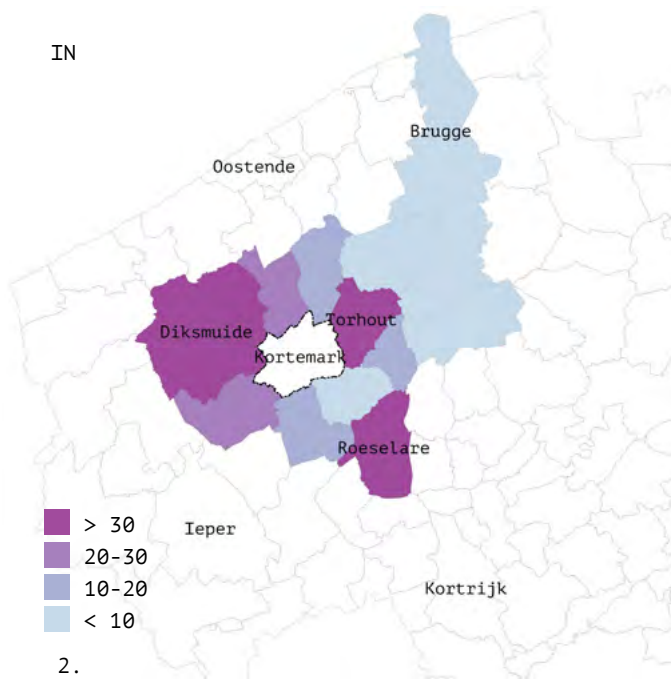
528 mensen stappen in op station Kortemark gedurende een gemiddelde werkdag.

33% van de inwoners in Kortemark is minder dan 15 minuten onderweg. In Vlaanderen ligt dit percentage op 24%. Verder reist slechts **9%** meer dan een uur naar werk, in Vlaanderen ligt dat op 15%.

20% van de Kortemarkers vindt het veilig voor kinderen om zich zelfstandig door de gemeente te verplaatsen, tegenover 33% in Vlaanderen.

1. De lokale gemeenschap verzoekt om het station een nieuwe rol te geven als sociale hub.
2. Daily Urban System van Kortemark: inkomende forensen in de ochtendspits uit andere gemeenten.
3. Daily Urban System van Kortemark: uitgaande forensen in de ochtendspits naar andere gemeenten.

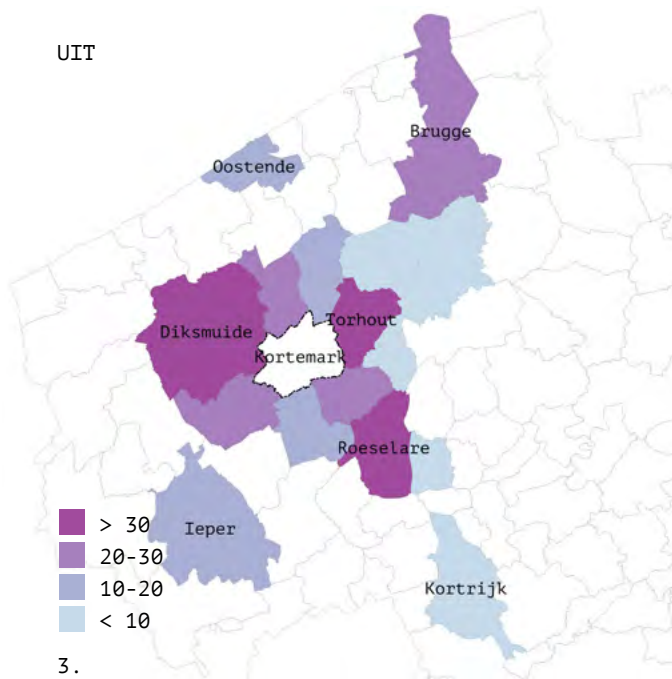
station zelf is echter moeilijk te bereiken met openbaar vervoer vanuit een groot deel van de gemeente.

Naast de spoorverbinding doorkruisen drie buslijnen van De Lijn Kortemark: Diksmuide-Roeselare (31), Diksmuide-Lichtervelde (32) en Torhout-Ieper (40). De grotere dorpen beschikken over het algemeen nog over een (bel)busverbinding, maar door de spreiding van bebouwing over de gemeente is een groot deel van de bevolking ver verwijderd van een vaste OV-halte.

Het Vervoerplan van de Vervoerregio Westhoek stelt een grotere frequentie van de verbindingen naar Torhout en Diksmuide voor, net als een nieuwe directe verbinding met Roeselare. Daarnaast is er een nieuw concept van vervoer op maat voorgesteld, Westflex. Die omvat een flexibel bussysteem, een fiets- en autodeel-systeem, en hubs en knopen in de centrale rol. Station Kortemark wordt gezien als een overstaphub. Dit concept is ook in het gemeentelijke Mobiliteitsplan meegenomen onder het punt 'Basisbereikbaarheid'.

Het station is voorzien van een ruim parkeerterrein om het aantrekkelijker te maken om de auto achter te laten en voor reizen buiten de gemeente de trein te nemen. Er werd door de gemeente een fietsenstalling opgesteld. Op korte termijn is het plan om verhuur van normale en elektrische fietsen aan te bieden voor zowel toeristen als pendelaars. Geleidelijk wordt het station tot een mobipunt ontwikkeld.

Het station van Kortemark is recentelijk een onbemand station geworden. Hierdoor is het stationsgebouw in onbruik geraakt. Vandalisme en verpaupering liggen op de loer. Door de ligging vlakbij het gemeentehuis en op loopafstand van de markt (400 m), zijn er kansen om het gebouw een nieuwe functie toe te wijzen. In het gebouw wordt op dit moment door inzet van de gemeente Kortemark een sociaal huis ontwikkeld.

DIAGNOSE MOBILITEIT

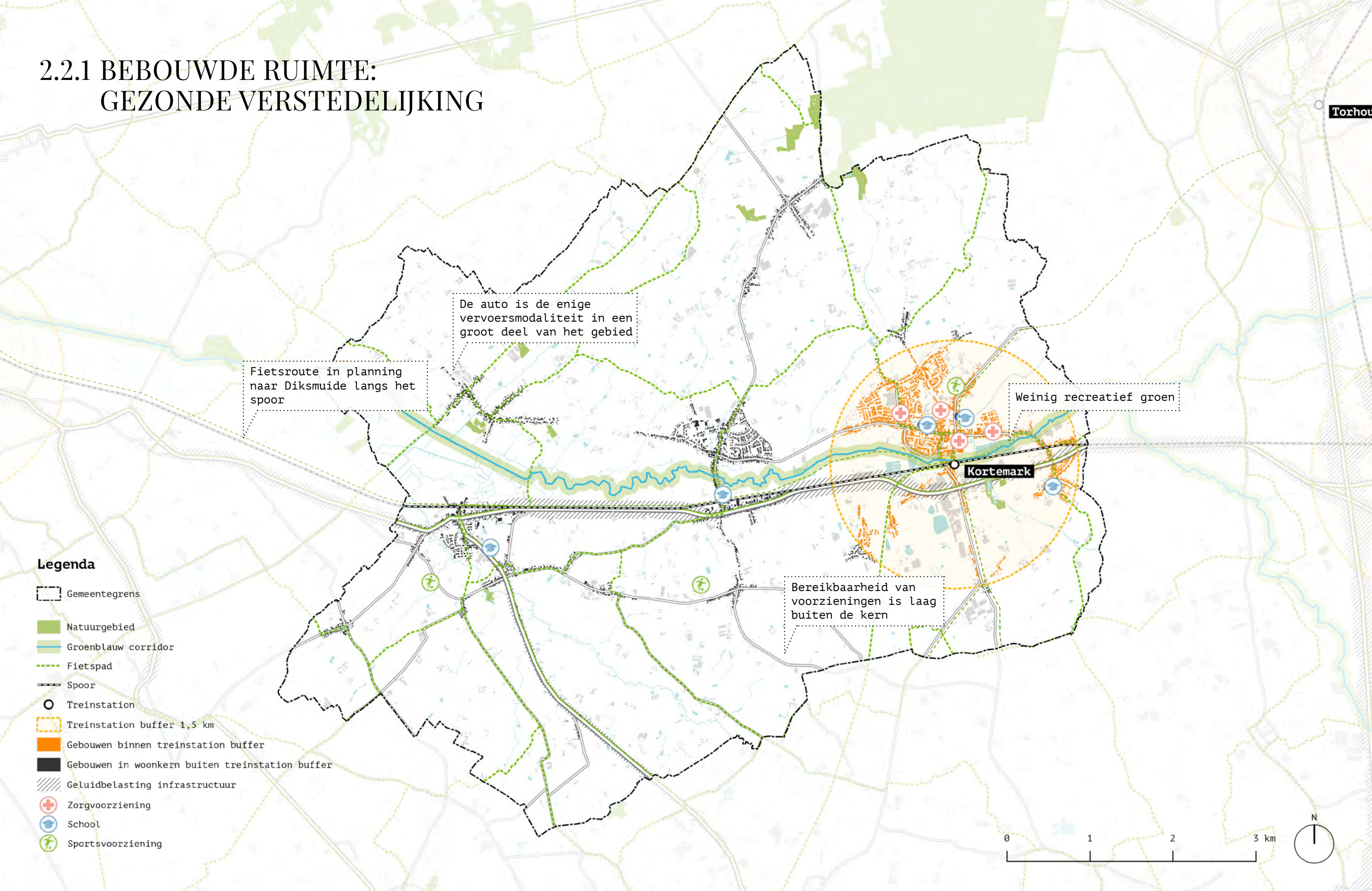
KANSEN

- *Het aantrekkelijke landschap en de korte afstanden tussen de kernen bieden een kans voor meer (elektrisch) fietsverkeer.*
- *De kernen zijn geschikt qua grootte voor het lopen en fietsen van de dagelijkse reizen van de bewoners.*
- *Het station heeft het potentieel om een mobiliteitshub en de toegangspoort tot het recreatief landschap te worden.*

ZWAKTES

- *Relatief veel bewoners van Kortemark kunnen niet optimaal gebruikmaken van het lokaal openbaar vervoer en zijn daarmee in hoge mate afhankelijk van de auto.*
- *Verschillende modaliteiten delen hetzelfde wegvlak en de wegen kennen weinig hiërarchie met hoge snelheden en grote voertuigen op smalle wegen. Hierdoor kan in de gemeente op veel plekken niet veilig gefietst of gelopen worden.*
- *De staatsbaan zorgt voor een sterke barrière binnen de gemeente.*

2.2.1 BEBOUWDE RUIMTE: GEZONDE VERSTEDELIJING

RECREATIE

Kortemark heeft een eigen cultureel landschap met een sterk agrarisch karakter. Het productieve landschap kleurt de gemeente een groot deel van het jaar groen en de historische bebouwing gerelateerd aan de landbouw, bijvoorbeeld de windmolens, vormen in potentie toeristische trekpleisters. Ook de Krekelbeek biedt ruimtelijke kwaliteiten.

Echter, het actieve productielandschap zorgt er ook voor dat veel van deze kwaliteiten niet of moeilijk toegankelijk zijn. Het landschap van Kortemark ervaar je voornamelijk vanuit de auto, en niet tijdens een lange wandeling.

Slechts 16% van de Kortemarkers vindt toegankelijk groen binnen 800 meter van de woning en slechts 0,8% van het oppervlak van de gemeente heeft een functie als park. Het enige noemenswaardige toegankelijke natuurgebied, Wijnendale, ligt voor het grootste gedeelte in een buurgemeente.

GEZONDE ACTIERADIUS

Ondanks dat ze omringd zijn door een groen landschap dat uitnodigt tot fietsen en wandelen, gebruiken de bewoners de auto als belangrijkste vervoersmiddel voor hun dagelijkse reisroutine. Dit komt door twee factoren: de afstand tot voorzieningen en de lage kwaliteit en veiligheid van voetgangers- en fietsinfrastructuur.

Doordat de kernen zich in een lage dichtheid en verspreid van elkaar ontwikkeld hebben, liggen school, werk, voorzieningen, winkelen en recreatie voor veel van de bewoners niet op loop- of fietsafstand. Met uitzondering van het centrale deel van Kortemark bieden de dorpskernen geen kwaliteitsruimte voor het gemeenschapsleven. Verder worden de ruimtes met potentie hiervoor verkeerd gebruikt als parking (Markt).

Op de fiets reizen tussen de kernen wordt verder ontmoedigd door de kwaliteit van de fietsroutes. De fietsstroken langs wegen bevinden zich op hetzelfde wegdek als de autostroken, terwijl auto's met veel

hogere snelheden rijden dan fietsers. Wat officieel als lokale fietsroute wordt aangeduid, wordt vaak ook gebruikt door auto's en landbouwmachines, zonder een comfortabele breedte om een fietser veilig te passeren. De gemeente grijpt in om dit gedeeltelijk te verbeteren door een los fietspad aan te leggen van het Krekemeersen recreatiegebied richting Diksmuide, dat een goed alternatief biedt tussen de drie hoofdkernen Kortemark, Handzame en Zarren.

De gemeente biedt verder de 30 km lang Molenroute aan voor bewoners en toeristen die van het landbouwgerelateerde culturele landschap middels een fietstocht willen genieten. De route heeft als start en eindpunt het station Kortemark, waar een verhuurpunt voor gewone en elektrische fietsen is gepland.

In het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West Vlaanderen (PRS-WV) is de recreatieve fietsroute 17 benoemd die gebruik maakt van het tracé van de oude spoorlijn Kortemark-Ieper, inclusief de ongelijkvloerse kruisingen met de staatsbaan.

Verder moedigt de gemeente de bewoners aan om meer te lopen in hun dagelijkse leven door sociale initiatieven zoals de Gezonde Gemeente strijd (beeld 6). De goede luchtkwaliteit in de gemeente draagt hier aan bij (beeld 5). In het Mobiliteitsplan (2017) is voorgesteld om een aantal verdwenen trage wegen te herstellen. Hiervoor heeft de gemeente een prioriteitenlijst opgesteld met missing-links rondom de woonkernen en naar natuurgebieden.

ZORGCLUSTER

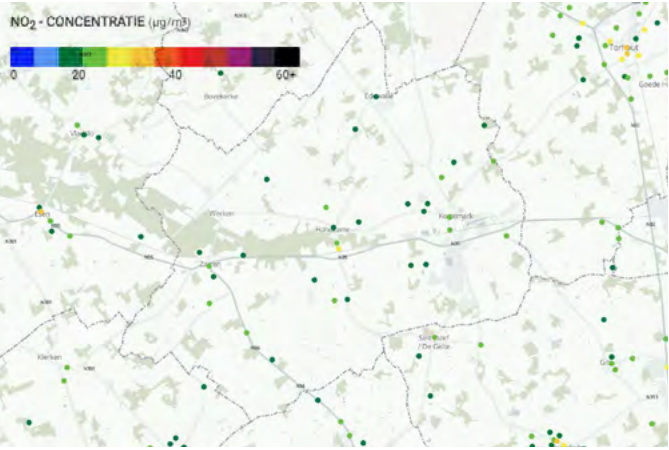
Kortemark vergrijst. De gemeente springt in op deze trend. In de directe omgeving van de seniorenwoningen in de Hospitaalstraat en van het Blijvelde Woon- en Zorgcentrum is recent een cluster voor meerdere generaties ontwikkeld. Hierdoor hebben ouderen en gezinnen veel noodzakelijke voorzieningen bij elkaar. Het cluster is gesitueerd in het centrum van Kortemark, hierdoor zijn veel van de voorzieningen van het dorp goed te bereiken.

1.

3.

5.

2.

4.

Kortemark laat inwoners stappen

10 mei 2017, 10:00

DEEL

Kortemark gaat de strijd aan om zijn inwoners het meest aantal stappen te laten zetten. Als Gezonde Gemeente willen ze hun inwoners aanzetten tot meer bewegen en daarom dagen ze iedereen uit om van 1 tot 31 mei zoveel mogelijk te stappen. De clash is gebaseerd op het 10.000 stappenprincipe. Die moeten per dag gezet worden om een goede gezondheid aan te houden. Wie wil deelnemen, kan een stappenteller ontfangen bij de gemeente of kan er eentje kopen via de apotheker of het ziekenfonds. Daarna dienen deelnemers zich te registreren op www.10000stappen.be/stappenregistratietool. De gemeente met het hoogste aantal gemiddelde stappen per dag wint. (BGL)

6.

GEZONDE VERSTEDELIJING IN CIJFERS

16% van de inwoners gaat met de fiets of te voet naar werk, terwijl dit gemiddelde in Vlaanderen 20% is.

81 plaatsen in de ouderenzorg per 1000 65-plussers. Het Vlaams gemiddelde is 76.

16% van de inwoners heeft een groenvoorziening op loopafstand van hun huis.

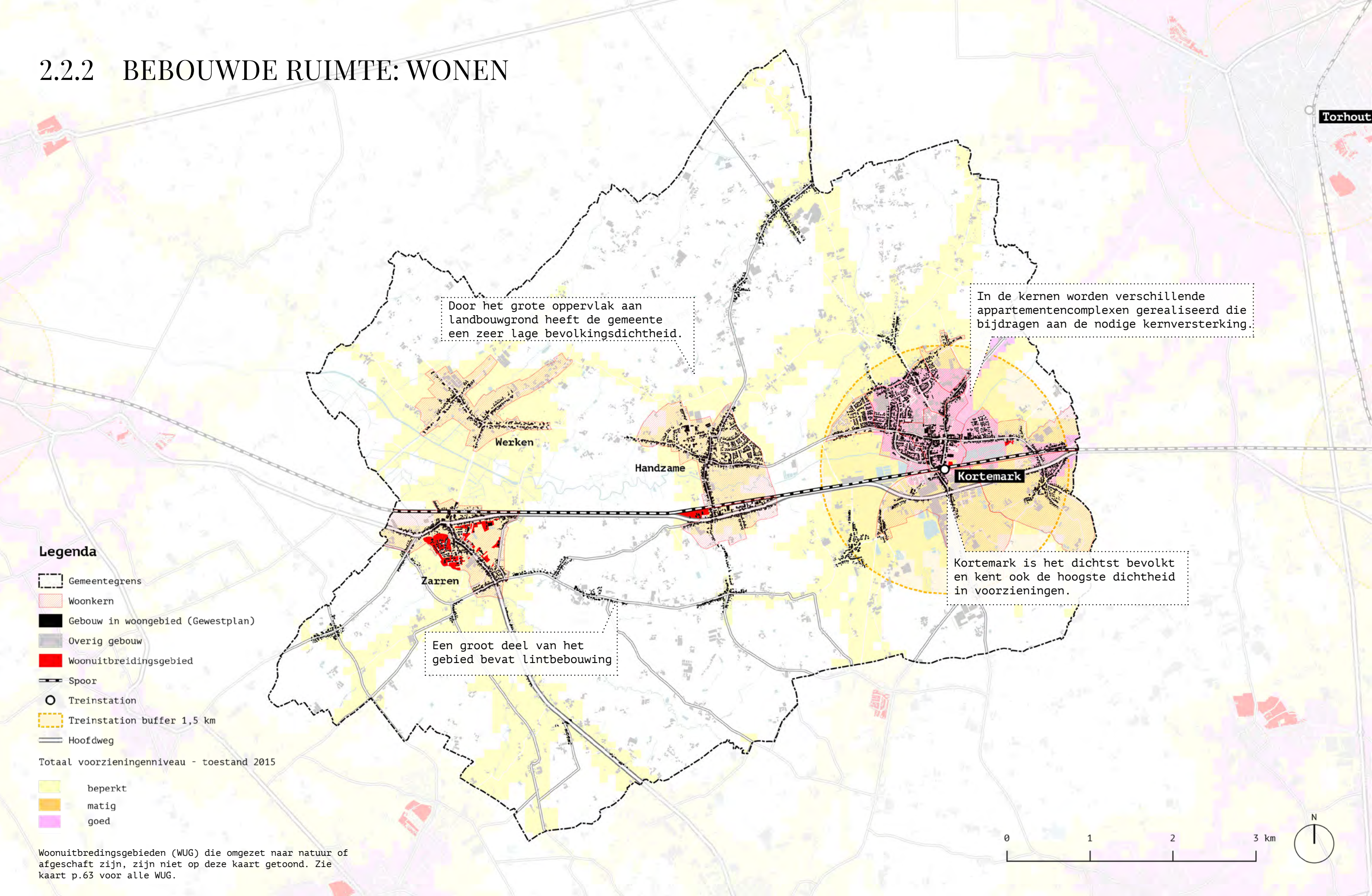
2.620 ouderen van 65 jaar en ouder woonden in Kortemark op 1 januari 2017.

44% van de leerlingen wordt met de auto naar school gebracht.

28% van de inwoners ondervindt vaak of altijd hinder door verkeerslawaaï, dit is gelijk aan het Vlaams gemiddelde.

1.	De favoriete plek van de inwoners van de gemeente is na een bevraging de vallei van de Krekelbeek.	3.	Fastfood tegenover de school.		in Handzame aan de Kronevoordestraat: 29 µg/m³ NO₂-concentratie. Bron: Curieuze Neuzen Vlaanderen, De Standaard.
2.	Kortemark bouwt een nieuw gebouw voor burger en welzijn, met o.a. het Sociaal Huis en het Huis van het Kind.	4.	Seniorenwoningen, Hospitaalstraat.		
		5.	Curieuze Neuzen kaart onderzoek voor Kortemark: de slechtste luchtkwaliteit ligt	6.	Als Gezonde Gemeente stimuleert Kortemark haar bewoners om een goede gezondheid aan te houden.

2.2.2 BEBOUWDE RUIMTE: WONEN

Wonen gebeurt in Kortemark verspreid door de gemeente. Een deel van de bewoners woont in kleine kernen als Kortemark, Handzame en Zarren. Een groot deel van de bevolking woont in de ontwikkelde linten langs wegen en in het landbouwareaal. De gemeente wordt in het PRS-WV als landbouwgebied herkend. Daarbinnen is Kortemark het hoofddorp en zijn Handzame en Zarren woonkernen. In het laatste PRS-WV (2014) is het statuut van Zarren als hoofddorp (in de pre-fusie deelgemeente) verlaagd tot gewone woonkern. Hier is ook vastgelegd dat Werken en Edewalle geen woonkern statuut krijgen.

BEVOLKINGSDICHTHEID

Kortemark kent een zeer lage bevolkingsdichtheid van maar 230 inwoners / km² (2019). Dat staat in schril contrast met het gemiddelde van Vlaanderen van 485 inwoners / km². Lokaal zijn er wel verschillen te herkennen. Het dorp Kortemark heeft daarbij de hoogste dichtheid. In de kernen Zarren en Handzame is de dichtheid gemiddeld, maar te laag voor een goed voorzieningenniveau (zie kaarten 4 en 5 op p.37). In de rest van de gemeente zien we vooral kleine lintstructuren van vrijstaande woningen en veel boerderijen.

VOORZIENINGENNIVEAU

Het dorp Kortemark functioneert als de hoofdkern van de gemeente. Naast dat hier de hoogste dichtheid is en zich hier een station bevindt, zijn hier ook de meeste voorzieningen te vinden. Op de VITO-kaart is goed te zien dat het voorzieningenniveau in Kortemark als goed is geclassificeerd. De rest van de gemeente is geclassificeerd met een beperkt tot matig voorzieningenniveau.

Dit lage voorzieningenniveau kan mogelijk verklaard worden door de spreiding van woningen in de gemeente. Door deze spreiding heeft Kortemark geen eenduidige concentratie van inwoners. Dit maakt het in de toekomst lastig om een bepaald voorzieningenniveau overeind te houden. Kortemark heeft als kern de meeste potentie. De spreiding van de kern werkt hier

het voorzieningenniveau tegen, een deel van de huidige voorzieningen is geclusterd rond de Markt en een deel rond het station. Hierdoor is er niet één gebied met een duidelijke centrumfunctie.

Op dezelfde kaart wordt het voorzieningenniveau gecombineerd met de knooppuntwaarde van de desbetreffende plek. Daarin valt op dat in de gehele gemeente de knooppuntwaarde niet goed is. Enkel in de hoofdkern is er nog een matige knooppuntwaarde als resultaat van het treinstation.

Het voorzieningenniveau en de knooppuntwaarde zijn belangrijke factoren voor mogelijke kernversterking in de gemeente. Gezien het goede voorzieningenniveau en de hogere knooppuntwaarde biedt Kortemark de meeste en enige potentie voor kernversterking.

KWALITEIT VAN DE WONINGEN

De woningen in Kortemark zijn voor het overgrote deel eengezinswoningen (88,3%). Het aandeel appartementen in de gemeente ligt op 7% en is de afgelopen jaren gestaag gestegen (van 4,6% in 2010). Door de spreiding van de woningen hebben veel inwoners een woning met een suburbaan karakter. Meer dan de helft van de eengezinswoningen bestaat uit open bebouwing (58,5%). Het is aan te raden deze bouwvorm te verminderen in de gemeente omdat het energetisch en ruimtelijk gezien inefficiënt is. Ook beschikt bijvoorbeeld 94% van de inwoners over een tuin bij de woning. Hierdoor heeft de gemiddelde woning wel veel ruimte nodig en slibt de ruimte langs wegen en kruispunten langzaam dicht. Door deze manier van bouwen beschikken veel inwoners niet over openbare (verblijfs)ruimte in de buurt. In een gesprek gaven medewerkers van de gemeente aan dat het omgaan met woningbouwontwikkeling en de rol van de dealkernen één van de moeilijkheden is van de gemeente.

In vergelijking met het Vlaams Gewest zijn een groot aandeel van de gebouwen voor 1946 gebouwd, met name 32,3% (VG: 27,2%), maar ook na 2011 6,9% (VG: 4,7%). Dit betekent dat er een mix bestaat uit heel oude en nieuwe woningvoorraad.

WOONOPGAVE

Verwacht wordt dat de bevolking in Kortemark evenals in heel Vlaanderen de komende jaren blijft groeien. In 2019 telde Kortemark 12.616 inwoners en 5.211 huishoudens. De verwachting is dat Kortemark in de komende vijf jaar zal groeien tot 13.022 inwoners en 5.413 huishoudens. Voor 2035 zijn deze cijfers geraamd op 13.528 inwoners over 5.669 huishoudens. De gemiddelde grootte van de huishoudens neemt in de jaren af van 2,38 naar 2,34, wat verklaard kan worden door de toename van eenpersoonshuishoudens als gevolg van vergrijzing.

Kortemark telde in 2019 5.637 wooneenheden. Wanneer de bevolkingsprognoses, huishoudensprognoses en het aantal wooneenheden naast elkaar worden gelegd, wordt duidelijk dat Kortemark vanaf 2028 een tekort aan woningen zal hebben met het huidige woningenaantal. Er wordt dan nog wel rekening gehouden met een overaanbod van 3%, wat noodzakelijk is voor een gezonde woningdynamiek. Om voldoende woningen voor 2035 te hebben moet de gemeente nog 200 woningen bijbouwen in de komende jaren. Nieuwe woningen dienen daarbij vooral geschikt te zijn voor één- tot tweepersoonshuishoudens.

1. Lintbebouwing op het platteland.
2. Bouwgrond te koop op 300 m vanaf het station.
- 3-4. Nieuwe ontwikkelingen in de kern van Kortemark.

1.

NIEUWBOUWLOCATIES

Hoewel de woningen in Kortemark relatief goedkoop zijn, is ook hier de druk op de woningmarkt merkbaar. Betaalbaarheid van de woningen was een belangrijk thema tijdens de gemeentelijke verkiezingen van 2018. Momenteel wordt een voormalige brouwerij in het centrum van Kortemark ontwikkeld tot woningen (met name appartementen) in combinatie met een nieuwe bibliotheek, commerciële voorzieningen en een woonzorgcentrum. Daarnaast worden op kleinere schaal verschillende appartementencomplexen ontwikkeld, zoals aan de Nieuwstraat en Hoogledestraat in Kortemark. Hier komen twee wensen tegenover elkaar te staan: aan de ene kant om de kern rond het station te verdichten, aan de andere kant om ruimte voor water en groen te maken. Ook in Handzame wordt aan het plein een klein appartementencomplex gerealiseerd.

Dit laat zien dat er ook in Kortemark een appartementisering plaatsvindt en toegewerkt wordt naar kernversterking als ook ingespeeld wordt op de toename van één- en tweepersoonshuishoudens. Bij deze appartementisering moet er wel rekening mee gehouden worden dat deze het straatbeeld kan veranderen van Kortemark. Bovendien vragen appartementen ook om meer openbare voorzieningen zoals openbaar toegankelijk groen.

2.

3.

4.

WONEN IN CIJFERS

€ 197.828

was de gemiddelde prijs van een Kortemarks woonhuis in 2016. In Vlaanderen lag dit gemiddelde € 30.652,- hoger.

14%

van de inwoners besteedt meer dan 30% van hun gezinsinkomen aan wonen. Het Vlaams gemiddelde is 18%.

2,1%

is de groei van de oppervlakte die in beslag wordt genomen door bebouwde percelen tussen 2008 en 2017 bij een bevolkingsgroei van 3,8%. In Vlaanderen was dit 1% bij een bevolkingsgroei van 5,8%

20 ha

van onbebouwde percelen bevinden zich in de woongebieden van Kortemark.

1.
 2.
 3.
- woongebied (Gewestplan)
 - bestaand gebouw
 - onbebouwde perceel in woongebied
 - Atlas woonuitbreidingsgebieden
 - reeds bebouwd
 - vrij
 - niet vrijgeven, niet te ontwikkelen

ONBEBOUWDE PERCELEN

In de kernen van de gemeente is nog 11% van de percelen onbebouwd. Het gaat hier om een oppervlakte van 20 ha, of 134 percelen in Kortemark, 73 in Handzame en 101 in Zarren en Werken. Uitgaande van een dichtheid van 30-50 woningen per hectare kunnen hier 600-1000 woningen op deze percelen worden gebouwd. Gezien de verwachting dat er 200 woningen bijgebouwd moeten worden in de komende vijftien jaar, is er meer dan genoeg ruimte binnen de bestaande kernen om te voldoen aan de woonvraag.

Daarnaast liggen in de kern Kortemark tal van kansen voor kernversterking. Een voorbeeld is het terrein van het voormalige KMO bedrijf Bruynooghe aan de Snekpestraat (zie kaart 3). Deze locatie ligt in het centrum van het dorp en is niet meer geschikt voor een industriële functie. Een transformatie naar een woongebied zou ook het omliggende gebied opwaarderen, door een prettige omgeving te creëren en door een nieuwe dwarsverbinding naar de Steenovenweg te openen. Er bestaat een BPA die voorziet in een KMO bestemming met een groenbuffer erom heen. De gemeente is zich ervan bewust dat dit BPA gedateerd is en dat een woonfunctie nu tot de mogelijkheden behoort.

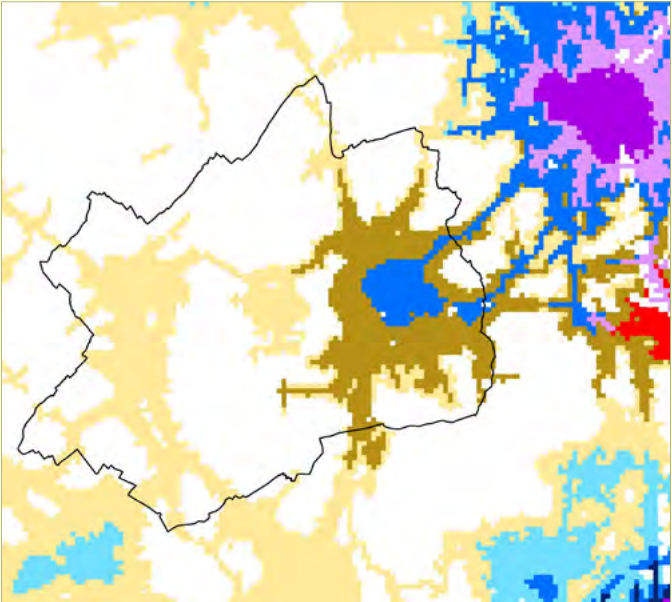
De gemeente ziet een andere kans aan het oosten van de Nieuwstraat, in de nabijheid van het Krekemeersen recreatie- en waterretentiegebied. Deze locatie heeft een woonbestemming in het Gewestplan en is in de directe omgeving van het station. Daardoor zou woningbouw hier de knooppuntwaarde van de mobiliteitshub versterken.

WOONUITBREIDINGSGEBIEDEN

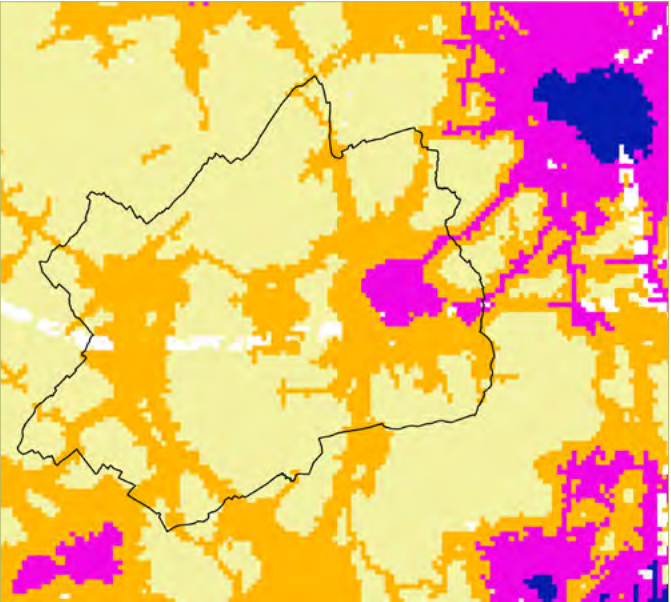
Het valt op dat in het Gewestplan de meeste woonuitbreidingsgebieden zich in de kernen Handzame en Zarren bevinden. Deze gebieden vormen meestal aansnijding van open landschap en liggen allemaal in gebieden met beperkte of matige knooppuntwaarde (zie kaarten 4 en 5). De uitwerking in het hoofdstuk Transitieagenda kiest duidelijk voor geen verdere aansnijding, behalve in gebieden waarvoor al geïnvesteerd werd in studies en waarvoor beslissingen van de gemeenteraad al vastgelegd zijn, zoals op de site van de kerk in Zarren. De focus van de gemeente in de komende jaren moet liggen op het duurzaam versterken van de kern Kortemark.

MORFOLOGISCHE ANALYSE

Op de volgende pagina's is een morfologische analyse toegevoegd, waarbij vier verschillende morfologieën in Kortemark worden toegelicht. Deze analyse dient als objectieve onderbouwing van de diagnose en tevens als input voor de ambities en transitieagenda. Met behulp van een datamodel is het ruimtegebruik in kaart gebracht, waarbij ook een link is gelegd met de dichtheid en de knooppuntwaarde. De morfologische analyse geeft met name aan dat in de kernen behoefte is aan kwantitatieve én kwalitatieve verdichting.

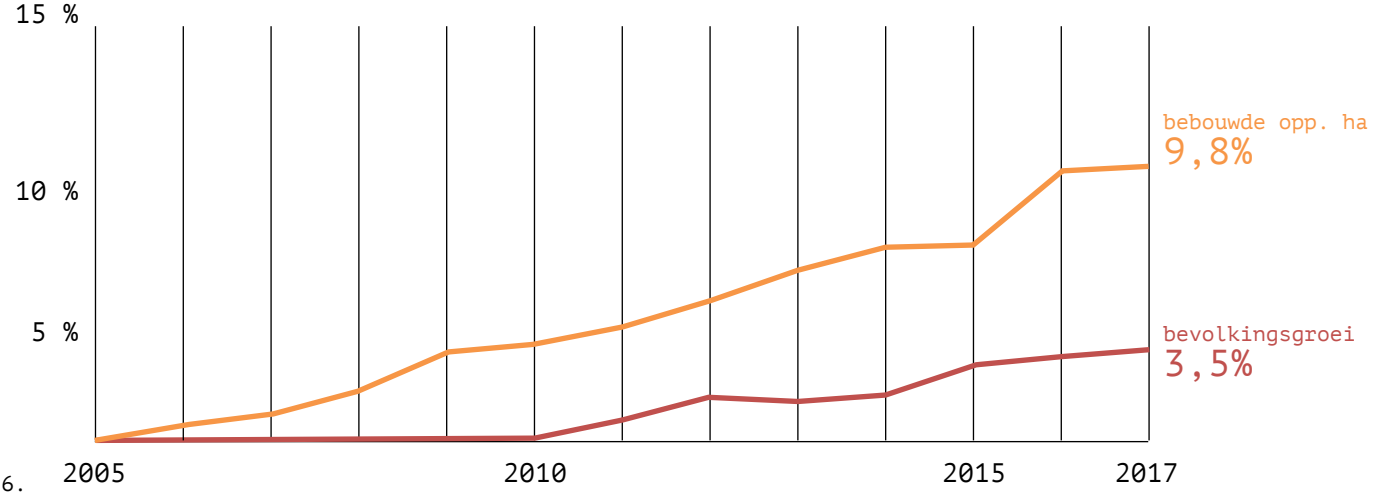

4.
 5.
- Legenda**
- Synthese knooppuntwaarde en voorzieningenniveau - toestand 2015
- D4 - knooppuntwaarde beperkt en voorzieningen beperkt (celwaarde 1)
 - D3 - knooppuntwaarde beperkt en voorzieningen matig (celwaarde 2)
 - C4 - knooppuntwaarde beperkt en voorzieningen goed (celwaarde 3)
 - C3 - knooppuntwaarde beperkt en voorzieningen zeer goed (celwaarde 4)
 - D2 - knooppuntwaarde matig en voorzieningen beperkt (celwaarde 5)
 - D1 - knooppuntwaarde matig en voorzieningen matig (celwaarde 6)
 - C2 - knooppuntwaarde matig en voorzieningen goed (celwaarde 7)
 - C1 - knooppuntwaarde matig en voorzieningen zeer goed (celwaarde 8)
 - B4 - knooppuntwaarde goed en voorzieningen beperkt (celwaarde 9)
 - B3 - knooppuntwaarde goed en voorzieningen matig (celwaarde 10)
 - A4 - knooppuntwaarde goed en voorzieningen goed (celwaarde 11)
 - A3 - knooppuntwaarde goed en voorzieningen zeer goed (celwaarde 12)
 - B2 - knooppuntwaarde zeer goed en voorzieningen beperkt (celwaarde 13)
 - B1 - knooppuntwaarde zeer goed en voorzieningen matig (celwaarde 14)
 - A2 - knooppuntwaarde zeer goed en voorzieningen goed (celwaarde 15)
 - A1 - knooppuntwaarde zeer goed en voorzieningen zeer goed (celwaarde 16)

5.
 6.
- Totaal voorzieningenniveau - toestand 2015
- beperkt
 - matig
 - goed
 - zeer goed

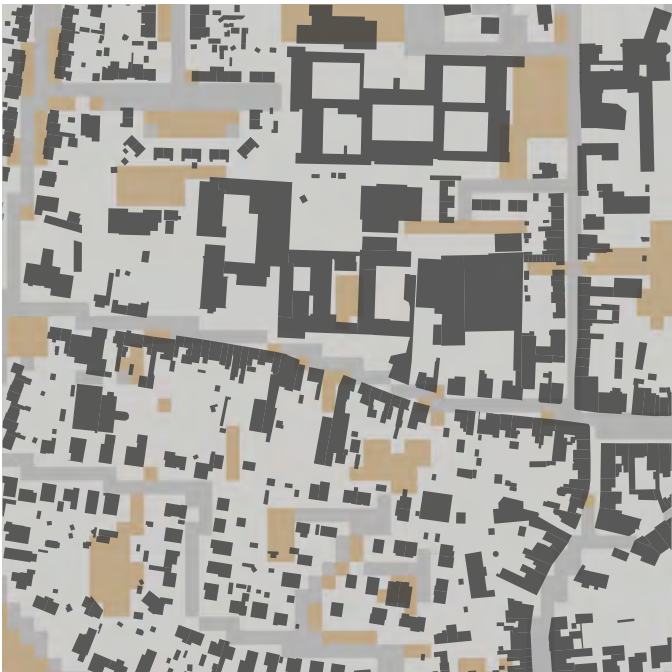
4. Kaart synthese knooppuntwaarde en voorzieningenniveau, VITO.
5. Kaart totaal voorzieningenniveau, VITO.
6. Evolutie bevolkingsgroei en bebouwde oppervlak (ha) tussen 2005 en 2017.

MORFOLOGISCHE ANALYSE

DORPSCENTRUM - KORTEMARK

Van de gemeentelijke kernen vormt Kortemark de grootste kern met de meeste voorzieningen en inwoners. Ook ligt hier een treinstation en vormt de kern het centrum van bedrijvigheid in Kortemark.

Dorpscentrum Kortemark- 500 x 500 m

MORFOLOGISCHE ANALYSE

Funcities:	Dorpscentrum (wonen, voorzieningen, bedrijven)
Typologie:	Gesloten
Densiteit:	13.4 wo/ha
Aandeel weg per woning:	96.3 m²/wo
*Aantal bouwlagen:	G+1+D
*Voorzieningenniveau:	Zeer Goed
Knooppuntwaarde:	Beperkt
Afstand tot centrum:	0 m
Afstand tot station:	600 m (Kortemark)
Focus weggebruiker:	● ● ● ● ● ● ● ● ● ●
Aandeel	
infrastructuur:	13,1%
bebouwing:	75,7%
landbouw:	0%
natuur:	0%
water:	0%
privéerf:	11,2%

MOBILITEIT / VOORZIENINGEN

(bereik te voet / per fiets)	
Openbaar vervoer:	Goed aanbod
Onderwijs:	Zeer goed bereikbaar
Winkels en diensten:	Zeer goed bereikbaar
Ontspanning, sport en cultuur:	Matig bereikbaar
Gezondheid en zorg:	Zeer goed bereikbaar
Mobiscore:	6,9 / 10
bebouwing verharding woongebied water landbouw	
* Bron: VITO	

DORPSRAND

Hoewel Kortemark de grootste kern van de gemeente vormt, ligt het groen nog altijd zeer dichtbij het dorspekwr. Aan de dorpsrand is de bebouwing meer open en is er meer ruimte voor groen. Bovendien geldt dit gebied bijna uitsluitend als woongebied.

Dorpsrand Kortemark - 500 x 500 m

MORFOLOGISCHE ANALYSE

Funcities:	Dorpsrand (wonen)
Typologie:	Open
Bouwperiode V/T:	
Densiteit:	7 wo/ha
Aandeel weg per woning:	168,6 m²/wo
*Aantal bouwlagen:	G+0+D
*Voorzieningenniveau:	Matig
Knooppuntwaarde:	Matig
Afstand tot centrum:	1100 m
Afstand tot station:	1500 m (Kortemark)
Focus weggebruiker:	● ● ● ● ● ● ● ● ● ●
Aandeel	
infrastructuur:	12%
bebouwing:	60,2%
landbouw:	14%
natuur:	5,5%
water:	0%
privéerf:	8,12%

MOBILITEIT / VOORZIENINGEN

(bereik te voet / per fiets)	
Openbaar vervoer:	Goed aanbod
Onderwijs:	Zeer goed bereikbaar
Winkels en diensten:	Zeer goed bereikbaar
Ontspanning, sport en cultuur:	Matig bereikbaar
Gezondheid en zorg:	Zeer goed bereikbaar
Mobiscore:	6,7 / 10
bebouwing verharding woongebied water landbouw	
* Bron: VITO	

LINTBEBOUWING

Verder weg van de kernen treedt er lintbebouwing op langs de wegen. Dit gebeurt met name rondom de kleinere kernen en op de wegen naar het zuiden. Lintbebouwing staat bekend om de lage woondichtheid, terwijl de open ruimte verder wordt versnipperd.

Lintbebouwing Kortemark - 500 x 500 m

MORFOLOGISCHE ANALYSE

Funcities:	Lint buiten de kern (wonen)
Typologie:	Zeer open
Densiteit:	3,3 wo/ha
Aandeel weg per woning:	167,5 m²/wo
Aantal bouwlagen:	G+1+D
Voorzieningenniveau:	Matig*
Knooppuntwaarde:	Matig*
Afstand tot centrum:	1400 m
Afstand tot station:	1800 m (Kortemark)
Focus weggebruiker:	● ● ● ● ● ● ● ● ● ●
Aandeel	
infrastructuur:	5,3%
bebouwing:	29,6%
landbouw:	54%
natuur:	4,96%
water:	0,0%
privéerf:	5,6%

MOBILITEIT / VOORZIENINGEN

(bereik te voet / per fiets)	
Openbaar vervoer:	Goed aanbod
Onderwijs:	Zeer goed bereikbaar
Winkels en diensten:	Goed bereikbaar
Ontspanning, sport en cultuur:	Matig bereikbaar
Gezondheid en zorg:	Zeer goed bereikbaar
Mobiscore:	6,2/ 10
bebouwing verharding woongebied water landbouw	
*Bron: VITO	

HANDZAME

Handzame is één van de deelgemeenten en na Kortemark de grootste kern. De woonfunctie wordt hier gemengd met bedrijvigheid, waaronder de vrachtwagendealer Braem NV. Ook zijn er enkele voorzieningen. Nog altijd is er veel ruimte voor groen.

Dorpskern Handzame, Kortemark - 500 x 500 m

MORFOLOGISCHE ANALYSE

Funcities:	Lintbebouwing (wonen)
Typologie:	Gesloten
Densiteit:	8,8 wo/ha
Aandeel weg per woning:	141,2 m²/wo
Aantal bouwlagen:	G+1+D
Voorzieningenniveau:	Beperkt*
Knooppuntwaarde:	Matig*
Afstand tot centrum:	3200 m (Kortemark)
Afstand tot station:	2900 m (Kortemark)
Focus weggebruiker:	● ● ● ● ● ● ● ● ● ●
Aandeel	
infrastructuur:	12,7%
bebouwing:	70,8%
landbouw:	0,4%
natuur:	5,2%
water:	0,5%
privéerf:	11,6%

MOBILITEIT / VOORZIENINGEN

(bereik te voet / per fiets)	
Openbaar vervoer:	Redelijk aanbod
Onderwijs:	Goed bereikbaar
Winkels en diensten:	Goed bereikbaar
Ontspanning, sport en cultuur:	Matig bereikbaar
Gezondheid en zorg:	Goed bereikbaar
Mobiscore:	5,3 / 10
bebouwing verharding woongebied water landbouw	
*Bron: VITO	

DIAGNOSE GEZONDE VERSTEDELIJ KING

KANSEN

- *De groen-blaauwe corridor van de Krekelbeek biedt een aantrekkelijke en herkenbare hoofdstructuur voor het langzaam verkeersnetwerk tussen de kernen.*
- *De clustering van zorg en onderwijs in de kern van Kortemark is een goede stap naar een sociaal geïntegreerd en levendig dorpsleven voor alle leeftijden.*

ZWAKTES

- *Met uitzondering van de hoofdkern, heeft de gemeente weinig recreatief en toegankelijk groen.*
- *De bewoners van Kortemark hebben weinig kwalitatief hoogwaardige openbare verblijfsruimten en dergelijke ruimtes (Markt) worden niet volledig benut.*
- *Er is geen kritieke massa voor voorzieningen en banen en daardoor is het autogebruik hoog.*
- *Fietspaden langs drukke wegen die gedeeld zijn met vracht- en landbouwverkeer moedigen fietsen niet aan.*

DIAGNOSE WONEN

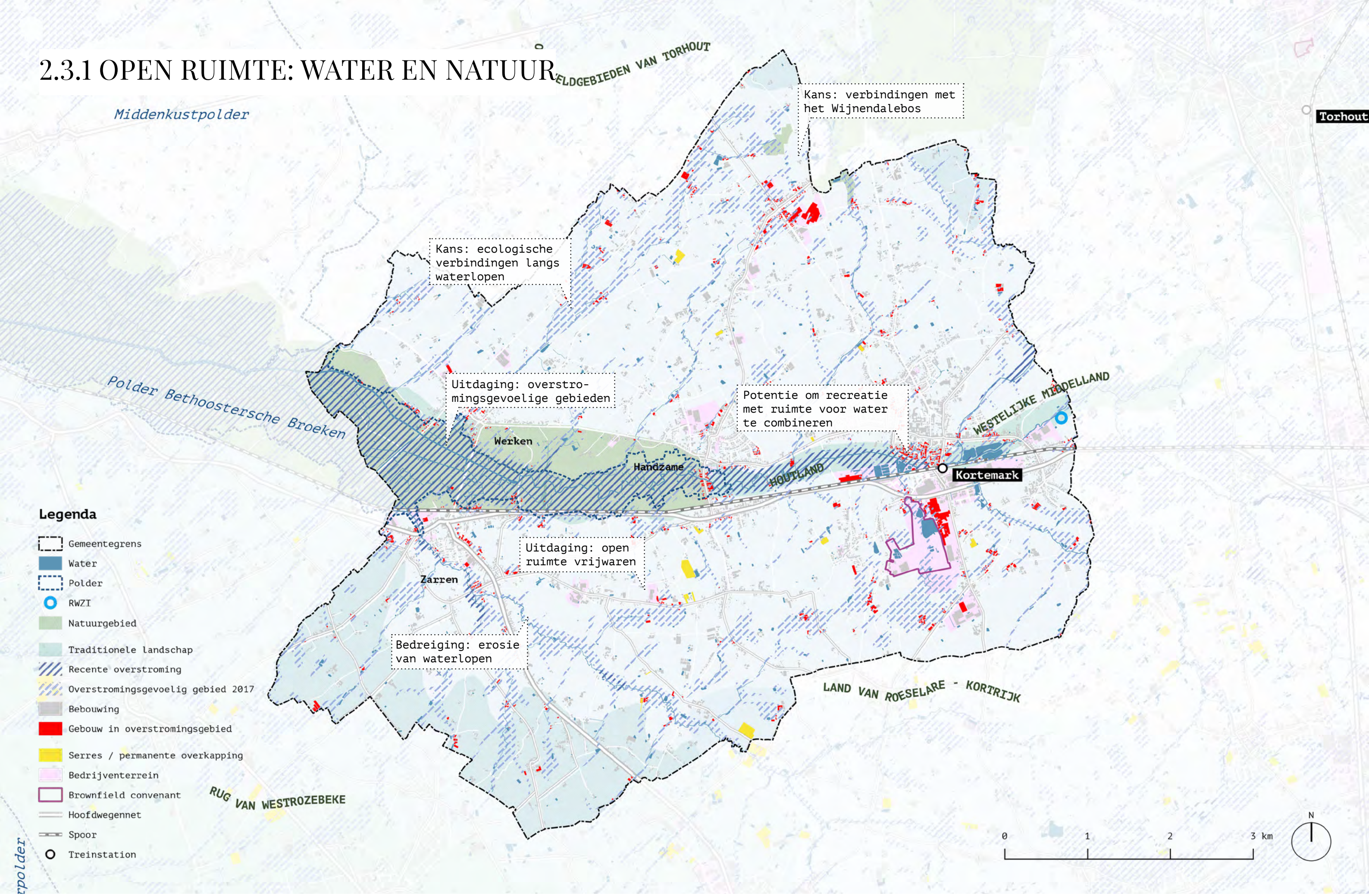
KANSEN

- *Sommige huidige woningbouwontwikkelingen vinden plaats in de kern van Kortemark op geschikte dichtheden, dichtbij voorzieningen en met een bijdrage aan een beloopbare kern.*
- *Er lijken meer dan voldoende kansen om ook in de toekomst door verdichting en inbreiding in de woonbehoeften te blijven voorzien.*

ZWAKTES

- *Woningen liggen verspreid over de gehele gemeente: in de drie kernen, als lintbebouwing en op het platteland.*
- *Met uitzondering van de kern Kortemark mist de gemeente de woningdichtheid om een goed voorzieningenniveau in alle kernen vol te houden.*
- *De bestaande woonuitbreidingsgebieden zijn niet geschikt voor een duurzame kernontwikkeling.*

2.3.1 OPEN RUIMTE: WATER EN NATUUR

Kortemark is onderdeel van het Regionaal Landschap IJzer-Polder in West-Vlaanderen, dat gekenmerkt wordt door beboste heuvelruggen en polders. Kortemark wordt vooral gevormd door het polderlandschap. De gemeente wordt begrensd aan de noordkant door het Wijnendalebos. Het landschap van Kortemark wordt doorsneden door de Krekelbeek, een deelbeek van het IJzerbekken. Deze waterloop stroomt van het oosten naar het westen door het midden van de gemeente en vormt daardoor de ruggengraat van de gemeente.

WATERSYSTEEM

Een groot aantal kleine stromen mondt uit in de Krekelbeek. De beek is dan ook belangrijk voor de afwatering van de gemeente. Waar de waterloop aan de oost- en de westkant van de gemeente is gekanaliseerd, meandert de beek relatief vrij in het gedeelte tussen Werken en Handzame. Deze vallei functioneert als een noodoverstromingsgebied voor Kortemark en een groot aantal bovenstroomse gemeentes, waar de waterloop ook grotendeels gekanaliseerd is.

WATEROVERLAST EN -TEKORT

De overstromingscapaciteit van de Krekelbeekvallei wordt echter beperkt door omliggende infrastructuur. Langs de zuidkant van de vallei loopt het treinspoor. Langs de noordkant lopen de Werkenstraat en de Handzamestraat. De zuidelijke delen van de kernen Kortemark en Handzame liggen in overstromingsgevoelige gebieden (Watertoets, 2017). Hetzelfde geldt voor verschillende gebouwen langs de zijbeken van de Krekelbeek, met een grotere concentratie in de lintbebouwing bij Edewalle (idem). Wateroverlast heeft gevolgen in het bebouwd gebied in alle drie de kernen in de Krekelbeekvallei. Om de overstromingen te beperken, heeft de gemeente overstromingsbekkens geplaatst. Deze bekken, in

park 'De Krekemeersen', zijn gesitueerd ten oosten van station Kortemark. Op de overstromingskaart valt te zien dat deze bekken ervoor hebben gezorgd dat het overstromingsrisico in de kern van Kortemark beperkt is.

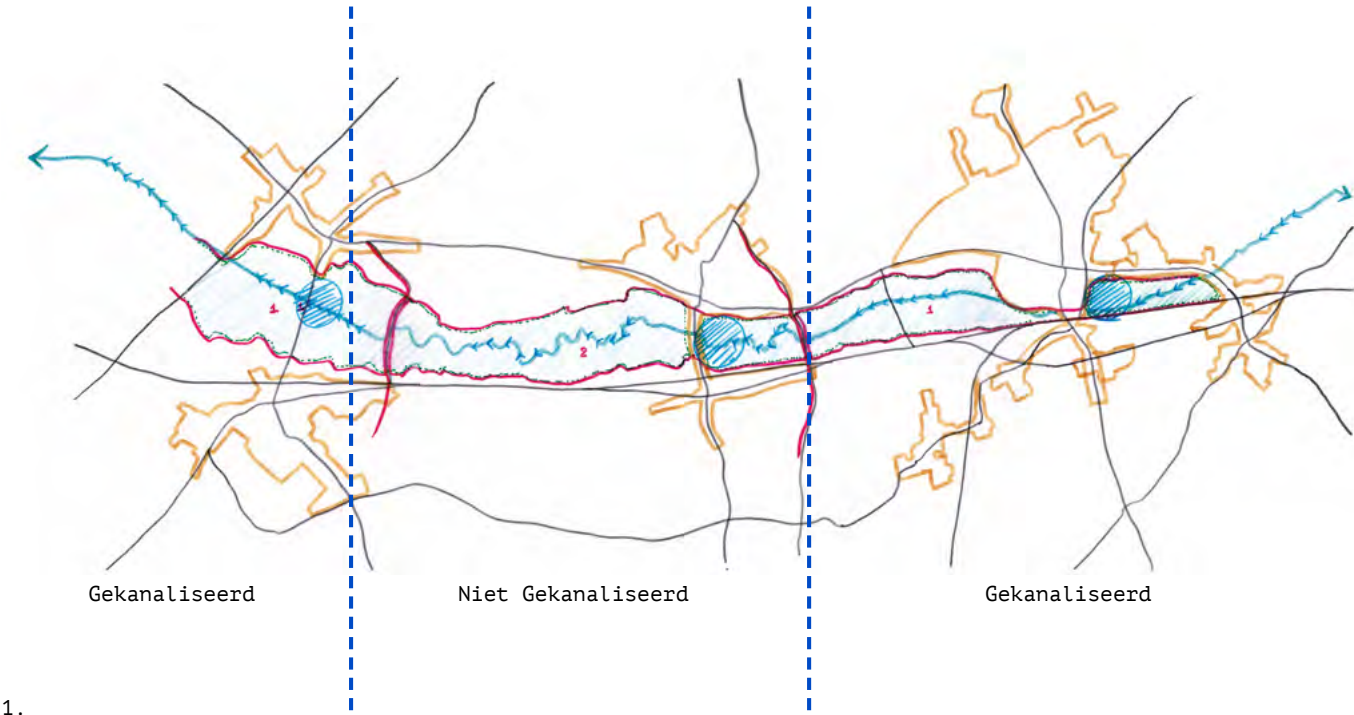
Wateroverlast moet ook binnen de kernen aangepakt worden, namelijk door te zorgen dat de grond zo doorlaatbaar mogelijk ingericht is. Dit was een doelstelling van het Milieubeleidsplan uit 2004, waarvoor de gemeente een voorbeeldfunctie had moeten opnemen. Echter is het tot op heden niet gelukt om de privé kaveleigenaars te overtuigen hun tuinen en parkeerplekken duurzamer in te richten. Opvallend is dat juist de nieuwere ontwikkelingen een hoge graad van verstening hebben (zie ook p.39 Morfologische analyse dorpsrand).

De bekken spelen een rol tijdens de zomerse droogte in de gemeente. Vanwege het grootschalige agrarische landgebruik moet het pompen van water uit de waterlopen van de gemeente gereguleerd worden om het watersysteem in stand te houden. De bekken vormen één van de twee waterpomppunten binnen de gemeente. Het water uit de bekken wordt 's zomers dus gebruikt om het land te besproeien.

BODEM

Langs de waterlopen in Kortemark is er een erosieproblematiek geconstateerd. Oorzaken hiervan zijn onder andere het bewerken van de agrarische grond tot op de rand van de waterlopen en het onbegroeid zijn van de oevers door overmatig besproeien (bron: Milieubeleidsplan, 2004).

Verontreiniging van de bodem is door de tijd ontstaan door de niet reglementaire opslag van autowrakken en gevaarlijke stoffen, net zoals van ongebruikte stookolietanks. De gemeente doet er alles aan om nieuwe verontreiniging te voorkomen door strikt vergunningsbeleid en een informatiecampagne.

2.

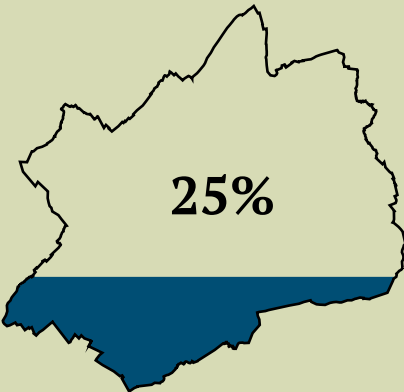
3.

- 1. Schematische kaart van de Krekelbeekvallei in Kortemark, met de drie verschillende delen van de rivier en de drie respectieve knelpunten: bij het station, bij de Kronevoordestraat en bij de Zarrenstraat.
- 2. Gekanaliseerde deel van de beek, gezien vanuit Handzame.
- 3. Natuurlijke deel van de beek gezien vanuit Handzame.

WATER IN CIJFERS

13,5 km² van Kortemark is aangewezen als overstromingsgevoelig gebied in 2017 (Watertoets).

25% van de oppervlakte van de gemeente is hiermee overstromingsgevoelig.

NATUUR EN RECREATIE

Door het productieve karakter van de gemeente is er weinig ruimte voor recreatie en natuur. Het gekanaliseerde deel van de Krekelbeek vormt hierop geen uitzondering. Door de stijle oevers met weinig beplanting is er geen plek voor biodiversiteit. Ook is de beek grotendeels omgeven door landbouw en daardoor onbereikbaar. Tevens zijn in de gemeente ook maar weinig bosrijke gebieden te vinden. Enkel in het noorden van de gemeente is een kleine bosstructuur te vinden die toegankelijk is als Speelbos.

De Krekelbeekvallei vormt hierop een uitzondering. Langs de meanderende rivier lopen natuurlijke oevers en het omsluitende landbouwgebied bevat meer struiken en bomen die de biodiversiteit vergroten. In de vallei liggen ook grote kansen voor recreatie. Ter hoogte van de brug aan de Barisdamstraat krijgt je als passant een inkijkje in de schoonheid van dit gebied. Verder is het gebied nu echter grotendeels onbegaanbaar voor fietsers en voetgangers. Wanneer voet- of fietspaden zouden worden aangelegd, wordt een prachtig landschap ineens toegankelijk voor de inwoners van de gemeente.

Het Krekemeersen gebied is een goed voorbeeld van het combineren van watermanagement en recreatie. Rondom de bekkens is een park ontwikkeld met wandelroutes en sportvoorzieningen. Ook vinden hier in de zomer evenementen plaats.

De waterpartijen ten westen van het station, die ooit diensdeden als wasbekkens voor de Bonduellefabriek, bieden de kans tot een soortgelijke ontwikkeling als de overstromingbekkens. Ook hier zouden natuur, recreatie en watermanagement gecombineerd kunnen worden.

NATUURONTWIKKELING

De inrichting van het open landschap zorgt ervoor dat de vegetatie sterk onderhouden is in grasvorm of jaarlijks gewas. Dit resulteert in een zeer lage biodiversiteit in het gebied. Om ruimte te geven aan andere organismen zou de landbouwgrond waar mogelijk extensief onderhouden moeten worden. Tevens zou de gemeente ernaar moeten kijken om meer ruimte aan natuurontwikkeling te bieden door landbouwgrond te transformeren op strategische plekken, zodat het bijdraagt aan de regionale natuurverbindingen.

Potentiële locaties zijn daarbij ook al opgenomen in het PRS-WV. In dit plan wordt de beek vanaf Handzame gezien als een doorlopende natuurlijke structuur naar het westen. Het gebied tussen Handzame en Diksmuide wordt voor een groot deel aangeduid als permanent historisch grasland en is één van de 23 Europese Vogelrichtlijngebieden in Vlaanderen.

In het noordelijke deel van de gemeente, aan de grens met het Wijnendalebos, bevindt zich het droge natuurgebied Ruidenberg. Dit bestaat uit twee bosjes en een verbindingsstrook en een recreatieve instelling is hier gevestigd. Maar een structurele verbinding met het grotere bosgebied ontbreekt. Ook hier kan de gemeente een bijdrage leveren door delen van het grondgebied te transformeren, om zo deze natuurgebieden meer ruimte te geven en te verbinden.

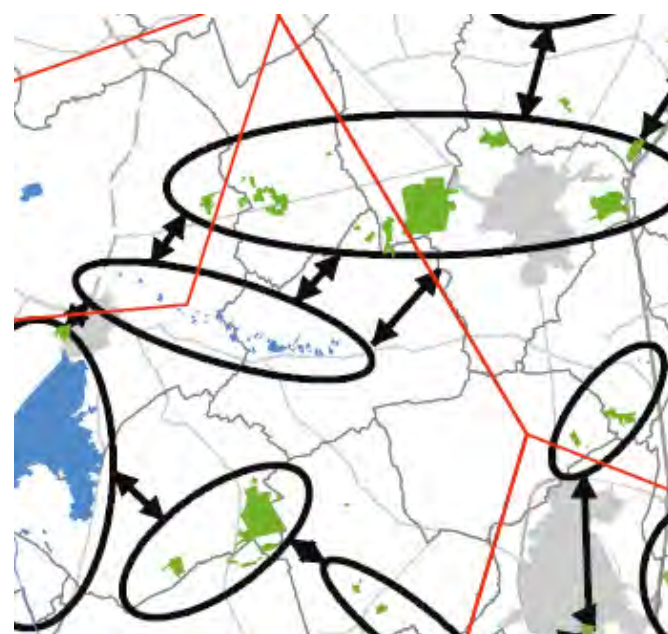
Tussen deze twee natuurgebieden zijn in het PRS-WV verbindingen voorzien op het gebied van de gemeente Kortemark, langs de beekvalleien.

DOELSTELLINGEN

In het Ruimtelijke Structuurplan Vlaanderen (RSV) wordt op de volgende doelstellingen gewezen met betrekking tot het buitengebied:

1. Het vrijwaren van het buitengebied voor de essentiële functies (onder andere natuur).
2. Het tegengaan van de versnippering van het buitengebied.
3. Het bufferen van de natuurfunctie in het buitengebied.

Ontwikkelingsperspectieven vanuit het RSV die in Kortemark van toepassing zijn bevatten de ontwikkeling van beken en rivieren in relatie met de omgevende vallei, het garanderen van een ruimtelijk-ecologisch basiskwaliteit voor de ecologische infrastructuur en het opstellen van ruimtelijke kwaliteitsobjectieven voor het behoud en herstel van connectiviteit van de natuurlijke structuur.

4. PRS-WV. Kaart Concept natuurverbindingen.

DIAGNOSE WATER

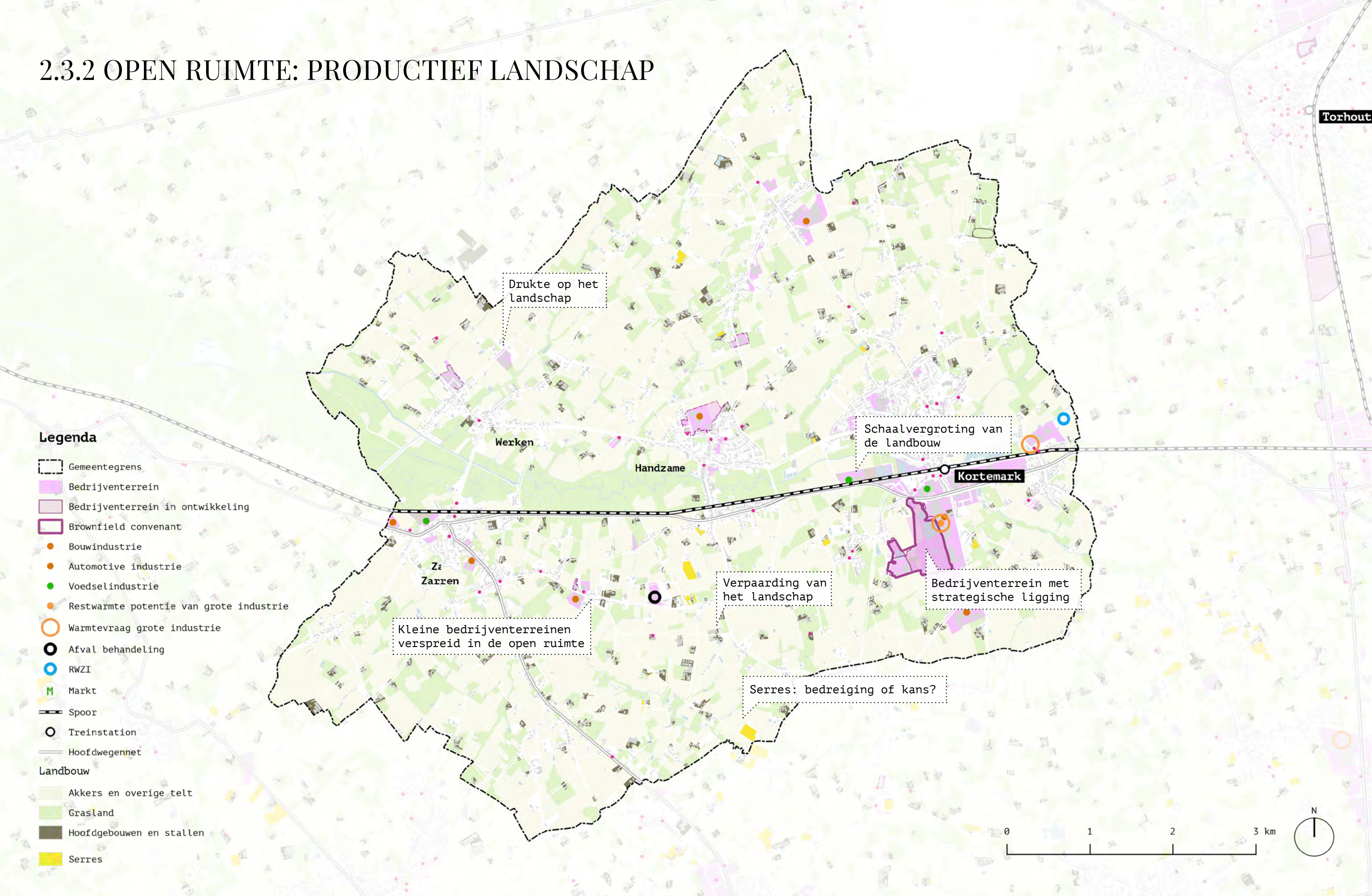
KANSEN

- *Er zijn kansen om ruimte voor recreatie en ruimte voor de waterloop en ecologie te combineren.*
- *De Krekelbeek is nu al potentieel waardevol voor recreatieve doeleinden, maar is niet bereikbaar of zichtbaar.*
- *De Krekelbeek vormt het hart van de gemeente; kernen en de hoofdinfrastructuur liggen allen parallel aan de watergang.*

ZWAKTES

- *Het water bepaalde voorheen de ligging van infrastructuur. Nu begrenzen de weg en het spoor juist de ruimte voor de rivier.*
- *De waterproblematiek kent twee extremen: een tekort in de zomer en een overschot in de winter, met erosie als een van de gevolgen.*
- *Bodem- en waterverontreiniging, mede door intensieve landbouw, is een milieurisico voor de ecologische waarde van de waterlopen.*
- *De ecologische verbindingen langs waterlopen tussen de Krekelbeekvallei en het Wijnendalebos zijn nog niet ontwikkeld.*

2.3.2 OPEN RUIMTE: PRODUCTIEF LANDSCHAP

LANDSCHAP-GEBASEERDE ECONOMIE

Het productieve landschap is wellicht het belangrijkste thema voor Kortemark. De landbouw is 'ruimtelijk structurerend' in de deelruimte Plateau van Tielt, waarvan Kortemark deel uitmaakt. In het PRS-WV wordt Kortemark een 'specifiek economisch knooppunt, actief ten aanzien van endogene ontwikkelingen en clustervorming' genoemd. Overal in de gemeente word je als bezoeker met dit landschap geconfronteerd. Dit komt omdat veel van de productiviteit van de gemeente direct verbonden is met het landschap. Veel bedrijven zijn landbouwgerelateerd, zoals de groenteverwerkings-industrie of de productie van machines voor de agri-foodsector. Ook de steenbakkerij heeft door de winning van klei een grote landschappelijke impact.

Kortemark heeft deze landschap-gebaseerde economie grotendeels te danken aan de ligging. Kortemark vormt, omringd door landbouwgemeenten, het middelpunt van een productief landschap in de Westhoek. Het maakt van Kortemark een strategische locatie voor het verwerken van de producten uit de regio. Uit gesprekken met lokale voedselverwerkings-industrie bleek dat Kortemark ook op grotere schaal een strategische ligging heeft, bijvoorbeeld als tussenstation tussen Frankrijk en Oost-Europa. De landbouwverwerkingsindustrie wordt steeds meer geautomatiseerd en onafhankelijk van het productielandschap. Daarom zijn innovatie en diversificatie van de economie nodig om deze rol van Kortemark op lange termijn te kunnen behouden.

In de Afbakening agrarische en natuurlijke structuur (AGNAS) is de gemeente Kortemark deel van drie buitengebieden:

1. De noordelijke helft ligt in het Westelijk Houtland (Veldgebied Brugge-Metjesland). Dit is een samenhangend agrarisch gebied. Hier is het behouden en versterken van waterlopen als landschappelijke drager

en ecologische verbinding voorzien. Aan de noordkant is een versterking van het mozaïeklandschap met ruimte voor bosontwikkeling en een verbinding door KLE met het Wijnendalebos voorzien.

2. Het zuidoostelijke deel ligt in het Plateau van Tielt. Dit is ook een samenhangend agrarisch gebied. Hier zijn voorzien: ecologische corridors langs de beekvalleien en langs de oude spoorlijn Kortemark-Ieper. Tussen Kortemark en Handzame is de Krekelbeekvallei aangewezen als open/halfopen valleilandschap met ruimte voor waterberging.

3. Het zuidoostelijke deel ligt in het Zandleemplateau van Poperinge-Ieper. Dit is een samenhangend agrarisch gebied. De zijbeek is een land-schappelijk en ecologisch waardevol lineair element.

4. Het westelijke deel ligt in de regio Kust-Polders-Westhoek. Hier vormt de IJzer-Handzamevallei een groot natuurcomplex, met het water als structurend element in overstroombare graslanden en moeras-sen met landbouw als neven- of ondergeschikte functie.

LANDBOUW

Landbouw is de meest zichtbare speler in het productieve landschap van Kortemark. Het neemt veel van het oppervlak van de gemeente in beslag, ongeveer 86% en levert een aanzienlijk aantal banen. Veel van de gemeente staat in het teken van het ondersteunen van het landschap. Het kanaliseren van de Krekelbeek zorgt voor meer bruikbare landbouwgrond en de overstromingsbekkens worden bij droogte voornamelijk gebruikt voor de bevoeiing van landbouwgronden.

Door schaalvergroting is het aantal landbouw-bedrijven in de laatste jaren constant aan het dalen: 203 in 2019, 63 minder dan in 2003. Deze trend is gezien in zowel gespecialiseerde bedrijven en kleine landbouw-bedrijven (opbrengst onder € 25.000). De gemiddelde omzet van bedrijven is relatief constant op 45 miljoen

euro. Dit lijkt veel, maar is veel kleiner dan de omzet van industriële bedrijven in het agrobusinesscomplex, die een totale omzet van 15 miljard hebben in heel West-Vlaanderen, en waaraan deze lokale bedrijven hun producten verkopen. Door deze ongelijkheid is de onderhandelingspositie van kleine en gespecialiseerde bedrijven sterk verminderd. Daarnaast moeten lokale bedrijven in een zeer competitieve markt functioneren, waar de marges heel klein zijn en de risico's - inclusief die veroorzaakt door klimaatverandering - heel groot.

Ondanks deze economisch achtergrond zijn er een aantal lokale bedrijven die op een duurzame landbouw inzetten. Maar deze vormen slechts een klein deel in het grote beeld: twee biologische bedrijven, zes zorgboerderijen en zeven hoeveproducenten zijn er in Kortemark.

SERRES: KANS OF BEDREIGING?

Groentetelers investeren steeds meer in serres om de productiviteit van de grond te verhogen en om de risico's door klimaatverandering waar mogelijk te vermijden. Maar de serres betekenen ook een grote last voor het milieu: een grote vraag aan water, hoog energiegebruik voor de verwarming en een groot gebouw in het landschap, waardoor het dieren onmogelijk wordt gemaakt zich te verplaatsen op hun bekende routes.

De aanwezigheid van globale agri-food bedrijven in Kortemark samen met de terughoudendheid van de buurgemeenten om nieuwe serres toe te staan, rechtvaardigt de angst van Kortemark dat de serres zich alleen zullen uitbreiden in de gemeente. Dat ziet men al in de kruising van de Groenestraat, de Renaat Desmedtstraat en de Hazewindstraat.

Serres kunnen duurzaam ingericht worden als een goed voorbereid plan daarvoor opgemaakt wordt. Bijvoorbeeld door te zorgen dat er genoeg ruimte tussen

de serres vrijgelaten wordt en dat deze ruimte ecologisch ingericht wordt, met waterlopen en kleine land-schappelijke elementen waardoor biodiversiteit niet belemmerd wordt.

Serres kunnen ook kansen bieden voor circulariteit voor de economie en de gemeenschap in Kortemark. Ze gebruiken veel warmte. Ze zouden de restwarmte op hoge temperatuur uit de steenfabriek kunnen hergebruiken. Serres produceren zelf ook veel warmte, al dan niet op een lagere temperatuur. Dit kan worden hergebruikt bij het opwarmen van publieke voorzieningen zoals scholen en seniorenwoningen in Kortemark.

Daarnaast betekenen serres een hoger rendement op hetzelfde oppervlakte land. Een voorwaarde van toestemming voor glastuinbouw kan zijn dat een deel van het agrarisch gebied naar natuur en bos herbestemd wordt. Tuinbouw neemt 1.032 hectare in beslag in Kortemark. Als er slechts een deel hiervan natuur kan worden, is het al een winst in het percentage landgebruik.

LANDBOUWINDUSTRIE

Landbouwindustrie, of de bedrijven binnen het agrobusinesscomplex, en de daaraan gerelateerde handel en logistiek zorgen daarentegen wel voor veel van de banen binnen de gemeente. Een risico voor deze banen is dat een groot deel afhankelijk is van een klein aantal bedrijven. Het verdwijnen van deze bedrijven zou een grote invloed hebben op Kortemark. De recente investeringen in fabriekshallen van groentetelers zoals Verduyn zijn geruststellend op korte termijn. De markt van voedselproducten - en vooral diepvriesgroenten - is echter steeds volatieler en gevoeliger voor kleine prijsverschillen op Europese en globale schaalniveau.

PRODUCTIVITEIT IN CIJFERS

5.721 werkende inwoners zijn er in Kortemark, met de volgende indeling per sector: 305 (primaire), 1.534 (secundaire), 1.626 (quartaire), 2.256 (tertiaire).

Met **0,078** banen/ha en een uitvoer van **199.397** EUR/ha is landbouw een belangrijk sector in West-Vlaanderen.

38,9% van het leegstand in handelspan-den is structurele leegstand (in West-Vlaanderen is dit 20,1%, 2020).

203 bedrijven doen aan landbouwproductie in Kortemark in 2019, waarvan 39 zijn kleine landbouwbedrijven. Dat zijn 63 minder dan in 2003.

2 biologische landbouwbedrijven, 6 zorgboerderijen en 7 hoeveproducenten bevinden zich in Kortemark (2020).

4.200 ha (86,3%) van het gemeentelijk oppervlakte is bestemd voor agrarisch gebied, maar alleen 76,4% is daarvoor gebruikt.

1. Landbouw en wonen gaan hand in hand in Kortemark.
2. Zwaar landbouwverkeer en dagelijks personenvervoer gebruiken dezelfde weg.

1.

2.

STEENBAKKERIJ EN PLANNEN VOOR HET REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN

Ten zuiden van de kern Kortemark ligt de steenbakkerij Wienerberger (voormalig Desimpel). De fabriek is gebaseerd op de naastgelegen kleigroef met klei van hoge kwaliteit. Er zijn wensen om de baksteenproductie door te zetten, maar de globale verschuivingen maken deze plannen onzeker. Een risico is dat de grootste exportmarkt voor de fabriek het Verenigd Koninkrijk is, en de onzekerheden rondom het Brexit-proces maken het onduidelijk of de export ongehinderd blijft.

Het PRUP 'Regionaal bedrijventerrein Staatsbaan' stelt een transformatie van de oudere ontginningsputten naar een regionaal bedrijventerrein met een ontginningsgebied met herbestemming als bedrijven voor. Ook bestaande bedrijven zoals Verduyn en de steenbakkerij zijn dan te bereiken via het nieuwe bedrijventerrein, met een nieuwe toegang vanaf de staatsbaan. Op deze manier zouden de lokale wegen van zwaar verkeer worden ontlast.

RUIMTELIJKE IMPACT

De bedrijvigheid heeft een grote ruimtelijke impact. Veel van de landschappelijke kwaliteiten van de gemeente vloeien voort uit de landbouw. Spectaculaire vergezichten en pittoreske bebouwing zijn het gevolg van de landbouwgeschiedenis van de regio. Echter, niet alle impact is positief. Zo delen de bewoners hun wegen met zwaar verkeer, wat soms leidt tot gevaarlijke situaties. Het is de productiviteit die er grotendeels voor zorgt dat veel van het natuurlijke landschap niet toegankelijk is voor de inwoners van de gemeente. Ook heeft een groot deel van de productiviteit een grote voetafdruk betreffende de uitstoot van broeikasgassen, grondvervuiling en vermindering van de biodiversiteit. Een opgave voor de gemeente is om deze productiviteit op termijn te verduurzamen.

GROENTENTELER VERDUYN INVESTEERT IN NIEUWE FABRIEKSHAL

NIEUWS | 13/07/2018

3. Automatisering van de agri-food sector. "Groententeler Verduyn investeert in nieuwe fabriekshal", WTV, 2018.

TRANSFORMATIE VAN HET LANDSCHAP

Een daling van het aantal actieve bedrijven betekent echter ook een groot aantal vrijgekomen hoeves, wat de tweede vorm van versnippering veroorzaakt: **de trend van 'verpaarding' of 'residentialisering van vrijgekomen hoeves'**. Naast de al aanwezige woningen in de open ruimte worden vrijgekomen hoeves én de bijbehorende landbouwgrond vaak opgekocht door kapitaalkrachtige gezinnen. Dit is een zorgelijke trend, waarvan het einde (zonder daadkrachtig optreden) nog niet in zicht is. **86,3% van de totale oppervlakte is bestemd voor agrarisch gebied, maar slechts 76,4% is ook gebruikt hiervoor.**

Op meerdere locaties in de gemeente, zoals de Hazewindstraat, bevinden zich grootschalige paardenstallen. 'Verpaarding' heeft als eerste gevolg dat er minder ruimte overblijft voor de lokale voedselproductie, waardoor er ook minder kansen voor een verkorting van de voedselketen overblijven. Daarnaast stijgt de prijs van landbouwgrond, aangezien de grond meer geliefd is. Dat maakt het voor jonge boeren moeilijk om een bedrijf op te starten. Bovendien zijn er samenlevingsproblemen tussen hoevebewoners en landbouwers, aangezien het meer verkeer op landbouwwegen oplevert en hoevebewoners op hun beurt weer klagen over lawaai van landbouwmachines en geurhinder. Tot slot leidt het tot verdere versnippering van de open ruimte, niet alleen door de grootschalige stallen, maar ook doordat hoevebewoners hun paardenweides veelal afschermen met hekwerken.

KANSEN VOOR KORTEMARK

Voor Kortemark ligt een grote uitdaging met betrekking tot het open landschap. De gemeente moet tegelijkertijd de lokale landbouwtraditie voortzetten door boeren te ondersteunen en bedrijven te trekken, maar ook ruimte maken voor natuur en water, open ruimte vrijhouden en landbouw verduurzamen.

De buurgemeenten en heel West-Vlaanderen kennen hetzelfde dilemma. Kortemark heeft er daarom baat bij om regionale of provinciale samenwerking op te zoeken. Daarnaast is het lastig dat zowel de landbouwer als hoevebewoner wettelijk niets verkeerd doet. Wel kan Kortemark de landbouwer beschouwen als actieve beheerder van de open ruimte en actief aanmoedigen om agrarische activiteiten te combineren met natuurbehoud, vergroting van de biodiversiteit en klimaatadaptieve maatregelen. Juist de nabije en overlappende ligging van verschillende bestemmingszones biedt dan mogelijkheden. Ook kan Kortemark inzetten op (in) directe instrumenten die inspelen op het verminderen van de druk op landbouwgronden - en gebouwen. Compensatiemaatregelen, zoals een bepaald percentage grond verplicht moeten wijden aan natuur, vallen hier ook onder.

DIAGNOSE PRODUCTIEF LANDSCHAP

KANSEN

- *Landbouw definieert een productief landschap die het kenmerk van Kortemark is.*
- *Er is lokale initiatief voor circulaire landbouw, korte ketens en een inclusieve bedrijvigheid.*
- *Er zijn kansrijke bedrijvenclusters t.a.v. circulariteit zoals agri-food, automotive en bouwmaterialen-producenten.*

ZWAKTES

- *Landbouw en industrie hebben een groot ruimtebeslag en laten weinig ruimte over voor biodiversiteit en klimaatadaptatie. Daarnaast hebben ze een grote CO2-voetafdruk.*
- *De toenemende grootschaligheid van industrie creëert ruimtelijke problemen en intensief gebruik van de (weg)infrastructuur. Bij de uitbreiding van een bedrijventerrein wordt er te weinig gekeken naar de gevolgen voor leefbaarheid, natuur en mobiliteit.*
- *Veel (landbouw)bedrijven in Kortemark zijn kwetsbaar voor veranderingen op de internationale markt en hebben weinig lokale veerkracht en stimulans voor verduurzaming.*

2.4 ENERGIE

Legenda

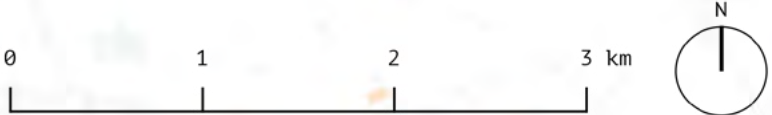
- Gemeentegrens
- Onderstation
- Onderstation 3 km buffer
- WKK Installatie
- Restwarmte potentieel grote industrie
- Warmtevraag grote industrie
- Bedrijventerrein
- Grote daken met potentieel voor zonnepanelen (>1000 m2)
- Serres / permanente overkapping
- Gebouwen in woonkern
- Ondiepe geothermische potentie >0.25MWh
- Technisch mogelijk gebied windturbines
- Hoofdwegennet
- Spoor
- Treinstation

Warmtepompen en geothermie in de kernen

Over 50% van woningen zijn open bebouwing

Locatie windturbines met ingetrokken vergunning

Restwarmte hergebruiken

“Groene stroom mag niet ten koste gaan van de natuur en onze inwoners. Idealiter zet je zo'n molen ergens waar je geen hinder veroorzaakt voor mensen, geen afbreuk doet aan het landschap en waar het rendement van optimaal is”

- Karolien Damman, burgemeester tijdens de verkiezingen tegen HLN (03-08-2018)

De hernieuwbare energieproductie van Kortemark is minimaal, van alle elektriciteit wordt slechts 5.092 MWh/jaar opgewekt uit zonnepanelen, voldoende voor minder dan twee gemiddelde Vlaamse huishoudens. Ook duurzame warmteproductie is minimaal.

ENERGIEVERBRUIK

In Kortemark werd 457.301 MWh gebruikt (2017), een groei van 8% ten opzichte van 2011. Het grootste gebruik is in de industrie (204.331 MWh), gevolgd door huishoudens en vervoer.

Het patroon in gebruik reflecteert in de CO2-emissie, die is met 3,5% toegenomen in dezelfde periode. De CO2-emissie door huishoudens komt per huishouden neer op 3,94 ton (in West-Vlaanderen ligt dat op 3,11 ton). Industrie en landbouw tellen samen nog steeds meer dan de helft van de CO2-emissie van de gemeente, met 41.132 en respectief 7.034 ton in 2017.

Tussen 2011 en 2017 is de totale emissie van de gemeente toegenomen met 3,6%. Er is echter een reductie van de emissie bereikt in openbare verlichting (-51,2%), in openbaar vervoer (-17,1%) en in huishoudelijk gebruik (-7,8%).

In de industrie zijn er niet alleen het grootste energieverbruik en CO2-emissie gesignaleerd, maar ook een groei van de emissie: +7,9% over zes jaar. Landbouw en de tertiaire sector hebben ook een groeiende CO2-voetafdruk, met een groei van 14,8% en respectief 18,6% in dezelfde periode. Dat is in grote tegenstelling met de

rest van de provincie en het Vlaams Gewest, waar zelfs van een krimp van emissies sprake is.

Het woningbestand in Kortemark bestaat bijna compleet uit eengezinswoningen (88,3%) met een klein deel appartementen (7%). Van de eengezinswoningen zijn 58,5% naar bouwwijze open bebouwing (met vier of meer gevels). Het E-peil van nieuwbouwwoningen daalt in dezelfde trend als in de rest van Vlaanderen.

Het energieverbruik door huishoudens heeft als bron: aardgas (36%), overige fossiele brandstoffen (27%), elektriciteit (18%) en hernieuwbare warmte (17,4%). Jaarlijks wordt 1.472 ton CO2-emissie gereduceerd door PV-installaties. De benuttingsgraad van daken voor PV ligt onder 3%. Wel is in Kortemark het aantal uitbetaalde premies voor zonneboilers veel hoger dan het provinciaal gemiddelde. De hoogste premies gaan jaarlijks naar besparingsmaatregelen zoals dak-of zoldervloerisolatie, muurisolatie en hoogrendementsbeglazing. Het aantal premies kent een dalende trend in de laatste jaren.

Uit beschikbare data blijkt dat het hogere energieverbruik en CO2-emissie van huishoudens in Kortemark sterk gerelateerd zijn aan strenge winters (voornamelijk 2013 en 2016). Tegelijkertijd zijn de meeste investeringen in besparingsmiddelen niet vertaald naar een sterke afname in energiegebruik. Dit betekent dat met de open bouwwijze van woningen het heel moeilijk is om energie te besparen. Daarom moeten er meer aanbod-gerelateerde investeringen komen, zoals zonnepanelen op het dak of warmtepompen. Nog

belangrijker is dat er in de toekomst voorrang wordt gegeven aan gesloten bebouwing (met 2 gevels), halfopen bebouwing (met 3 gevels) of appartementen.

Een ander groot aandeel in energieverbruik is mobiliteit. De grootste CO2-emissie komt door lichte voertuigen (13,5 ton), gevolgd door zware voertuigen (5 ton) en openbaar vervoer (0,1 ton). Opmerkelijk is dat meer dan de helft van deze emissie plaatsvindt op niet-genummerde wegen. Samen met een groot aandeel van de privéauto in de dagelijkse reizen van de inwoners en het steeds dalende aantal abonnees van openbaar vervoer (Buzzy Pazz en Omnipas holders) betekent dat de regio steeds auto-afhankelijker wordt. Het aantal elektrische voertuigen is nog erg laag en de mogelijkheid om een auto elektrisch te laden is beperkt tot 6 publieke oplaadpalen. Inzetten op alternatieve vervoersmiddelen, waaronder de elektrische fiets, meer vraaggericht openbaar vervoer en deelauto's is erg belangrijk om een reductie van broeikasgasemissies te bereiken. Daarnaast is het van groot belang dat in het privégebruik elektrificering actief ondersteund wordt.

DRAAGVLAK

Een groot deel van de huidige opwekking komt voor de rekening van individuele inwoners en welwillende bedrijven in de gemeente. 9% van de woningen is voorzien van een zonneboiler, dit is anderhalf keer het

Vlaams gemiddelde. 18% van de woningen zijn bovendien voorzien van zonnepanelen, dit ligt een procent boven het Vlaams gemiddelde. Opvallend, aangezien het inkomensniveau van de inwoners van Kortemark onder het Vlaams gemiddelde ligt.

Ze zijn zich dus bewust van hernieuwbare energie en investeren hier een proportioneel groter deel van hun inkomen aan. Ook de geïnterviewde bedrijven zijn bezig met hernieuwbare energie. Zo haalt Verduyn een deel van haar energie uit zonnepanelen en gebruikt Wienerberger de restwarmte van de steenbakkerij. Dit draagvlak in combinatie met de grote potentie voor energieopwekking van de gemeente vormen een goede bodem voor Kortemark als belangrijke producent van duurzame energie.

ZONNE-ENERGIE

Het grootste aandeel hernieuwbare energie van de gemeente komt uit zonne-energie: 5.092 MWh/jaar uit zonnepanelen en 355 MWh/jaar uit warmte-winst door bijvoorbeeld zonneboilers. Een restant, 566 MWh/jaar komt uit geothermische warmtewinning, bijvoorbeeld warmtepompen, blijkt uit de Hernieuwbare Energieatlas Vlaamse gemeenten. Dit is voldoende om ruim tweeduizend Vlaamse huishoudens te voorzien van elektriciteit.

	Elektriciteit				Warmte		
	biomassa	water	wind	zon	biomassa	geothermie	zon
Huidige productie	0	0	0	5.092	0	566	355
Technisch potentieel	3.806	0	1.161.615	145.568	5.437	107.385	8.851
REV2030	18	0	4.293	5.114	25	163	418

1.

2.

- Energieopwekking per bron in MWh. Bron: Hernieuwbare EnergieAtlas Vlaamse gemeenten, 2016.
- 18% van de woningen is voorzien van zonnepanelen.

ENERGIE IN CIJFERS

3,6% was de toename van CO₂-emissie in Kortemark tussen 2011-2017. In provincie West-Vlaanderen was dit een afname van -2,5% en in het Vlaams Gewest van -2,9%.

111.579 MWh was het totale energieverbruik door huishoudens in Kortemark in 2017.

88,3% van de woongelegenheden in Kortemark zijn eengezinswoningen. In West-Vlaanderen zijn deze slechts 62,2% van het totaal.

6 windturbines van 2MW kunnen de elektriciteitsgebruik van de gemeente opwekken. Er is potentiële ruimte in de gemeente, met alle restricties ingerekend, voor 94 zulke windturbines.

Vergelijkbaar met het gewestelijke en provinciale gemiddelde, heeft Kortemark meer kleine PV-installaties per huishouden (19,5) en kent een vergelijkbaar groeiende trend. Voor grote installaties (over 10 kW) ligt Kortemark achter op de provincie en het gewest, met slechts 0,041 MW per km2 geïnstalleerd vermogen en geen significante groei sinds 2012. Dat terwijl op provinciaal en gewestelijk niveau het aantal PV-installaties groeit fors sinds twee jaren.

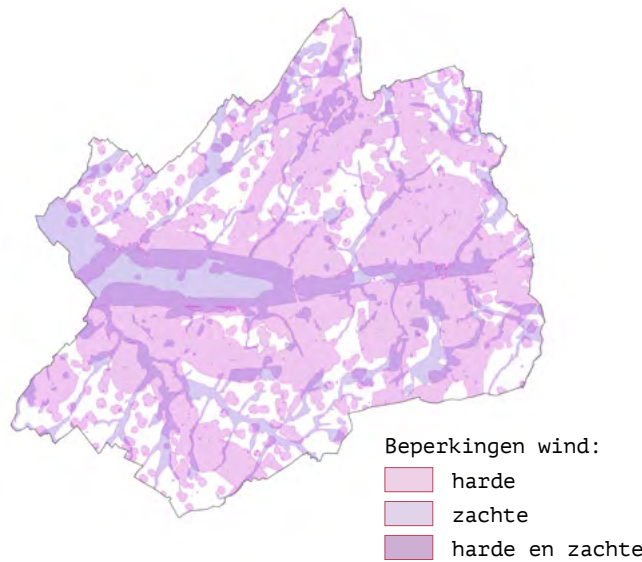
Groene stroom in groene valleien?

STEM 2018 | DIT MOET BETER IN KORTEMARK

© edf luminus - Een toekomstbeeld van de windmolens in de Handzamevallei.

3.

4.

3. Windturbines zijn lastig in te passen in een gefragmenteerd urbaan landschap, artikel tijdens de lokale verkiezingen 2018.

4. Kaart met beperkingen voor windturbines, volgens de criteria van de Hernieuwbare EnergieAtlas Vlaamse gemeenten 2016.

WINDENERGIE

Op dit moment heeft Kortemark geen windturbines geplaatst of gepland. Wanneer alle potentiële ruimte benut zou worden voor het plaatsen van windturbines zou de gemeente ruim 35 keer het aantal huishoudens van de eigen gemeente kunnen onderhouden.

Aangezien Kortemark hoog op de lijst staat om (deels) afgesloten te worden bij een stroomtekort, hetgeen afgelopen november een reële mogelijkheid was, zou een vorm van zelfvoorzienendheid geen overbodige luxe zijn voor de gemeente. Kortemark zou vrij eenvoudig kunnen streven naar zelfvoorzienendheid en hernieuwbare energie zelfs kunnen gebruiken als verdienmodel. Het maximaal windpotentieel van de gemeente, alle beperkingen meegerekend, is 376,042 MWh of 94 windturbines van 2MW. Dat is ca. 15,7 keer het elektriciteitsverbruik van de huishoudens in Kortemark.

In de afgelopen jaren zijn twee voorstellen voor het plaatsen van windturbines binnen de gemeentegrenzen afgewezen door de gemeente (zie kaart). In verschillende kranten valt rond de verkiezingstijd te lezen dat politici van verschillende partijen vinden dat een duidelijke visie voor het inpassen van turbines ontbreekt. Het is, mede door de versnippering van de woningbouw, moeilijk om open ruimte van voldoende schaal te vinden om windturbines in te passen zonder relatief dicht bij woningen te komen. Ook zorgt het gebrek aan richtlijnen ervoor dat de huidige aanvragen voor het plaatsen van windturbines gaan over plaatsing op ongewenste locaties. Eén aanvraag ging om twee windturbines in de Krekelbeekvallei en beide aanvragen plaatsten de turbines dicht bij de kern van Kortemark.

KANSEN VOOR ENERGIETRANSITIE

Voor Kortemark kan het heel interessant zijn om een energievoorzienende gemeente te worden. Dit zou voor een economische diversifiëring zorgen en de afhankelijkheid op landbouw verminderen. Of juist in combinatie met landbouw, in het geval dat er op biomassa ingezet wordt. Wel vereisen alle energieopwekkende interventies - windturbines, zonnepanelen of biomassa - aandacht voor biodiversiteit, behoud van de landschappelijke waarden en vooral een breed lokaal draagvlak. Andersom moeten ook bewoners en ondernemers in Kortemark gestimuleerd worden om zelf op kleine schaal een zetje aan de energietransitie te geven. Bijvoorbeeld door de verduurzaming van het woningbestand, van de landbouwmachines en van agro-industriële processen. De gemeente kan een actieve rol nemen door warmtehergebruik te bevorderen.

DIAGNOSE ENERGIE

KANSEN

- Kortemark heeft de potentie om zich te ontwikkelen tot een belangrijke energieproducent van de regio.
- Het restafval van de grootschalig aanwezige groenteteelt biedt kansen voor het opwekken van biomassa en biogas.
- Er is potentie voor het toepassen van zonnepanelen op daken (door de vele grote dakoppervlaktes) en er is welwillendheid onder veel bedrijven en inwoners om dit te doen.

ZWAKTES

- De CO₂-emissie door landbouw en industrie in Kortemark neemt toe, terwijl het in de provincie aan het dalen is.
- De bestaande open bouwwijze van de meeste woningen in Kortemark leidt tot een hoog energieverbruik voor warmte.
- De dominantie van de privéauto en de beperkte elektrificering maken van de energietransitie van mobiliteit in Kortemark een grote uitdaging.
- De inpassing van zonne-energie en windturbines in het landschap is een complexe maatschappelijke en ecologische opgave.

2.5 REGELGEVING EN PUBLIEK ONDERNEMERSCHAP

PUBLIEK ONDERNEMERSCHAP

Vandaag de dag wordt van een gemeentebestuur al lang niet meer verwacht dat ze enkel regels oplegt en handhaaft. Vanuit het publieke belang opererend wordt van de gemeente verwacht dat ze ondernemerschap toont. Door echter als gemeente heldere en open kaders te stellen die uitnodigen tot ontwikkeling door derden en door duidelijk te maken dat publieke investeringen worden gepleegd in vitale onderdelen van toekomstige plannen waarmee het publieke belang wordt gediend, kan wel degelijk publiek ondernemerschap worden getoond. De gemeente is in dat geval de partij die voorwaarden schept voor de verdere ontwikkeling en totstandkoming van de plannen die er zijn.

Uit de verschillende gesprekken en het locatiebezoek aan Kortemark is het beeld ontstaan van een gemeente die zich bewust is van een groot deel van haar sterktes en problemen. Tegelijkertijd ontbreekt een sterke, integrale visie voor de toekomst en een agenda om deze te visie te bereiken.

De gemeente Kortemark zit als publieke partij in de dynamische, maar ook moeilijke context van West-Vlaanderen: een landbouw-georiënteerde regio, met een onafhankelijk karakter van haar inwoners en een verspreide ruimtelijke structuur buiten de kernen en een even zozeer gefragmenteerde ontwikkeling van landbouw-infrastructuur. Deze context vraagt om een participatieve en inclusieve agenda, die de krachten van de verschillende stakeholders – inwoners, landbouwers, grote bedrijven, buurgemeenten, hogere overheden enzovoort – op een slimme manier combineert.

Tegelijkertijd loopt Kortemark tegen een aantal globale kwesties aan: klimaatverandering, energietransitie, automatisering van de economie, vergrijzing, de trek van jongeren naar de stad. Zoals eerder gesteld leiden veel van deze kwesties uiteindelijk ook tot ruimtelijke uitdagingen. Om deze problemen aan te pakken, moet de gemeente een aantal stappen zetten; ze moet ‘publiek ondernemen’. Eerst moet ze eerlijk haar problemen bekijken en afwegen: Wat zijn de onvermijdelijke trends die de economie, leefklimaat en samenleving beïnvloeden? Hoe vertalen deze trends zich op lokale schaal en wat zijn realistische doelen? Vanuit de Scan volgen in de komende hoofdstukken ook mogelijke ambities en een agenda om de transitie in gang te zetten. Als vervolgstap zou de gemeente kunnen nadenken hoe ze een integrale visie voor haar ruimtelijke toekomst formuleert en een agenda met korte- en lange termijn prioriteiten vastlegt.

Er is echter de laatste jaren uiteraard ook al ondernomen. Hieronder enkele bijzonderheden die ons gedurende de Scan opvielen.

BEDRIJVIGHEID

Een grote vraag van de gemeente is hoe om te gaan met de schaalvergroting en automatisering van de landbouw. Er is een toenemende vraag aan kippenstallen en een recent verbod op nieuwe serres in de naburige gemeenten betekent een druk om nieuwe serres te bouwen aan de zuidkant van de gemeente. Door te clusteren en meerdere functionaliteiten aan elkaar te koppelen kunnen hier wellicht wel mogelijkheden voor worden gecreëerd.

Ook heeft de gemeente actief ingezet op een groot nieuw bedrijventerrein ten zuiden van de Staatsbaan. Een ruimtelijke uitvoeringsplan is hiervoor al aangenomen. Dit terrein biedt volgens het onderzoeksteam mogelijkheden voor de toekomst.

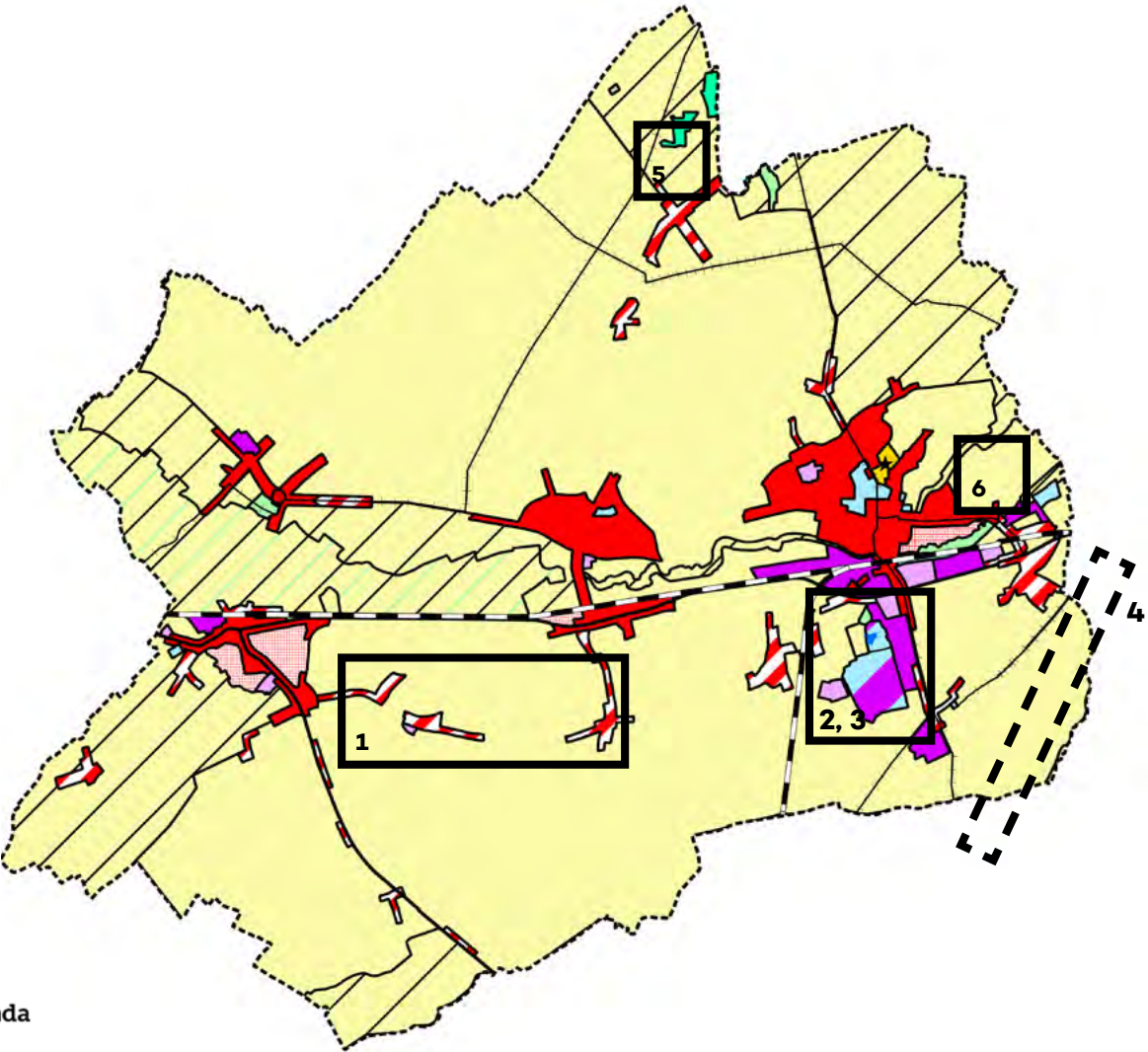
KERNVERSTERKING

De gemeente is zich bewust van het belang van het station als hub. Woningbouw en werkgelegenheid hier zouden Kortemark aantrekkelijker maken voor jongere generaties. Verschillende woningbouwprojecten in het stationsgebied zijn beoogd; de gewenste dichtheid en de relatie met natuurgebieden moeten echter zorgvuldiger worden bestudeerd. Er is ook de vraag welke soort van verdichting past in de kern Kortemark. Overigens is het niet alleen de verdichting, ook de vraag naar parkeren moet hierbij worden gezien.

NATUUR EN GEZONDHEID

Ten aanzien van natuur, water en recreatie zijn in de voorbije jaren belangrijke eerste slagen geslagen. Het nieuwe park net ten noordoosten van het station is een oplossing voor meerdere problemen: de wateroverlast in een gebied waar drie waterlopen elkaar ontmoeten, maar ook het gebrek aan openbaar groen in de kern van Kortemark. De gemeente is daarnaast begonnen met het aanleggen van een regionale fietspad langs de Krekelbeek.

Vergrijzing en de vlucht van de jeugd zijn samen een serieuze uitdaging voor de gemeente. Onder meer omdat het niveau van voorzieningen onder druk komt. Hiervoor is een samenwerking met de andere gemeentes in de Westhoek gezocht. Tevens wordt geïnvesteerd in een nieuw centrum met sociale functies voor jong en oud.

Legenda

Gewestplan

- 150c - bestaande hoofdverkeerswegen
- 150e - bestaande spoorwegen
- 150g - bestaande afzonderlijke leidingen
- 150h - aan te leggen afzonderlijke leidingen
- 0100 - woongebieden
- 0102 - woongebied met landelijk karakter
- 0105 - woonuitbreidingsgebieden
- 0200 - gebieden met gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut
- 0401 - gebieden voor dagrecreatie
- 0500 - parkgebieden
- 0800 - bosgebieden
- 0900 - agrarische gebieden
- 0911 - valleigebieden (of 'agrarische gebieden met landschappelijke waarde')
- 1000 - industriegebieden
- 1100 - ambachtelijke bedrijven en kmo's

Gewestplan Vlaanderen: Kortemark

RUP overzicht:

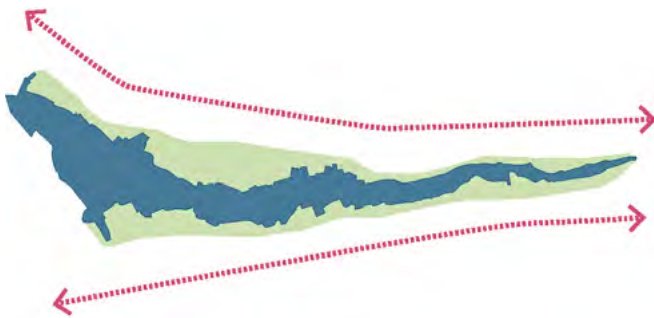
1. RUP Amersvelde;
2. GRUP Gebieden voor oppervlaktedelfstoffenwinning van Ieper en Maldegemklei;
3. PRUP Regionaal bedrijventerrein Staatsbaan;
4. GRUP Leidingstraat Alveringem - Maldegem;
5. RUP Vernaft;
6. RUP Deprez.

UITKOMST DIAGNOSE

STERKTEPUNTEN

De voornaamste sterktes van Kortemark hebben te maken met de grote potentie die besloten ligt in haar open landschap; de Krekelbeekvallei. Niet alleen structureert en ordent het water en de vallei de ruimtelijke opzet van de gemeente, ze vormt ook het hart van diverse mogelijke routes en het culturele erfgoed van Kortemark. Bovendien voegt de open ruimte grote kwaliteit toe aan de leefmilieus van de gemeente en biedt ze ruimte en kansen om de opgaven van morgen op te pakken en in vorm te geven.

Het landschap van Kortemark ligt tussen twee grote structuren van West-Vlaanderen: de IJzer-Handzamevallei en het Wijnendalebos. Dit geeft een kans voor sterke ecologische verbindingen voor de flora en fauna in Kortemark. Daarnaast vormt dit prachtige agrarische landschap, samen met de korte afstanden tussen de kernen, een uitnodiging om op de fiets te stappen.

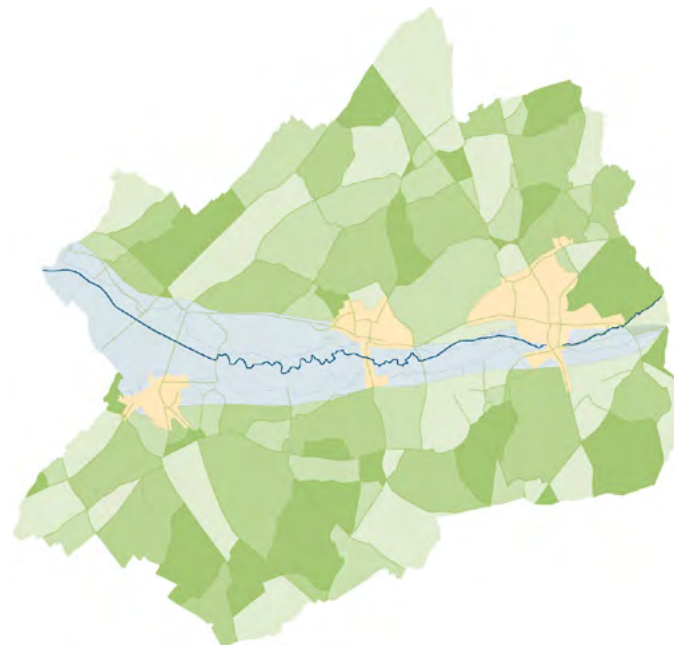
De groen-blaue corridor ordent de kernen en de hoofdinfrastructuur van de gemeente.

De Krekelbeekvallei en het omliggende erfgoed zijn een kwaliteit voor de gemeente.

De natuur is gecomplementeerd door een sterke landbouwtraditie, die de inwoners al eeuwenlang verbindt met het landschap en hen de nodige trots op hun gemeente verleent. Daarnaast zijn er in Kortemark een aantal emblematische bedrijven zoals de steenbakkerij die ook deel van het lokaal karakter vormen.

Kortemark is een gemeente die haar inwoners ondersteunt in het maken van bewuste keuzes, zoals schoon bewegen door het opzetten van een elektrische fietshuurpunt en het verduurzamen van woningen. Daarnaast investeert de gemeente in een inclusieve samenleving met het Sociale Huis en neemt initiatief in het herbestemmen van het stationsgebouw. In het Krekemeersen gebied werden biodiversiteit, klimaatadaptatie en gezonde kernversterking samen aangepakt.

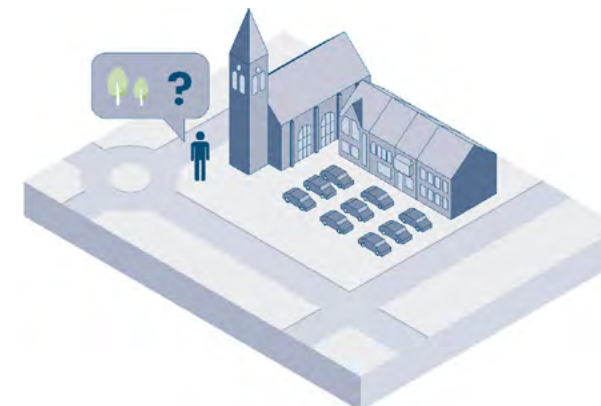
Het wonen in en aan een grotendeels open landschap is een grote kwaliteit, maar er bestaat ook de urgentie voor een landbouwtransitie en het vergroten van de ruimte voor biodiversiteit.

UITDAGINGEN

Naast de sterktes van Kortemark zijn er ook diverse in het oog springende zwaktes. Zo heeft de gemeente ondanks de vele open ruimte weinig kwaliteit in de publieke ruimte te bieden en wordt nog te weinig gebruik gemaakt van het station als poort tot de gemeente.

De auto is de dominante vervoerswijze en dit weerspiegelt zich in de wegeninfrastructuur. Er is weinig ruimte voor beloopbare straten in de kernen en voor veilige fietspaden daartussen. Het openbaar vervoer is niet aangepast aan de schaal en de behoeften van de inwoners en concurreert daarom niet met de privéauto.

Er moet nog gewerkt worden aan duurzaam en gezond wonen in de gemeente: behalve in de hoofdkern Kortemark is het voorzieningenniveau matig, er is weinig recreatief groen, woongelegenheden hebben een

Er is weinig (goede) openbare ruimte.

Het effect van het station voor de gemeente is te beperkt.

verspreid patroon en de meest voorkomende bouwwijze heeft een hoog energieverbruik.

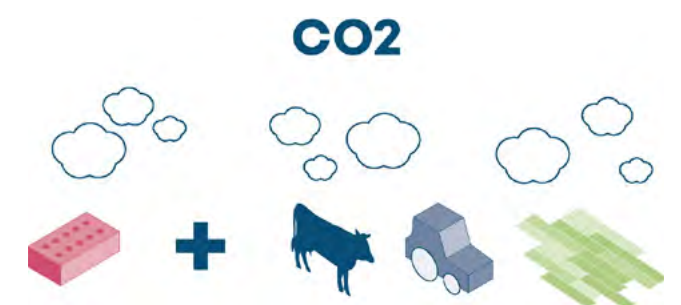
De economie van Kortemark is gebaseerd op intensieve landbouw en industrie, beide met een grote ecologische voetafdruk en onderhevig aan externe bedreigingen. Lokale landbouwondernemers hebben weinig handvatten om in een geglobaliseerde markt kwalitatieve en duurzame landbouw uit te oefenen.

Natuur en water staan onder druk door de landbouw en infrastructuur. Sterke ecologische verbindingen tussen de belangrijke natuurgebieden ontbreken. Het openbare landschap is bedreigd door nieuwe grootschalige glastuinbouw en 'verpaarding'.

Oplossingen kunnen deels komen door meer regionale en provinciale samenwerking.

Er zit weinig tot geen hiërarchie in het wegennetwerk.

Kortemark heeft een grote CO₂-voetafdruk.

03.

AMBITIES

3.1 KERNKRACHT

Ambitie: Het productieve landschap van Kortemark vormt een prettige omgeving voor jong en oud, brengt de gemeenschap bij elkaar en is toegankelijk voor recreatieve activiteiten. De infrastructuur is veilig en bruikbaar voor iedereen, van fietser tot landbouwverkeer. Hierdoor heeft de Kortemarker meer keuzes dan enkel de auto. Het productielandschap ontwikkelt en diversifieert zich op duurzame en klimaatvriendelijke wijze.

WONEN IN EEN GEZOND PRODUCTIELANDSCHAP

De kracht van Kortemark zit in de potentie die het omliggende landschap heeft te bieden voor de inwoners en bezoekers van Kortemark, in het bijzonder uiteraard de Krekelbeekvallei. Waar een groot deel van het landschap primair een productieve waarde heeft, is de Krekelbeekvallei juist de groen-blauwe long van de gemeente. Niet voor niets zijn de verschillende kernen van de gemeente om deze oost-west meanderende vallei gelegen. De vallei biedt tal van kansen om in de toekomst de parel van Kortemark te worden.

De versterking en het zorgvuldig uitbouwen van de kwaliteiten van de vallei is dan ook de rode draad in de ambities voor Kortemark. Dat betekent dat de Krekelbeekvallei naast versterkt, ook beschermd moet worden. Om de vallei de rol van een park voor Kortemark en omgeving te geven, moet verdere bebouwing worden voorkomen. Waar het gaat om het aanleggen van bijvoorbeeld recreatieve voorzieningen, dient te worden gekeken hoe deze zo veel mogelijk in bestaande structuren van het landschap en het voormalige occupatiepatroon kunnen worden ingepast.

De Krekelbeek en de vallei kunnen, wanneer verder versterkt en op een passende wijze aangepakt, een primaire bestemming worden. Bestemmingen die

op hun beurt een centrale rol spelen in de transformatie en versterking van het landschap. Want naast de vallei kan ook het potentieel en de beleefbaarheid van het landschap om de kernen van Kortemark versterkt worden. Dat biedt niet alleen een grote versterking van de recreatieve mogelijkheden; het biedt ook de Kortemarkers zelf een aantrekkelijke leefomgeving.

Tevens biedt het aanleidingen en kansen voor de transformatie van het omliggende landschap. De focus op de Krekelbeekvallei betekent dat de kern Kortemark verder versterkt kan worden als belangrijke toegangspoort tot de vallei; zowel in programmatische als in ruimtelijke zin liggen er kansen voor de versterking van de kern. Door ook toekomstige ontwikkelingen hier te concentreren kan tevens een bijdrage worden geleverd aan de leefbaarheid en vitaliteit van de kern alsmede de vitaliteit van het open landschap. De focus op de versterking van de vallei en het beleefbaar maken van het landschap kan tenslotte gepaard gaan met een omslag van het open landschap naar een productielandschap van de 21^e eeuw. Door de groen-blauwe long te realiseren en centraal te stellen in de ruimtelijke ontwikkeling van Kortemark, kan zo een divers palet aan ambities richting de toekomst worden ondersteund.

3.2 AMBITIES

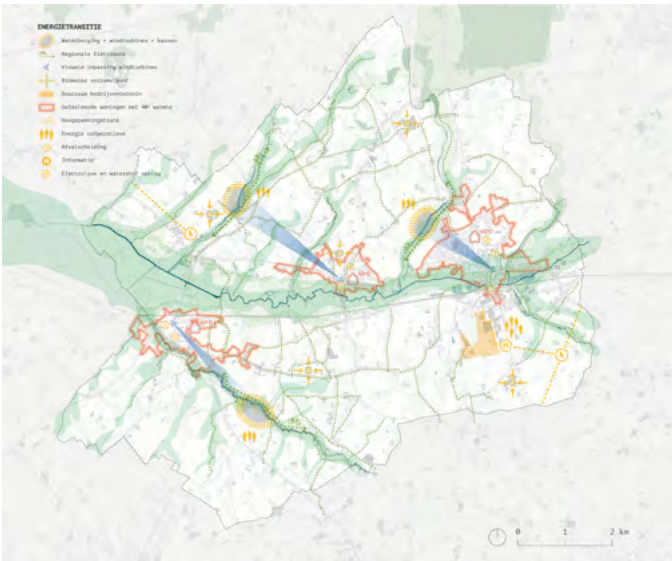
1. VERVLECHTING VAN LANDSCHAP EN MAATSCHAPPIJ

De eerste ambitie gaat uiteraard over het realiseren van de groen-blauwe corridor in de Krekelbeekvallei. De Krekelbeek wordt de verbindende schakel tussen de grootste kernen van de gemeente Kortemark. Het functioneert als hét park voor de inwoners van Kortemark, Handzame, Zarren en Werken, maar ook die van de regio en voor bezoekers. Een park waarin recreatie en ontspanning wordt gevonden, maar waarin ook de langzame verkeersroutes liggen die zorgen voor een aangename en bovenal veilige verbinding tussen de kernen. Maar ook een park waarin ruimte wordt gegeven aan het landschap; door in te zetten op het versterken en verbreden van de biodiversiteit en door ruimte te geven aan het water. Dat zorgt voor diversifiëring van het ecologisch potentieel en biedt tegelijkertijd ruimte om wateroverlast en risico hierop te reduceren. Tenslotte biedt deze ambitie aanleidingen om het recreatieve potentieel ook voor bezoekers te activeren. Door de kwaliteiten en beleefbaarheid van de vallei te verbeteren, wordt het regionaal toerisme versterkt. Dat biedt voor de vallei, de kernen en het omliggende landschap kansen en vitaliteit.

2. DUURZAME LANDBOUW EN ECONOMIE

De tweede ambitie gaat primair over de urgentie van een landbouwtransitie en het ruimte maken voor natuurontwikkeling in ambitie 1. Het landschap van Kortemark is in hoge mate een productief landschap; een landschap dat dient om voedsel te produceren. De landbouw is de afgelopen decennia echter sterk getransformeerd. De schaalvergroting zorgt ervoor dat de landbouw inmiddels een ‘industrie’ is, met alle bijbehorende nadelen zoals intensiever verkeer en ook het minder toegankelijk worden van het landschap bijvoorbeeld. Ook is de oogst niet langer een lokaal of regionaal te consumeren product. Door te streven naar een nieuwe beleefbaarheid en doorkruisbaarheid in combinatie met de andere ambities kan het landschap weer een rol van betekenis krijgen voor de Kortemarkers en voor bezoekers van de gemeente.

De schaalvergroting ten spijt is het bovendien niet eenvoudig om het productieve landschap ook rendabel te krijgen. Tegelijkertijd is het open landschap steeds meer het speelveld voor de opwekking van duurzame energie aan het worden. Duurzame energie, met

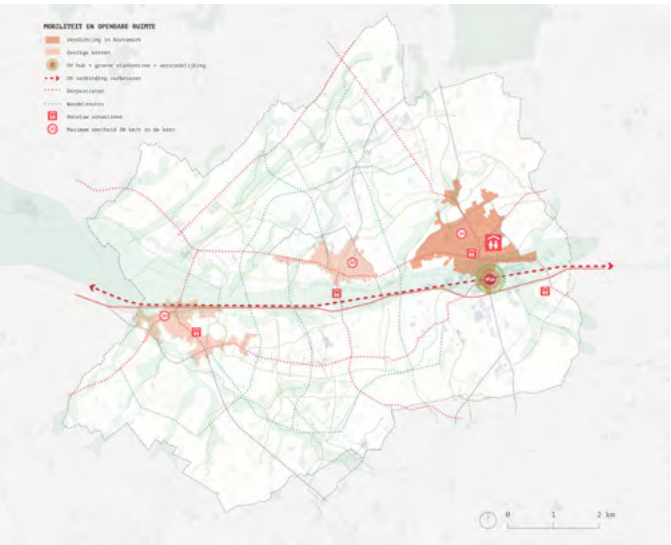
name zonne- en windenergie, zijn ten dele de logische nieuwe ‘gewassen’ van de 21^e eeuw. Op die wijze kan Kortemark een productief landschap van de 21^e eeuw ontwikkelen, waarin het ook regionaal van betekenis kan zijn door als energiehubs te gaan functioneren op langere termijn. Uiteraard dient dit te gebeuren met veel aandacht voor de inpassing en in combinatie met de versterking van het landschap en de kwaliteit daarvan. Een mogelijke locatie hiervoor zijn de oude kleiputten van de steenfabriek.

Een centrale rol in de landbouwtransitie ligt bij de boeren en hoevebewoners. Ze blijven niet alleen voedselproducenten, maar worden ook beheerders van de open ruimte en de natuur. Met diverse gemeentelijke en provinciale instrumenten kunnen ze hun inkomsten diversifiëren en de voedselproductie meer richten op de lokale en regionale markt. Dit geeft ook de lokale economie meer veerkracht.

3. COMPACTE EN GEZONDE KERNEN

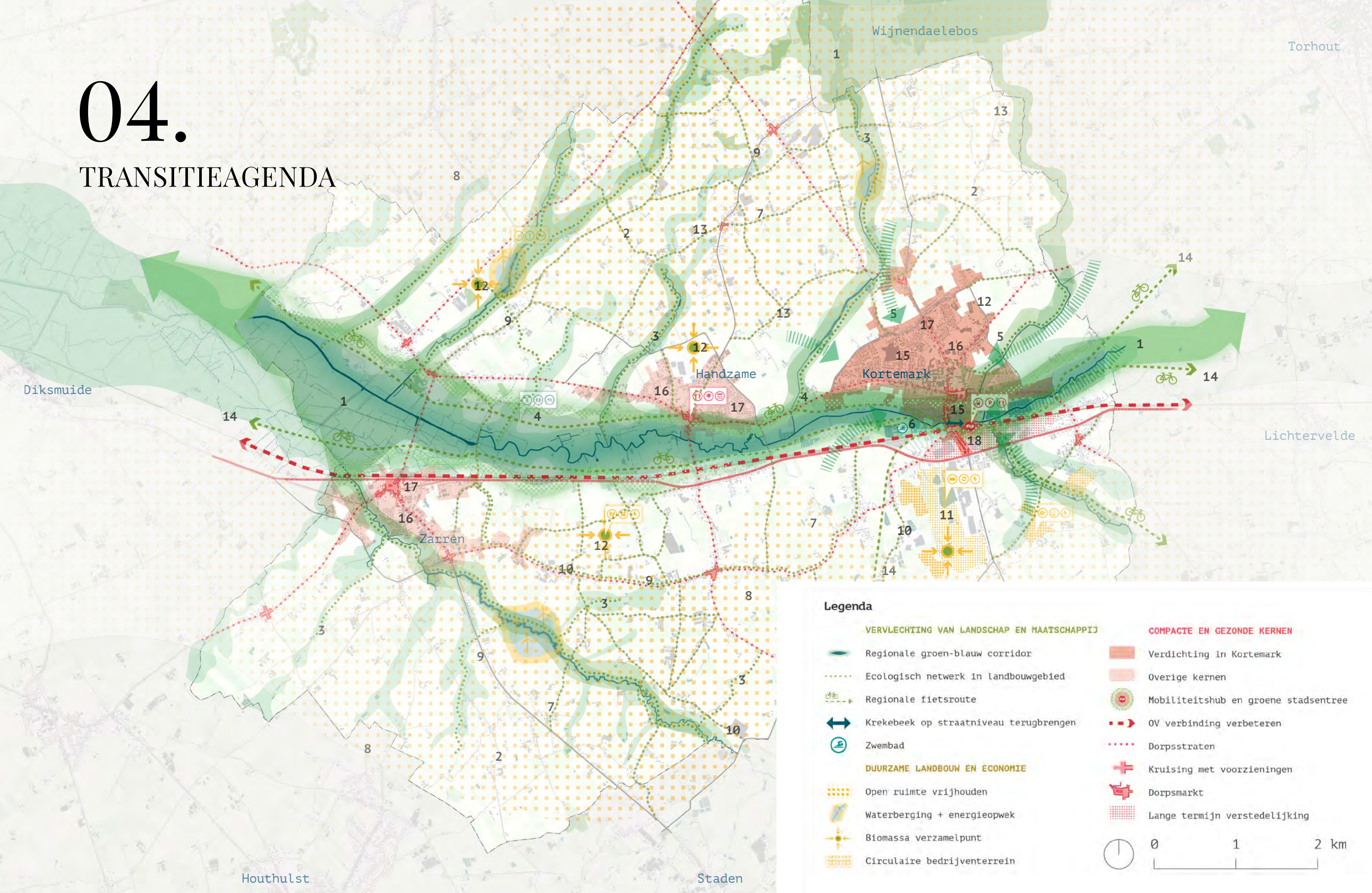
De derde ambitie gaat over de versterking van Kortemark als een prettige en gezonde woon- en leefomgeving. Daarnaast ook een toekomstbestendige leefomgeving waar ruimte is voor enige noodzakelijke groei, door een vervangingsvraag of additionele typologieën en waar met name aandacht is voor het uitbouwen van de kwaliteit waarmee in Kortemark gewoond wordt. De kwaliteit om te wonen op een plek die omringd wordt door landschap - ook al is het grotendeels een productielandschap - kan verder worden benut. Dat maakt dat nagedacht moet worden hoe de verschillende kernen omgaan met vragen omtrent groei en inbreiding. Om de bestaande kwaliteiten van de gemeente te versterken, wordt voorgesteld om in principe alleen de kern Kortemark te laten groeien. Dat gaat waar mogelijk vooral door middel van inbreiding, zoals dat ook de voorbije jaren al gebeurde. Deze concentratie betekent tevens dat in Kortemark volop kan worden ingezet op het vitaal houden van het voorzieningenniveau en dat kan worden gewerkt aan het versterken van de verblijfskwaliteit.

In het kader van een gezonde en leefbare gemeente is het wenselijk om de mobiliteit tegen het licht te houden en sommige delen van de gemeente in de toekomst minder prominent bereikbaar te houden voor autoverkeer. Dit betekent dat parallel gewerkt moet worden aan de versterking van de mogelijkheden voor langzaam verkeer via veilige en prettige routes.

04.

TRANSITIEAGENDA

OVERZICHT

SCHAAL	REGIONAAL
AMBITIES	
1. Vervlechting van landschap en maatschappij	
	1. Regionaal plan voor waterbeheer en natuurontwikkeling in de Krekelbeekvallei en zijn zijbeken, met verbindingen naar het Wijnendalebos. PR 2. Beleefbaar landschap vergroten door plattelands- en hoevetoerisme te stimuleren. PR
2. Duurzame landbouw en economie	
	7. Instrumenten voor landbouwer en hoevebewoner als beheerders van open ruimte, met prikkels voor diversificatie van hun inkomsten. PR 8. Regionaal plan voor de open ruimte gebieden inclusief een gezamenlijke aanpak van glastuinbouw en duurzame energieopwekking uit wind, zon en biomassa. PR
3. Compacte en gezonde kernen	
	14. Bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk vervolledigen, met nadruk op routes richting station Kortemark en naar de grote kernen in de regio. PR

PR Programma
SP Strategisch project

QUICKWINS
Projecten waarmee de gemeente meteen mee aan de slag kan zijn bij elk project in groene vakjes uitgelicht (indien van toepassing).

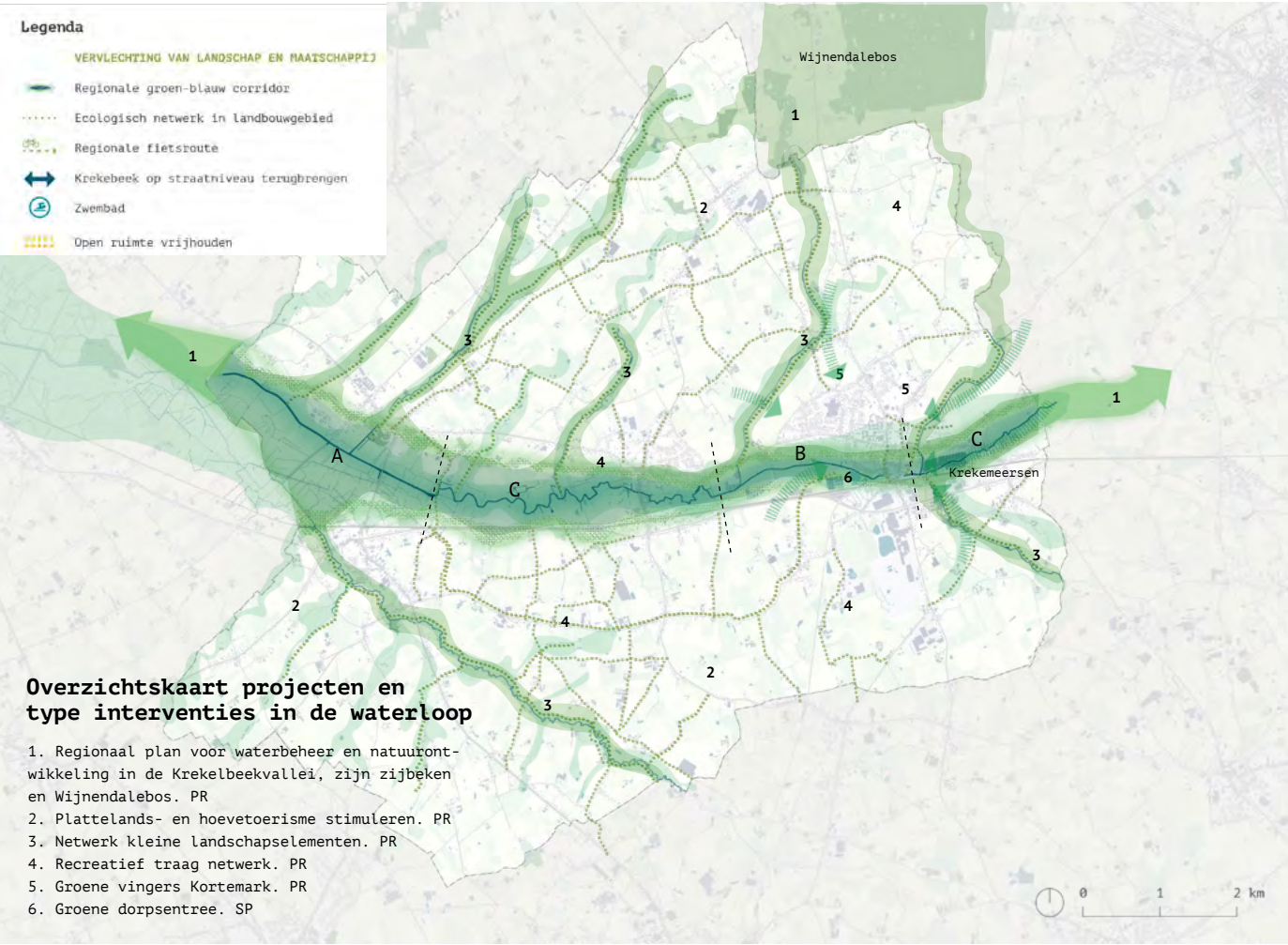
GEMEENTE	SITE(S)
3. Netwerk kleine landschappelijke elementen in het landbouwgebied met nadruk op de zijbeken van de Krekelbeek. PR 4. Recreatief traag netwerk voor een beleefbaar landschap met nadruk op de beekvalleien en de Molenroute. PR	5. 'Groene vingers' aanpak van de open ruimte rondom de kern Kortemark. PR 6. Groene dorpsentree: de klimaatadaptieve en recreatieve rol van de Krekelbeek door de kern Kortemark uitbreiden. SP
9. Bouwstop open gebied. PR 10. Energiecoöperaties tussen landbouwers, glastuinbouw, bedrijven, scholen en bewonersorganisaties. PR	11. Bedrijventerreinen duurzaam inrichten. SP 12. Aanmoediging korte ketens door 'Community supported agriculture' voor een lokaal karakter rondom de kernen. SP 13. Duurzame paardenhouderij. PR
15. Kernversterking door woningbouw strategisch te richten . PR 16. Groen-blauw weefsel in de kernen met een multifunctioneel en aantrekkelijk karakter. PR 17. Circulatieplan voor de kernen met parkeren voor bezoekers aan de rand en de verlaging van de maximale snelheid naar 30 km/u in de bebouwde kom. PR	18. Stationsomgeving Kortemark als volledige mobiliteitshub met een groen karakter. SP

4.1 VERVLECHTING VAN LANDSCHAP EN MAATSCHAPPIJ

Het belangrijkste fundamentele principe voor de open ruimte draait om het koppelen van landbouw, natuur en recreatie. Er zijn enkele aanwezige natuurgebieden, maar de open ruimte bestaat hoofdzakelijk uit grasland of agrarisch gebied. Dit terwijl hier ook biologisch waardevolle gebieden onder vallen, die nu nog onvoldoende beschermd worden. Het is de bedoeling om het natuurlijk areaal uit te bouwen en tegelijkertijd landbouwgronden te behouden. De ontwikkeling van ecologische netwerken vindt vooral plaats langs de Krekelbeekvallei en zijn zijbeken. Door de landbouwer en hoevewoner meer taken te geven op het gebied van duurzaam natuur- en waterbeheer, kunnen landbouw en natuur verder worden geïntegreerd. Dit is verder uitgewerkt in ambitie 2 *Duurzame landbouw en economie*.

Naast de koppeling tussen landbouw en natuur is er ook recreatie. Recreatie is belangrijk voor Kortemark, omdat de beleving van het landschap juist het landelijke karakter versterkt. Tot nu toe wordt er

nog weinig gebruik gemaakt van de groenvoorzieningen door de bewoners. Om daar verandering in te brengen, zullen groengebieden toegankelijker en uitnodigender moeten worden. Er is echter altijd spanning tussen toegankelijk groen voor recreatie en ontspanning, en grotendeels ontoegankelijk groen, waar daadwerkelijk sprake kan zijn van natuurwaarde. Voor sommige (delen van) ecosystemen kan er wel degelijk sprake zijn van het toelaten van een beheersbare en niet continue bezoekersstroom, andere ecosystemen of delen daarvan zijn veel te kwetsbaar om dubbelgebruik te kunnen toestaan. Voor het bestemmen van gebieden voor natuur moet dan ook grondig onderzoek worden gedaan naar de mogelijke natuurwaarden en de kwetsbaarheid van (beoogde) ecosystemen. Op een dergelijke wijze kan er op een zinvolle wijze worden besloten welke open ruimten op welke locaties worden voorzien en hoe deze aan te takken op bestaande of toekomstige recreatieve en ecologische systemen.

De ambitie van Kortemark om landschap en maatschappij met elkaar te vervlechten, betekent op regionale schaal dat een integraal plan moet worden opgesteld voor klimaatadaptatie en natuurontwikkeling langs de Krekelbeekvallei, zijn zijbeken en herstelde natuurverbindingen met het Wijnendalebos. Daarnaast worden bewoners en bezoekers aangemoedigd het landschap te beleven door het stimuleren van plattelands- en hoevetoerisme.

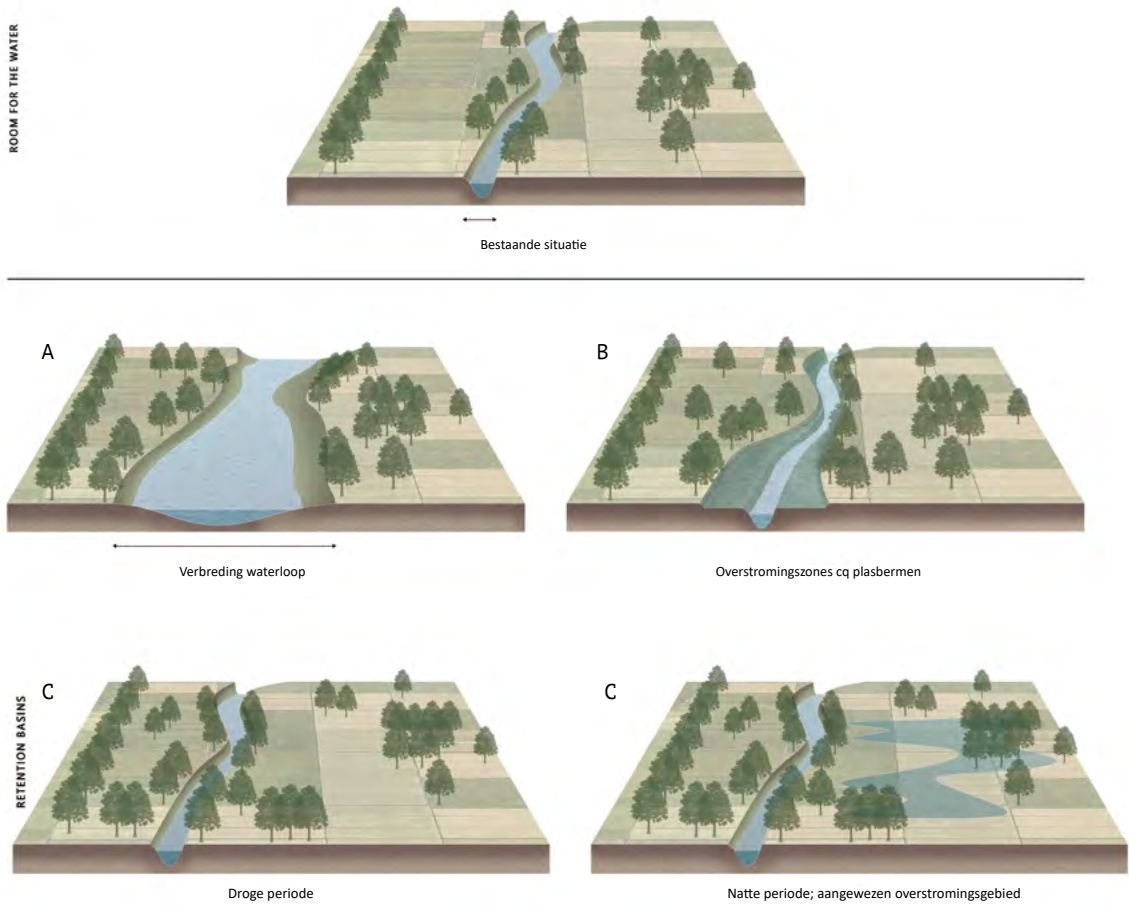
Binnen de gemeente ligt de focus op kleine landschappelijke elementen in het landbouwgebied, die samen een fijnmazig netwerk vormen voor natuur langs eigendomsgrenzen, agrarische en recreatieve wegen en waterlopen. Deze worden verweven met trage wegen om het landschap te kunnen beleven zonder hinder van autoverkeer.

Op lokaal niveau ligt de focus op de onbebouwde groene vingers die de kern Kortemark doorsnijden. Deze maken het mogelijk om overal in het dorp het open landschap te ervaren. Een strategisch project in deze richting is het zichtbaar maken van de Krekelbeekvallei in de kern, door middel van een groene corridor met klimaatadaptieve en recreatieve rol.

4.1.1. REGIONAAL PLAN VOOR WATERBEHEER EN NATUURONTWIKKELING IN DE KREKELBEEKVALLEI EN ZIJN ZIJBEKEN, MET VERBINDINGEN NAAR HET WIJNENDALEBOS. PR

Het primaire project draait om het benutten van de potentie van het groen-blauwe landschap dat de Krekelbeekvallei is. Dit project biedt gelegenheid om te komen tot een recreatief gebied waaraan de rest van de gemeente kan worden aangetakt. Het biedt een hoogwaardige groene ruimte voor alle Kortemarkers en trekt tevens toeristen aan. Het creëert kansen voor langzaam verkeersroutes, zowel tussen de kernen van Kortemark als regionaal. Het kan zorgen voor het opnieuw ontdekken van cultureel erfgoed en geeft ruimte voor natuur. Het project is dé troefkaart van Kortemark. Aangeraden wordt om tot een masterplan voor de volledige groen-blauwe corridor te komen om alle deelopgaven in een allesomvattend kader te kunnen ontwikkelen en borgen.

In nauwe samenwerking met de naburige bestuurlijke overheden en hogere overheden moet een integraal, regionaal waterplan worden uitgebouwd. Hierin moet aspecten als meer ruimte voor water in de stad, ontharding en buffering, overstromingsgebieden en ecologische buffers van beken aan bod komen.

Opties voor ruimte voor de waterloop: A - verbreding waterloop; B - Overstromingszone door plasbermen; C - aangewezen overstromingsgebied. Zie gebieden A, B en C op de kaart.

Er worden passende gebieden voor wateropvang aangelegd in elk deel van de Krekelbeekvallei. In gebieden waar de Krekelbeek zijn natuurlijke tracé volgt, worden overstromingszones aangewezen voor de natte periodes van het jaar. Waar de beek een kunstmatig tracé volgt, wordt ingezet op een verbreding van de waterloop of bredere plasbermen, afhankelijk van de beschikbare ruimte. Voor het gebied tussen Handzame en Diksmuide moeten deze interventies het historisch grasland karakter van de vallei en de vogelhabitat niet hinderen. Waar de landbouwfunctie niet meer uitgeoefend kan worden, kan de gemeente gebruik maken van de specifieke instrumenten voor functiewijziging.

De zijbeken van de Krekelbeek bekleden met groenbuffers tussen het waterloop en de agrarische grond (zie ook project 4.2.7). Op deze manier worden de beken in een ecologisch netwerk herenigd en wordt de verbinding tussen de Krekelbeekvallei en het Wijnendalebos gemaakt.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.2, 4.4.10, 4.4.12.

4.1.2. BELEEFBAAR LANDSCHAP VERGROTEN DOOR PLATTELANDS- EN HOEVETOERISME TE STIMULEREN. PR

Door een toename in biodiversiteit vergroot de belevingswaarde van het gebied en daarmee de aantrekkingskracht van de recreatiegebieden. Gezien deze relatie zijn natuur- en hoeverecreatie bij uitstek partners om ecologische structuren te verbeteren. Er dient vanuit de gemeente aangezet worden tot ecologisch beheer van deze terreinen waardoor zij een ondersteunend onderdeel kunnen vormen van naburige groengebieden.

Om een integrale verknoping tussen landbouw, natuur en recreatie verder te stimuleren en omdat een groot deel van de open ruimte nu wordt ingenomen door grasland van hoevebewoners, is het van belang om ook

de maatschappelijke inbedding van landbouw te vergroten. Dat draagt bovendien bij aan een beleefbaar landschap. Om het maatschappelijk draagvlak te vergroten kan onder andere worden ingezet op initiatieven met een rechtstreekse link met landbouw, zoals plattelands- en hoevetoerisme. Op enkele plekken in Vlaanderen wordt dit al gedaan, bijvoorbeeld in het oostelijk deel van de Kempen. Daar worden zomeravonden met een gevarieerd programma op het platteland georganiseerd. Zo worden bewoners van Kortemark verder geprikkeld om erop uit te trekken.

De aantrekkingskracht van Kortemark voor landelijke recreatie is sterk verbonden met het omliggende landschap. Door ecologische netwerken aan recreatieve netwerken te verbinden ontstaat een win-win situatie waarin de grootste troeven van de gemeente elkaar versterken. Door de beekranden te begrenzen met parallelle doorlopende fietspaden die aansluiten op de hoofdroute langs de Krekelbeekvallei, verbinden deze het landschap met de kernen en recreatiezones in een functioneel fietsnetwerk (zie ook project 4.3.1).

De ruimte voor klimaatadaptatie beschreven in project 4.1.1 moet zoveel mogelijk gecombineerd worden met een recreatieve functie voor de bewoners van de kernen langs de beekvallei, zoals ecologische dorpsparken voor Handzame, Zarren en Werken en een uitgebreid park voor Kortemark, die in het strategisch project Dorpsentree (4.1.6) uitgewerkt is. Zorgvuldig ingepaste brandpunten op strategische plekken zoals station Kortemark met bijv. horeca, fiets- en kayakverhuur maken van dit gebied een volwaardige recreatiezone. De voormalige spoelvijvers van Bonduelle kunnen getransformeerd worden tot zwemvijvers, uitgerust met bijbehorende infrastructuur (zie projecten 4.1.5 en 4.1.6).

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.2, 4.4.10.

Plattelandstoerisme: zomeravonden met schrijvers in het oostelijk deel van de Kempen.

Recreatieve en ecologischce structuur gecombineerd. Koning Boudewijnpark, Jette

4.1.3. NETWERK KLEINE LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN IN HET LANDBOUWGEBIED MET NADRUKE OP DE ZIJBEKEN VAN DE KREKELBEEK. PR

De gemeente zal in een beekrandenprogramma kunnen investeren dat tracht een ecologische buffer van 6 meter rondom de beekranden tot stand te brengen in samenwerking met lokale grondbezitters. Hiervoor zullen subsidies beschikbaar moeten worden gesteld aan landbouwers en grondeigenaars.

Doordat veel beken het uniforme landbouwareaal ten noorden en zuiden van de Krekelbeekvallei doorkruisen, bestaat de potentie de natuurgebieden te verlengen en zo volwaardige ecologische corridors te vormen, de waterkwaliteit te verbeteren en de gemeente beter bestand te maken tegen klimaatverandering. Deze zones dienen gedefinieerd te worden als ecologische verbindingselementen van bovenlokaal niveau.

Lokaliseer en verbeter knelpunten van de waterlopen. Het bovengemeentelijke belang van de waterlopen kan door een enkel knelpunt in bedwang gebracht worden en grote gevolgen hebben voor bijvoorbeeld de vismigratie. De knelpunten dienen lokaal opgelost te worden door verbeterde, diervriendelijke duikers, bewaking van de doorstroom en een beleid met betrekking tot aftappingen en aftakkingen.

De verbinding tussen de beekvalleien speelt ook een rol in het ecologisch netwerk. Deze verbinding kan worden ontwikkeld door het stimuleren van particulieren om kleine landschapselementen (KLE) toe te voegen aan de rand van akkers en percelen in de vorm van bijvoorbeeld een hagenetwerk. KLE kunnen twee rollen spelen: ruimte voor een diverse habitat van dieren en vogels aan te bieden en de wateropvangcapaciteit te vergroten.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.1, 4.4.2.

QUICKWIN

Op korte termijn kan er worden overlegd met diverse landbouwers hoe er op enkele plekken al eenvoudige maar aantrekkelijke routes kunnen worden aangelegd voor recreatieve doeleinden. Dit maakt het open landschap beleefbaarder en toegankelijker.

4.1.4. RECREATIEF TRAAG NETWERK VOOR EEN BELEEFBAAR LANDSCHAP MET NADRUKE OP DE BEEKVALLEIEN EN DE MOLENROUTE. PR

Naast een functioneel fietsroutenetwerk is er ook behoefte aan de uitbreiding en versterking van een recreatief netwerk voor voetgangers en fietsers. Er lopen al enkele routes vanuit de kernen langs de Krekelbeekvallei, maar toch blijkt dat voor slechts 16% van de bewoners een groenvoorziening bereikbaar is te voet. Door het netwerk nadrukkelijk aanwezig te laten zijn en door de wandel- of fietstocht al in de kern, in plaats van aan de rand van de kern, te laten beginnen, komt de kernkracht van Kortemark - het wonen in een gezond productielandschap - beter tot uiting. Daarnaast draagt het ook bij aan Kortemark als een gezonde gemeente, waarbij actieve modaliteiten worden gestimuleerd.

Als gevolg van de nieuwe hiërarchie worden sommige landbouw- en autowegen omgezet in aantrekkelijke wandel- en fietsroutes. Daarnaast wordt in overleg met landbouwers gekeken hoe er langs bijvoorbeeld natuurlijke begrenzingen van hun landerijen ook eenvoudige maar aantrekkelijke routes kunnen worden aangelegd. Deze routes dienen maximaal losgekoppeld te worden van autowegen en gebundeld met groen-blauwe structuren om zo de veiligheid en de natuurlijke ervaring ervan te maximaliseren.

Schematische doorsnede van een beekvallei

De natte schraalranden van de beek zorgen voor een eutroof gradient met een rijke diversiteit aan plantensoorten. De brede ruderaal onderlaag tussen landbouwgrond en beek helpt bij de zuivering van het grondwater van meststoffen. Daarnaast is de valleirand een kans voor recreatieve fietsroutes.

Hierin dient een balans gezocht te worden tussen het gebruik als recreatie en de natuurwaarden van de gebieden. Daarom is het belangrijk om het netwerk van fiets- en wandelroutes vanuit het dorp richting de omliggende landschappen, te bepalen in nauw overleg met alle verantwoordelijke instanties. Enerzijds brengen de verschillende routes de bewoners van de kernen naar het landschap, anderzijds moet de definitie van die routes aangegrepen worden om de natuur de kernen in te brengen. Zo wordt de definitie van de compacte kernen weer versterkt en is het omliggende landschap voelbaar tot in het centrum. Een voorbeeld hiervan is het versterken van de open ruimte in de 'groene vingers' van Kortemark (zie het volgende project).

QUICKWIN
Signaliseer de fiets- en wandelroutes naar de omliggende landschappen en neem lokale veiligheidsmaatregelen bij kruisingen met wegen.

4.1.5. 'GROENE VINGERS' AANPAK VAN DE OPEN RUIMTE RONDOM DE KERN KORTEMARK. PR

Voor de kern Kortemark wordt aangeraden om naast de bovenstaande regimes speciale aandacht te hebben voor het behouden van de groene ruimte die op verschillende plekken tot diep in het bebouwde weefsel doordringt. Deze 'groene vingers' maken dat er een aangename balans is tussen bebouwde en onbebouwde ruimte en het karakter van de kern niet te zeer verstedelijkt aandoet. Bij toekomstige ontwikkelingen dienen deze open ruimten zoveel mogelijk te worden gevrijwaard van bebouwing. Per gebied kan deze visie vertaald worden in:

1. Tussen Ichtegemstraat en Torhoutstraat: behouden van bestaande sportfuncties; minimale verdichting met behouden zicht op de open ruimte vanaf kern; versterken groenbuffer langs beek.
2. Tussen Torhoutstraat en Lichterveldestraat: behoud uitzicht op open ruimte, voorzichtige en matige verdichting, verbinding creëren tussen basisschool en open landschap bijvoorbeeld met een schooltuin.
3. Tussen Lichterveldestraat en Hoogledestraat: gebruik Krekemeersen recreatiegebied als oase voor natuur en biodiversiteit; mogelijke verdichting aan Nieuwstraat kan van het uitzicht op de open ruimte gebruik maken; geen verdere bebouwing in de beekvallei; groenbuffer beplanting langs het spoor als ecologische verbinding.
4. Tussen Staatsbaan en Handzamestraat: matige verdichting, met behouden van uitzichten op beekvallei; een groen gebied ten oosten van het station met een recreatieve en ecologische inrichting; groene oost-west verbinding ten hoogte van het station; groenbuffer met beplanting tussen beek en agrarische grond.
5. Tussen Handzamestraat en Ichtegemstraat: geen verdichting aan de noordkant van de Koutermolenstraat; beplanting met bomen en struiken tussen landbouwgronden; behouden van uitzichten op het landschap langs de straten vanuit het dorp (Oudstrijderslaan); de Koutermolen en gebied eromheen opwaarderen door een passende inrichting van de openbare ruimte.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.1, 4.4.4, 4.4.6, 4.4.11.

4.1.6. GROENE DORSPENTREE: DE KLI-MAADAPTIEVE EN RECREATIEVE ROL VAN DE KREKELBEEK DOOR DE KERN KORTEMARK UITBREIDEN. SP

Het versterken en uitbreiden van een groen en gezond netwerk door Kortemark heen is een absolute prioriteit. Tegelijkertijd verdient de gemeente een entree die voor alle bezoekers en inwoners een warm welkom geeft. Als entreegebied voor de groen-blauwe corridor en de kern Kortemark wordt voorgesteld om tevens een strategisch project op te zetten rondom het entreegebied van Kortemark; het station. Bescheiden aanpassingen maken het mogelijk de band tussen Kortemark en zijn omgeving tastbaar te maken, en de gemeente een unieke aantrekkingskracht te geven.

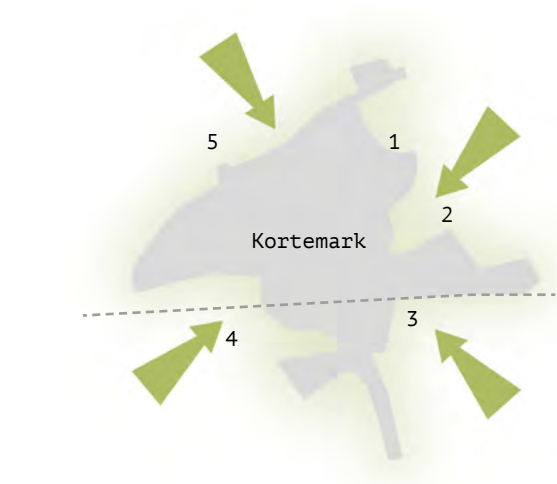
Allereerst dient het station van Kortemark te worden omgevormd tot een waardige entree van de gemeente. Bij aankomst vanaf het perron, is de groene omgeving, de kracht van de gemeente, direct zichtbaar en toegankelijk. Voor bezoeker en bewoner zorgt dit voor een aankomst in een inspirerende omgeving. Het station en het directe stationsgebied zijn tevens de locatie waar faciliteiten worden geboden voor het verkennen van het landschap van Kortemark en de groen-blauwe corridor. De bestaande plannen van de gemeente om op korte termijn elektrische huurfietsen aan te bieden kunnen uitgebreid worden met een informatiepunt over routes en mogelijkheden.

De invloeden van de Krekelbeek op de gemeente zijn momenteel vrij onzichtbaar in de kern Kortemark. Dit komt omdat de waterloop momenteel in een duiker meters onder het maaiveld ligt. Boven de ligging van de beek kan een wandel- en fietspad doorgetrokken worden. Dit maakt de innige band tussen de gemeente en het water weer aanwezig, en vervolledigt het

recreatief en ecologisch netwerk langsheen de beek. Daarnaast kan dit de hoofdroute worden voor traag verkeer richting het station, naast de mogelijkheid om van de Stationsstraat en Nieuwstraat fietsstraten te maken. Ook kan worden bekeken hoe het water (al dan niet kunstmatig) dichter aan de oppervlakte kan worden gebracht.

Wat eens de spoelvijvers van Bonduelle waren, kunnen worden omgevormd tot natuurlijke zwemvijvers. Een paviljoen met bescheiden horecagelegenheid en eventueel verhuur van bijvoorbeeld kano's maakt dit tot een volwaardige recreatiezone. Gekoppeld aan de inherente schoonheid van de omgeving, geeft het dit gebied een enorme aantrekkingskracht voor bewoners en bezoekers die het nieuwe Kortemark kunnen ontdekken.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.11.

Groene vingers Kortemark

De groene long in Kuurne: een WUG getransformeerd tot een natuureducatief park, dankzij een bestemmingswijziging van de gemeente.

Wandelroutes door het groen en nieuwe bruggen in Park Groot Schijn, Antwerpen.

Boekenbergpark, Antwerpen

Zicht op groen vanuit
woongebied vrijwaren

Fiets- en
wandelroute

Natuurlijke zwembijver
in oude wasbekkens

Ecologische
structuur doorzetten

Verblijfsplekken
in het groen

Ruimte voor
langzaam verkeer

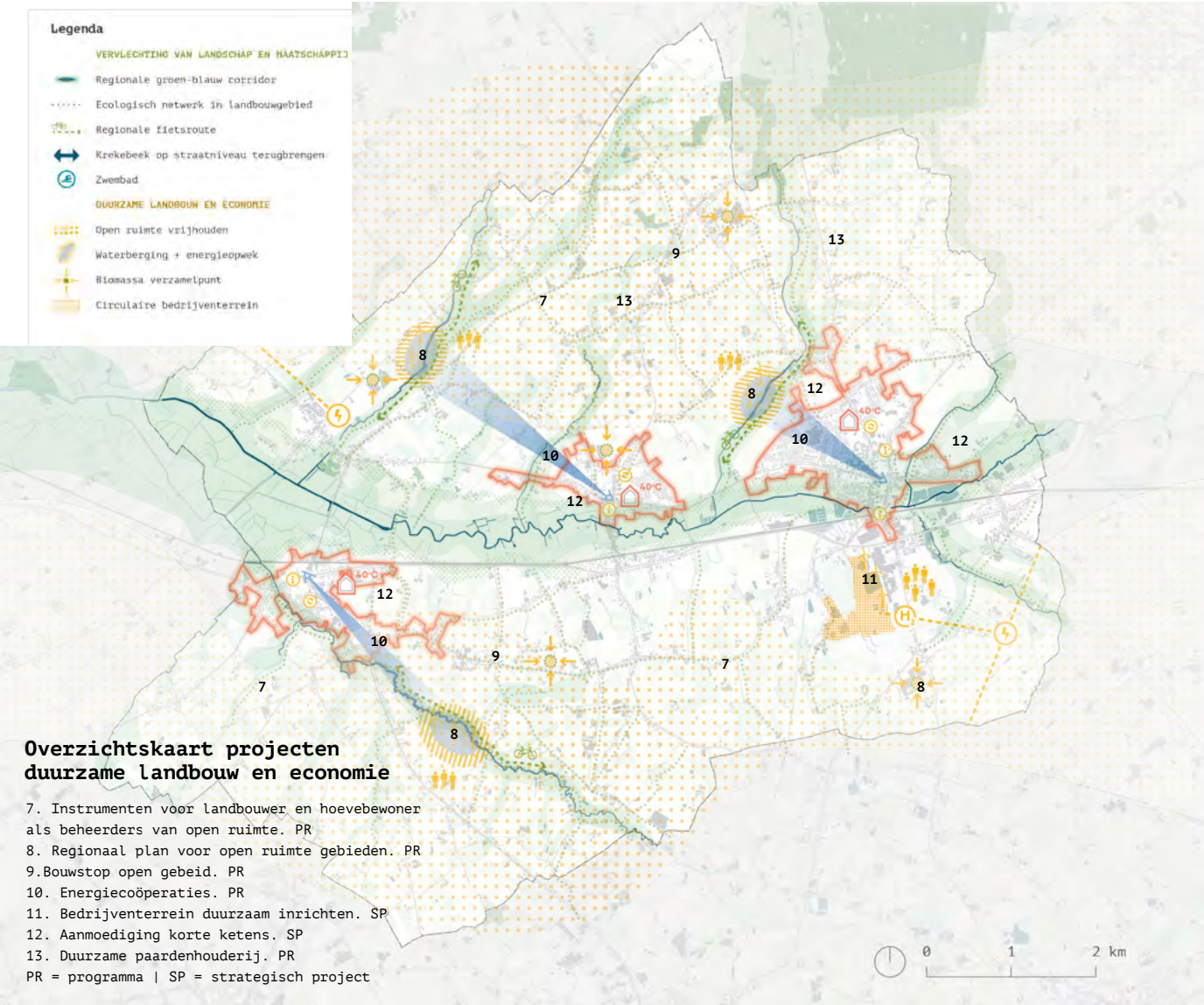
4.2 DUURZAME LANDBOUW EN ECONOMIE

De ambitie van Kortemark voor wat betreft duurzaam productief landschap concentreert zich vooral op twee transities: de landbouw- en de energietransitie. Op provinciaal of zelfs gewestelijk schaalniveau wordt de aanmoediging van duurzame landbouw gezien als een trekker voor verandering in beheer van de open ruimte. Nadruk wordt gelegd op buffers tussen landbouw en ecologische corridors, en aan een regionale aanpak van glastuinbouw en duurzame energieopwekking uit wind, zon en biomassa.

Binnen de gemeente zet Kortemark in op het beperken van de onbeheersbare bebouwing van de openbare ruimte door verlinting en door de informele transformatie van hoeses naar woningen. Daarnaast biedt de gemeente ondersteuning aan energiecoöperaties tussen landbouw, bedrijfsleven, publieke instellingen

en bewoners om de opwekking van duurzame energie te maximaliseren en de opbrengst zoveel mogelijk lokaal te gebruiken.

Op lokaal niveau focust Kortemark op het verduurzamen van specifieke bedrijven en van lokale ketens. Het bedrijventerrein Staatsbaan wordt zo duurzaam mogelijk ingericht, met aandacht voor een gezond werkmilieu. De ongebruikte energie en restwarmte wordt gedeeld met de bewoners in de kernen. Middels een Community Supported Agriculture (CSA) -programma wordt de consumptie binnen Kortemark van het lokaal geproduceerde voedsel aangemoedigd, om CO₂-emmissies uit vervoer te minimaliseren. Tot slot wordt van paardenhouderijen vereist dat ze duurzaam in het landschap zijn geïntegreerd en dat ze ook aan maatschappelijke doelen zoals onderwijs bijdragen.

4.2.7. INSTRUMENTEN VOOR LANDBOUWER EN HOVEBEWONER ALS BEHEERDERS VAN OPEN RUIMTE, MET PRIKKELS VOOR DIVERSIFICATIE VAN HUN INKOMSTEN. PR

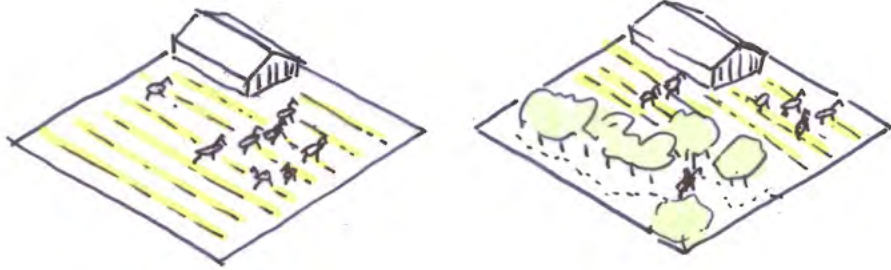
Een instrument voor duurzame landbouw wordt ontwikkeld in samenspraak met boeren op gewestelijk of provinciaal niveau, met focus op ecologisch beheer van landbouwgronden en paardenweiden, met nadruk op zoveel mogelijk lokale voedselproductie.

Een eerste stap voor de landbouwtransitie op gewestelijk schaalniveau is het "Landbouwrapport - LARA 2018. Uitdagingen voor de Vlaamse land- en tuinbouw." In dit document zijn er naast cijfers en SWOT-analyses een aantal richtingen geschetst:

- leefbaarheid landbouwbedrijven (economische duurzaamheid);
- instroom van (jonge) boeren;

- ruimte voor landbouw en natuur;
- circulaire landbouw;
- klimaatverandering;
- gezonde en duurzame voedingspatronen;
- voedsel voor de stad;
- datarevolutie.
- Instrumenten voor samenwerking met landbouwgrond eigenaren zijn deel van de "Ontwerpstrategie Vlaams Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 2021-2027". Dit advies werd opgemaakt vanuit het perspectief van de taakstelling van de Minaraad. De geïdentificeerde interventietypen zijn onder andere:
- ecoregelingen - vrijwillige aanmoediging tot klimaat- en milieuvriendelijk landbouw;
- subsidies i.v.m. milieu-, klimaat en andere beheersverbindenissen;

Strategieën voor duurzaam landbouw

PAARDENWEIDEN

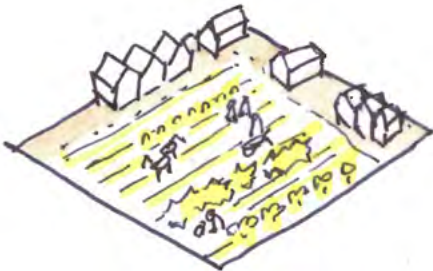
25% van de oppervlakte van paardenhouderijen als natuur behouden. Dat kan op verschillende manieren: ruiterroutes in een

bosomgeving te plaatsen; KLE's zoals hagen in plaats van hekken; vegetatie met gevarieerde hoogte langs beekvalleien.

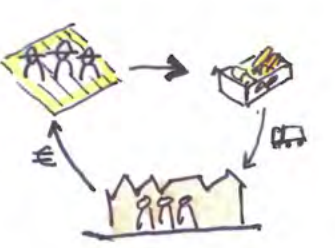
KUNSTMESTBUFFERS

Kunstmestbuffers inrichten tussen landbouwgrond en natuur. Dat kan in de vorm van agrarische wegen, fiets- en wandelpaden of ruiterroutes.

GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUW

Landbouw dichtbij de bewoners brengen door volkstuinen en gemeenschappelijk ondersteunde landbouw (Community Supported Agriculture, CSA). Door een vaste lokale vraag aan een deel van de

voedselproducten kan de inkomenszekerheid van boeren verbeterd worden. Daarnaast leidt de kortere logistieke keten naar een lagere CO₂ uitstoot.

- vergoedingen voor gebiedsspecifieke nadelen als gevolg van bepaalde verplichte vereisten;
- steun voor investeringen (bijv. bosbouw).

Gradatie tussen natuur en landbouw

Hoewel Kortemark voor het overgrote deel uit open ruimte bestaat, liggen verschillende ruimteclaims alsnog direct naast elkaar. Zo kan in de open ruimte onderscheid worden gemaakt tussen het productiegerichte landschap en waardevolle natuurgebieden. In eerste instantie is het belangrijk om de hoeveelheid ruimte per ruimteclaim te inventariseren en te evalueren om zo de balans tussen ruimteclaims te monitoren. Een tweede stap is vervolgens om te zorgen dat deze ruimteclaims zo goed mogelijk naast elkaar kunnen bestaan en eventueel kunnen overlappen, zoals een combinatie tussen landbouw en het opwekken van energie of tussen natuur en recreatie.

De impact van ruimtelijke claims op elkaar mag niet onderschat worden. Zo is de impact van versnippering van de open ruimte een bekend voorbeeld, maar landbouw heeft bijvoorbeeld ook een zeer grote impact op de biodiversiteit door het innemen van natuurlijke habitats, het verzwakken van de bodemstructuur en verontreiniging. *Land sharing* met een overlap van landbouw en natuur op een perceel kan door te kiezen voor biolandbouw of extensivering van de landbouw. Daarbij kunnen ook stofgehalten in de bodem worden gemeten, zodat het getoetst kan worden aan randvoorwaarden van het na te streven natuurstype. Zo wordt het behoud van biodiversiteit en landbouwproductie gecombineerd. Dat kan een positief effect hebben als een perceel eerst volledig voor intensieve landbouwproductie werd gebruikt, maar juist een negatief effect wanneer een

natuurlijke vegetatie geïntensiveerd wordt. Al bij zeer beperkte intensivering neemt de soortenrijkdom buitenproportioneel af.

Wanneer ruimteclaims elkaar negatief beïnvloeden - zoals habitattypen en andere natuurwaarden op hellingen in randzones grenzend aan landbouwpercelen die negatief worden beïnvloed door de toestroom van voedselrijk water en sediment als gevolg van erosie - kunnen buffers gecreëerd worden tussen het productiegerichte landschap en waardevolle natuurgebieden. Hoe breder de bufferstrook, hoe effectiever de buffer. Bij een bufferstrook met grasland of bos kan gedacht worden aan een breedte van 10 tot 15 meter. Op hellingen zijn overigens bredere bufferstroken nodig dan op vlakke landdelen. Wanneer bufferstroken niet voldoen, kan sediment worden opgevangen in bekkens.

Een bufferstrook kan ook worden ingezet voor extensieve, emissiearme landbouw als overgang tussen intensievere vormen van landbouw en natuur. Ook dat levert kansen op voor landschapsontwikkeling en -herstel, waterbuffering en een aantrekkelijke leefomgeving. Rond zeer intensieve vormen van landbouw kan bovendien gewerkt worden met bufferzones rondom deze bedrijvigheid. Wel is het in deze gevallen effectiever om slim te schuiven met landbouw- en natuurgebieden, bijvoorbeeld door een bedrijf te verplaatsen of het aantal bedrijven te verminderen.

Hierdoor zal grootschalige landbouw beter ontsloten kunnen worden en kan kleinschalige landbouw een betere inpassing krijgen in het landschap. Ook landbouw met neveninkomsten zoals hoevetoerisme en agrarisch natuurbeheer komen hierdoor in beter evenwicht met de ruimtelijke draagkracht.

Een voorbeeld van een bufferstrook met grasland en een kruidenrijk mengsel voor biodiversiteit.

Een voorbeeld van een erosiedam, gemaakt van natuurlijke materialen (Provincie Limburg).

Kennisplatform en financiële prikkels

Ondersteun de ontwikkeling van klimaatslimme, duurzame land- en tuinbouw en bundel deze kennis in een toegankelijk platform. Ondersteun bijdragen financieel vanuit waterschapsbelasting, rentekorting, financiële steun vanuit de recreatieve sector, een opeenstapeling van kleine bijdragen uit verschillende sectoren die baat hebben bij de landschappelijke impact van transitie. Benadruk het belang van de instandhouding van kleine landschapselementen. Promoot strokenteelt en alternatieve bestrijdingsmiddelen.

Ten slotte, de toekomst van de klein- en middelschalige landbouwbedrijven en het aanbehorend cultureel landschap is van belang voor de identiteit van Kortemark. Hiervoor kan de provincie West-Vlaanderen het voorbeeld van provincie Antwerpen volgen door het rapport "Instrumenten voor behoud landbouwgebouwen en landbouwgronden" (2016) aan de lokale context aan te passen. In dit document 28 instrumenten zijn in detail beschreven en kunnen een waardevolle basis vormen voor een provinciaal landbouwbeleid.

De landbouwer is in feite nu al de meest actieve beheerder van de open ruimte met een toenemende hoeveelheid grasland met veelal paarden neemt ook de hoevebewoner een belangrijke plaats in. Samen kunnen de landbouwer en hoevebewoner hun klassieke activiteiten uitbreiden en een sterk samenwerkingsverband opzetten. Zo kunnen landbouwgronden en landbouwgebouwen losgekoppeld worden, of juist het eigendom van grond en het eigendom van landschapselementen. Zo kunnen landbouwers en hoevebewoners zich gezamenlijk inzetten voor een groen-blauwe dooradering. Dan is bijvoorbeeld schaalvergroting in de landbouw wel mogelijk, terwijl landschapselementen veiliggesteld worden.

Wel is het van belang dat de gemeente jonge landbouwers bijstaat bij het kopen van grond bijvoorbeeld, aangezien door de residentialisering en verpaarding van het platteland dit veel duurder is geworden. Als de gemeente of een (semi-)publieke instelling helpt gronden te verwerven, kan de gemeente deze gronden ook inzetten om bepaalde doelstellingen te halen. Zo kan landbouwgebruik in stand worden gehouden, terwijl er tegelijkertijd natuurontwikkeling plaatsvindt met bijvoorbeeld extensief beheerde houtkanten langs de randen van de gronden. Uiteindelijk komt het erop neer om zowel de landbouw als de hoevebewoner ertoe aan te zetten hun eigendommen duurzamer te beheren en hen ervan bewust te maken dat productiviteit en ecologische netwerken samen kunnen gaan.

Samenwerking

Het is evident dat deze transitie niet enkel en alleen door de gemeente kan worden bewerkstelligd. Juist voor deze grote opgave, die bovendien voor heel Vlaanderen of zelfs Europa speelt, zal moeten

samengewerkt en worden opgetrokken met andere overheden en met diverse agentschappen. Momenteel is er geen eenduidig beleid dat kaders schept voor de uitdagingen, laat staan voor de ruimtelijke implicaties en mogelijkheden. Desalniettemin is het geen optie om de uitdaging niet aan te gaan. Al is het maar omdat er dan het risico is dat er niet gestuurd kan worden aan de oplossingsrichtingen, maar dat alleen opgelegde besluiten moeten worden geïmplementeerd.

Het advies is daarom om actief te acteren als een gemeente die nadrukkelijk tezamen met andere partners, zowel beleidsmatig met mede overheden als lokaal en experimenteel met inwoners en ondernemers, wil experimenteren hoe de energietransitie vormgegeven kan worden. Om te onderzoeken hoe beleid kan worden gesynchroniseerd, hoe ruimtelijke inpassing kan worden voorgesteld en hoe verdienmodellen kunnen worden ontwikkeld. De gemeente zou hiervoor kunnen lobbyen voor een groot meerjarig piloot-project waarin alle belanghebbenden een rol krijgen. Op die manier kan de gemeente optimaal meesturen en kan het een voorloper worden. > Zie *Publieke slagkracht* 4.4.1, 4.4.2, 4.4.10, 4.4.12.

4.2.8. REGIONAAL PLAN VOOR DE OPEN RUIMTE GEBIEDEN INCLUSIEF EEN GEZAMENLIJKE AANPAK VAN GLASTUINBOUW EN DUURZAME ENERGIEOPWEKKING. PR

Een multifunctionele open ruimte is tot slot ook een energielandschap, waarbij zorgvuldige landschappelijke inpassing van hernieuwbare bronnen centraal staat. Met name bij windmolens moet dit nauwkeurig onderzocht worden, alhoewel Kortemark langs spoorlijn en de Staatsbaan N35 goede mogelijkheden biedt. Daarnaast biedt de verknoping van landbouw, recreatie en natuur mogelijkheden om te kiezen voor klimaatadaptieve maatregelen. Streven naar de juiste waterbalans in de lagergelegen gebieden is een voorbeeld van een belangrijk doel. Meer over het opwek van duurzame energie in Kortemark is in project 4.2.10 te vinden.

Ontsnippering van de open ruimte

Zowel op regionaal als gemeentelijk schaalniveau kan een ambitieus beleid bijdragen aan ontsnippering van de open ruimte. Daarbij is sprake van ruimtelijk beleid in dienst van de open ruimte. Een strategie voor kernversterking is echter niet voldoende om bijkomend ruimtebeslag buiten de kern tegen te houden. Daarvoor moet ook gekeken worden naar woonuitbreidingsgebieden buiten kernen, verdichtingsplannen voor linten of op geïsoleerde plekken en het tegengaan van de ontwikkeling van nog onbebouwde, als woongebied bestemde gebieden in de open ruimte. Afhankelijk van de onsluiting en geïsoleerde ligging van deze locaties kan

hierin een prioritering worden gemaakt. Daarbij is het ook belangrijk om vanuit het perspectief van de open ruimte te inventariseren waar continuïteit van ecologische structuren het meest gewenst is, bijvoorbeeld bij de biologisch meest waardevolle gebieden, plekken waar continuïteit ook gecreëerd kan worden door het aanleggen van bufferstroken, op locaties waar behoefte is aan waterretentie of op locaties met de mogelijkheid op vrijzicht op de open ruimte. Ook ontstaat er door ontsnippering meer ruimte voor het opwekken van energie en voor klimaatadaptatie.

Voor ontsnippering en vrijwaring van de open ruimte is het minimaal van belang om 'no-go-zones' voor verdere bebouwing of verdichting af te bakenen. Zo wordt groei verder afgebakend en gestuurd. Vervolgens is het van belang om open ruimte buiten te kern te ontichten via het opmaken van RUP's met planschade, het toepassen van de herverkaveling met planologische ruil en verhandelbare ontwikkelingsrechten. Wel moeten deze instrumenten nog door worden ontwikkeld om op grote schaal toegepast te kunnen worden.

Glastuinbouw

Serres brengen een grotere efficiëntie in de landbouw en daarmee de kans op landbouw met een kleinere ruimtelijke voetafdruk. Maar ze moeten vooral duurzaam ingericht en ingepast worden. Hiervoor moet de gemeente de volgende checklist van voorwaarden opstellen voor nieuwe serres:

1. Afstand tussen serres. Er moet een groenbuffer van minstens 10 meter breed rondom serres komen om een grote landschappelijke barrière voor dieren te voorkomen en de visuele hinder te beperken. De vrije ruimte moet met inheemse bomen, struiken en planten en met waterlopen ingericht worden om een zo goed mogelijk milieu voor dieren te creëren en om de visuele hinder te beperken.

2. Hergebruik van warmte. In de nabijheid van de steenbakkerij wordt onderzocht hoe de hogetemperatuur restwarmte in de glastuinbouw hergebruikt kan worden. De lage-temperatuur restwarmte van de serres zelf kan ook hergebruikt worden voor de verwarming van de boerderij of van nabijgelegen kernen. Een warmtekrachtkoppeling (WKK) kan warmte en elektriciteit produceren voor de serre, maar ook voor 10.000 gezinnen (bron: Vlaamse Landmaatschappij).
3. Hergebruik van water voor substraatteelt. Het hergebruiken van drainwater vermindert het verliezen van voedingsstoffen die nog in het water aanwezig zijn. De bedrijven kunnen een wateraudit als instrument gebruiken om de huidige waterstromen, de waterbehoefte en de waterbesparingsmaatregelen in kaart te brengen.

Open ruimte als energielandschap: verdere verkenning potentie energieopwekking zonder landschapswaarden te verstoren

Een belangrijke opgave voor Kortemark is om te voldoen aan de gemeentelijke, provinciale en gewestelijke doelen wat betreft energie en klimaat. Daarvoor is inzet van de open ruimte als energielandschap essentieel. Het is belangrijk dat de gemeente zich blijft inzetten voor verkenning van de potentie van energieopwekking met daarbij zo min mogelijk verstoring van het landschap. De aanleg van enkele windmolens langs de N35 is hier een voorbeeld van. Naast deze grotere projecten kan ook worden ingezet op kleinere alternatieven, die makkelijker inpasbaar zijn en ook qua draagvlak makkelijker te realiseren zijn. Een voorbeeld zijn houten windmolens die met een hoogte van 15 meter voldoende energie voor 9 gezinnen kunnen opwekken. Ook dat kan een extra inkomstenbron voor boeren betekenen.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.2, 4.4.5, 4.4.8, 4.4.9, 4.4.10.

4.2.9. BOUWSTOP OPEN GEBIED. PR

Het gaat hier om een getrapte strategie, waarbij stapsgewijs wordt toegewerkt naar de vrijwaring van de open ruimte. Allereerst ligt de focus op het verwijderen en niet langer toestaan van omheiningen van de percelen. Vervolgens gaat een bouwstop gelden in de open ruimte en zou een actief aankoopbeleid van de gemeente gericht moeten zijn op vrijgekomen woningen. Tot slot kunnen verdere ontwikkelingen beperkt worden door de ontwikkelingsmogelijkheden te transfereren naar gebieden waar ontwikkeling gewenst is. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van het instrument 'verhandelbare ontwikkelingsrechten'. Het idee is dat er een scheiding plaatsvindt tussen de ontwikkelingsrechten van een perceel en de eigendomsrechten. Hier wordt in Vlaanderen al onderzoek naar gedaan door onder andere Tom Coppens van de Universiteit Antwerpen en het wordt gezien als een mogelijkheid om Vlaanderen te ontsnipperen. Daarnaast kunnen bij nieuw gebruik of vergunningen randvoorwaarden opgelegd worden aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van een bepaald percentage natuur of open ruimte op een kavel.

Zonevrije structuren en landbouwgronden liggen vaak in open ruimtegebieden of kwetsbare natuurgebieden en belemmeren landschappelijke continuïteit en beleving. Woningen, landbouwgerelateerde gebouwen in natuurcorridors, bijvoorbeeld in de open delen van de Krekelbeekvallei, mogen niet herbouwd of uitgebreid worden. Er dient een financieel kader te worden onderzocht en ontwikkeld voor de sloop van ongewenste bebouwing en verharding op locaties die strategisch moeten worden ingezet voor belangrijke openruimte-doelstellingen. Zo wordt het leefgebied van flora en fauna vergroot en wordt tevens de zichtbaarheid van het landschap vergroot.

De afbouw- en verdichtingsstrategie hebben samen twee doelen: de continuïteit van ecologische structuren en kernversterking. Vervolgens geldt dat het op deze manier aansturen van groei in feite gebeurt in

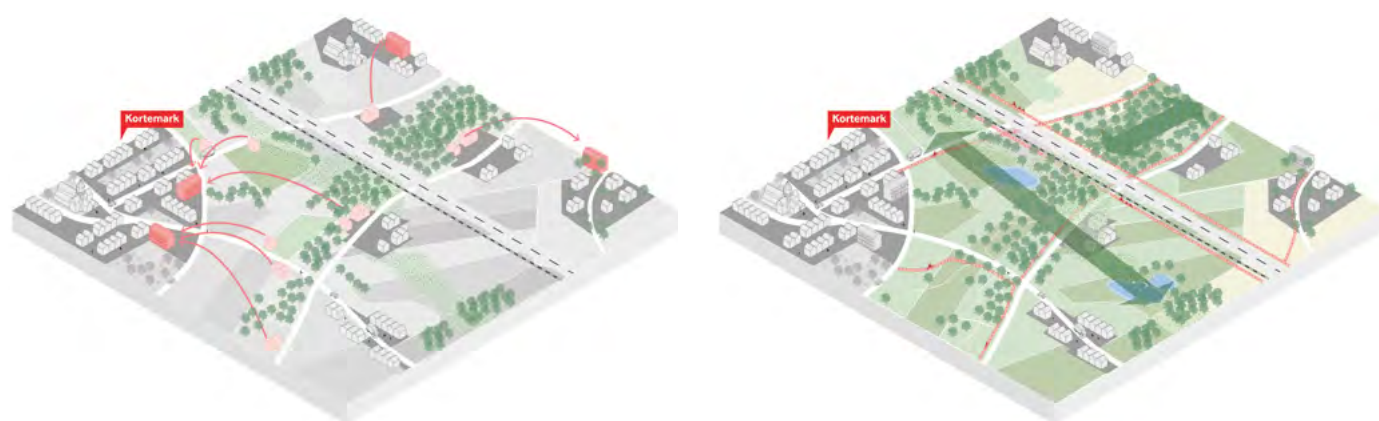
het kader van het behoud en de vrijwaring van de open ruimte. Door de strategie trapsgewijs op te zetten, is er voldoende tijd om de uitkomsten van de Vlaamse onderzoeken mee te nemen en instrumenten te ontwikkelen of juist te herzien, waaronder de verhandelbare ontwikkelingsrechten. Wel dient de gemeente Kortemark een ambitieus beleid hiervoor uit te rollen en is een afwachende houding niet op zijn plaats.

Een kanttekening bij het instrument van verhandelbare ontwikkelingsrechten is dat er wel voldoende balans tussen vraag en aanbod moet zijn, omdat er anders bijvoorbeeld ruimtelijke inflatie kan optreden. Daarnaast wordt er met dit instrument open ruimte omgezet in te bebouwen ruimte, weliswaar op een meer strategische plek. Met de hoeveelheid onbebouwde percelen en de bevolkingsprognoses zijn voorlopig echter voldoende percelen beschikbaar in de zones waar het best verdicht kan worden.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.6, 4.4.9, 4.4.12, 4.4.13.

4.2.10. ENERGIECOÖPERATIES TUSSEN LANDBOUWERS, GLASTUINBOUW, BEDRIJVEN, SCHOLEN EN BEWONERSORGANISATIES. PR

Kortemark kan in Vlaanderen een voorloper worden op het gebied van de energietransitie. De klimaatdoelstellingen nopen iedere gemeente tot nadenken hoe, in welke mate en op welke wijze er kan worden bijgedragen aan de stap naar duurzame energie. Juist het feit dat Kortemark wordt gekenmerkt door een groot aandeel open ruimte maakt dat er wel degelijk kansen liggen om te onderzoeken hoe deze ruimte ook kan worden gebruikt om te komen tot energieopwekking. Daarbij is uiteraard wel zo veel mogelijk het advies om te kijken hoe dubbel grondgebruik kan worden gestimuleerd.

Ontsnippering van de open ruimte: stappen met de inzet van instrumentarium en het eindbeeld met continuïteit in de open ruimtestructuren.

Houten windmolens in Groningen (NL). De windmolen is 15 meter hoog, heeft een levensduur van >20 jaar en voorziet ruim 9 gezinnen van stroom.

Ontwikkelprijncipes

1. De zoektocht naar synergie tussen verschillende functies of ruimteclaims is het belangrijkste ontwikkelprincipe. Hoewel windmolens niet altijd even gemakkelijk in te passen zijn in het landschap, liggen er in Kortemark unieke kansen. Door de structuur van kreken die naar de Krekelbeekvallei lopen, kent de gemeente diverse overstromingsgevoelige plekken. Door op strategische plekken aan de kreken zones voor waterretentie aan te leggen en juist hier ook windmolens te plaatsen, wordt synergie bereikt tussen twee belangrijke opgaven. Door ook deze gebieden aan te wijzen als de enige zones waarin serres worden toegestaan, kan zelfs synergie tussen drie opgaven bereikt worden.
2. Een tweede principe is om zoveel mogelijk gebruik te maken van bestaande potentie. Het belangrijkste element hierin is het zo volledig mogelijk gebruiken van bestaande dakvlakken voor het opwekken van zonne-energie. Ook het gebruiken van restwarmte kan op sommige plekken nu al. Beide mogelijkheden worden ten dele al benut, bijvoorbeeld door Wienerberger waar zowel zonne-energie als restwarmte wordt gebruikt, maar er kan worden ingezet op het volledig benutten van alle mogelijkheden dwars door de gehele gemeente.
3. Het derde principe is meer organisatorisch van aard. Het lijkt voor de hand te liggen dat er één of enkele energiecoöperaties worden opgezet. Deze corporatie kan een samenwerking tussen diverse landbouwers, grotere bedrijven en de gemeente zijn waarin gemeenschappelijk wordt gewerkt aan het initiëren van projecten voor hernieuwbare energie. Dit kan niet in

de laatste plaats interessant zijn omdat de concurrentiepositie van de landbouwers sowieso al onder spanning staat. Als energie kan worden gezien als een nieuwe vorm van een productief landschap aanleggen en hiervan oogsten, moeten er wellicht ook nieuwe verdienmodellen worden ontwikkeld. Zon, wind en mogelijk ook biomassa kunnen hierbij worden ingezet als potentieel kapitaal.

4. Een vierde principe tenslotte, is het terugdringen van de vraag en consumptie van energie. Hierin kunnen zaken worden ondernomen variërend van het enkel toestaan van nieuwe bebouwing die zelfvoorzienend is tot het beter isoleren van bestaande woningen.

Restwarmte

Om het aandeel duurzame energie te vergroten is het van belang om in te zetten op restwarmte. Warmteproducerende bedrijven of installaties kunnen worden verbonden aan warmtevragers via warmtenetten. Om de warmtetransitie in gang te zetten, is er in 2015 een warmtekaart gepubliceerd door het Vlaams Energie Agentschap. Ook zijn er mogelijkheden met betrekking tot het onttrekken van warmte uit de lokale industrie zoals de baksteenfabriek.

Energie in de bebouwde omgeving

De bebouwde ruimte moet ook worden benut als energielandschap, waarbij het gaat om het verduurzamen van gebouwen en inzet op kernversterking in Kortemark. Bestaande woningen kunnen hier profiteren van energie-investeringen in nieuwbouw. Enerzijds gaat het dan om beperking van de behoefte en besparing door beter te isoleren, anderzijds moet ook worden ingezet op hernieuwbare bronnen. Zo kan het aantal zonnepanelen op daken nog verder worden uitgebreid en kan worden

ingezet op duurzame warmtebronnen. Een belangrijk voordeel van kernversterking is dat er warmtenetten kunnen worden aangelegd, wanneer er een rendabele dichtheid en een warmtebron in de buurt is. Anders kan ook met warmtepompen warmte onttrokken worden. Instrumenten zoals een duurzaamheidsmeter kunnen worden gebruikt om nieuwe bouwprojecten te evalueren. Ook kan de gemeente hier eisen voor opleggen.

QUICKWIN

Het grote aandeel landbouwers maakt dat het zeer de moeite waard is om te starten met het opzetten van diverse punten in de gemeente waar biomassa kan worden verzameld en kan worden omgezet in elektriciteit of mogelijk bio-brandstof. Dit kan dan dienen als energie voor voertuigen voor landbouwers en bedrijven die ook biomassa aanleveren.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.8, 4.4.10, 4.4.14.

4.2.11. BEDRIJVENTERREINEN DUURZAAM INRICHTEN. SP

Bestaande en nieuwe bedrijventerreinen zoals Staatsbaan worden verduurzaamd / duurzaam ingericht met onder andere zonnepanelen op daken, hergebruik van restwarmte en gedeelde reismogelijkheden voor werknemers.

KMO en industriezones zouden beter in het landschap ingepast kunnen worden dan momenteel het geval is. Bedrijventerreinen dienen vergroend en extensief beheerd te worden, overbodige verharding geminimaliseerd en waterretentie op de site verplicht. De terreinen worden ingericht met groene bufferzone - zonder hekwerk rondom als scheiding van de omgeving.

Koppel industrie verplicht aan duurzame energieproductie. Stimuleer maatregelen om energieverbruik en afvalstromen te beperken. Onderzoek onderlinge afstemming tussen bedrijven door bijvoorbeeld gebruik van restwarmte of gedeelde afvalstoffenverwerking. De voordelen van een duurzame revitalisering komen het beste tot hun recht bij een zone met hogere densiteit, dus onderzoek altijd opties tot verdichting op bestaande terreinen alvorens nieuwe zones aan te snijden. Stel richtlijnen op voor industriële constructies; daken moeten zonnepanelen kunnen dragen. Bij een overschot kunnen deze daken aangeboden worden voor private zonnepanelen.

De verduurzaming van bedrijventerreinen kan via de bouwverordening geregeld worden zodat bijvoorbeeld de daken van industriegebouwen verplicht voorzien moeten worden van zonnepanelen en/of groendaken. Verder bestaan er een aantal voorbeelden in Vlaanderen. Condugo is een platform voor energiebeheer. Het faciliteert bedrijven om van elkaar te leren om

energie te besparen, een lagere klimaatimpact te hebben en stimuleert om te investeren in energieprojecten.

Vanuit een bestuurlijk standpunt kan de gemeente Kortemark samen met de bedrijventerreinen in het Warmtenetwerk Vlaanderen participeren. Dit technologieplatform heeft een adviserende en faciliterende rol in de concrete realisatie van warmtenetten. Daarnaast kan de gemeente gebruik maken van de Duurzaamheidsmeter economische sites en bedrijventerreinen. Energieprestatie van bedrijventerreinen worden gemeten en vergeleken. In de toekomst kan die data als basis gebruikt worden om energieopwekkingseisen te stellen.

QUICKWIN

Zonnepanelen op daken om energie op te wekken, met hulp van bestaande subsidieprogramma's voor bedrijven. Deelfietsprogramma voor werknemers.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.5.

4.2.12. AANMOEDIGING KORTE KETENS DOOR 'COMMUNITY SUPPORTED AGRICULTURE' VOOR EEN LOKAAL KARAKTER RONDOM DE KERNEN. SP

De identiteit van Kortemark als landelijke gemeente in het buitengebied wordt (indirect) versterkt door strategieën als regionale samenwerking bij het versterken van de Kortemarkse groene vingerstructuur. De identiteit van Kortemark kan echter ook nog veel directer versterkt worden door korte ketenverkoop op te zetten met streekproducten rondom kernen en hubs. Juist voor een gemeente als Kortemark - gelegen nabij steden zoals Torhout en Roeselare - is dit kansrijk. Ook om het maatschappelijk draagvlak voor landbouw te verhogen, is het belangrijk om een actievare relatie op te zetten tussen de landbouwer en inwoners van Kortemark.

Om het maatschappelijk draagvlak voor landbouw te verhogen, kiezen we bijvoorbeeld voor community supported agriculture in en rondom de kernen, bijvoorbeeld in de vorm van een landbouwpark. Dit kan een innovatief park zijn met een brede scala aan functies, inclusief korte ketenverkoop en peri-urbane landbouw. In Oostende is hier een voorbeeld van: de Tuinen van de Stene. Dit is een innovatief voedsel- en landbouwpark van 35 ha, bedoeld om bewoner en landbouwer dicht bij elkaar te brengen. Het gebied bevat een picknickgebied, een biopluktuin, ruimte om te ontmoeten en te ontspannen, en een laboratorium voor nieuwe vormen van landbouw. Ook kan dit gecombineerd worden met CSA (community supported agriculture), waarbij bewoners vooraf een bijdrage betalen en vervolgens een deel van de opbrengst krijgen. Zo kan een landbouwpark ook een inkomstenbron voor de

Zonnepanelen op landbouwhuis

Bedrijventerrein Grote Polder in Zoeterwoude Rijndijk wordt verduurzaamd met meer groen, ruimte voor water, zonnepanelen op dak, betere fietspaden en extra openbaar vervoer in de spits.

Energieopwekking met respect voor
landschappelijke kwaliteiten

Verbindingen tussen kernen
voor langzaam verkeer

Recreatieve mogelijkheden vergroten

Brede vallei

Landbouw maakt
ruimte voor natuur

Ecologische
structuur

landbouwer betekenen. Naast deze vorm kan de relatie tussen inwoners en landbouwers ook versterkt worden door in te zetten op een beleefbaar landschap met het stimuleren van plattelands- en hoefetoerisme in en rondom de kernen.

Met name de kleinere kernen kunnen hun voordeel doen met dit programma. Deze kernen kunnen functioneren als groene poorten tot het beleefbare landschap. Vanwege de nadruk op woonkwaliteit in deze kernen kan ook het landelijk karakter goed tot uiting komen.

QUICKWIN
Koppel inwoners en boeren aan elkaar door bestaande programma's zoals LEADER- en PDPO-projecten, boerenmarkten en lokale voedselstrategieën.

4.2.13. DUURZAME PAARDENHOUDERIJ. PR
Op twee locaties in de gemeente Kortemark zijn er grootschalige paardenstallen te vinden, namelijk op de Noordbosstraat, ten noorden van Handzame, en op de Wijnendalestraat, ten noorden van Kortemark. Paarden zijn een belangrijk onderdeel van het agrarisch landschap in Kortemark. Tegenwoordig is deze sector aan het groeien, zowel door steeds meer particulieren die zich een paard veroorloven én door de volledige specialisering van veel professionele landbouwbedrijven op het houden van paarden. Deze activiteiten vertegenwoordigen een belangrijke economische activiteit voor de gemeente, maar hebben ook ruimtelijke gevolgen, onder andere door meer voorzieningen zoals ruiterroutes, maneges, stallingen, trainings- en wedstrijdfaciliteiten en aanhangende horeca. Naast deze directe gevolgen ontstaat ook een drukte op landbouwers om hun grond te transformeren of te verkopen aan paardenhouders. Tenslotte brengt de extensieve infrastructuur voor paarden een ontsnippering van het natuurlijk landschap met zich mee.

Het houden van paarden moet beter in het landschap geïntegreerd worden, met een nadruk op de continuïteit van de natuurlijke structuren en op voldoende ruimte voor kleinschalig landbouw. Om dit doel te bereiken zijn er een veelvoud aan oplossingen en strategieën geformuleerd in bestaande documenten, zoals het rapport "Paardenhouderij en stedenbouwkundige vergunningen in het agrarisch gebied" van het Departement Landbouw en Visserij (2014). Onder andere zijn er oplossingsrichtingen met betrekking tot infrastructuur - overdekt en in open lucht, afrastering, grasmat en aanvullende constructies, klaar om te worden gebruikt door de gemeente en particulieren.
> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.2, 4.4.9.

Ruiterroutes in de natuur

Duurzame paardenhouderij: dubbele haag van hulsten en meidoorn, schuilplaats voor veel kleine vogels. Uit de Brochure Zorg voor Paard en Landschap, Provincie Oost-Vlaanderen.

Park Groot Schijn, Antwerpen

Landbouw in het schooltuin, Edible schoolproject, VS.

4.3 COMPACTE EN GEZONDE KERNEN

De derde ambitie zet in op compacte en gezonde kernen in Kortemark, Handzame en Zarren, met een centrale rol voor Kortemark en zijn station als hub. Op regionale schaal betekent dat het vervolledigen van het bovenlokale functionele fietsnetwerk, met nadruk op routes naar het station Kortemark en naar grotere kernen in de regio, zoals Torhout, Diksmuide en Roeselare.

Binnen de gemeente wordt ingezet op het verbeteren van de leefbaarheid in de kernen, met een focus op kernversterking in de hoofdkern Kortemark. Er worden principes opgesteld voor het strategisch richten van woningbouw in Kortemark, in samenhang met criteria zoals de afstand tot het station en de concentratie van voorzieningen. In alle drie de kernen wordt een groen-blauw weefsel aangelegd dat het aangenaam maakt voor inwoners om te wandelen en fietsen voor hun dagelijkse reizen. Daarnaast kan dit weefsel ook een rol hebben als waterberging, speeltuin of ontmoetings-

plek. Om overlast van autoverkeer binnen de kernen te verminderen, wordt door een circulatieplan de maximale snelheid in de bebouwde kom naar 30 km/u verlaagd. Parkeren voor bezoekers wordt aangeboden aan de dorpsrand, in de nabijheid van het station of bushaltes.

Op lokaal niveau zal het stationsgebied Kortemark als volledige mobiliteitshub worden ingericht, met (fiets)voorzieningen en een groen karakter.

4.3.14. BOVENLOKAAL FUNCTIONEEL FIETSROUTENETWERK VERVOLLEDIGEN, MET NADRUK OP ROUTES RICHTING STATION KORTEMARK EN NAAR DE GROTE KERNEN IN DE REGIO. PR

Het doel is het compleet maken van wandel- en fietsnetwerken die de gemeente, haar deekernen en het landschap met elkaar verbinden.

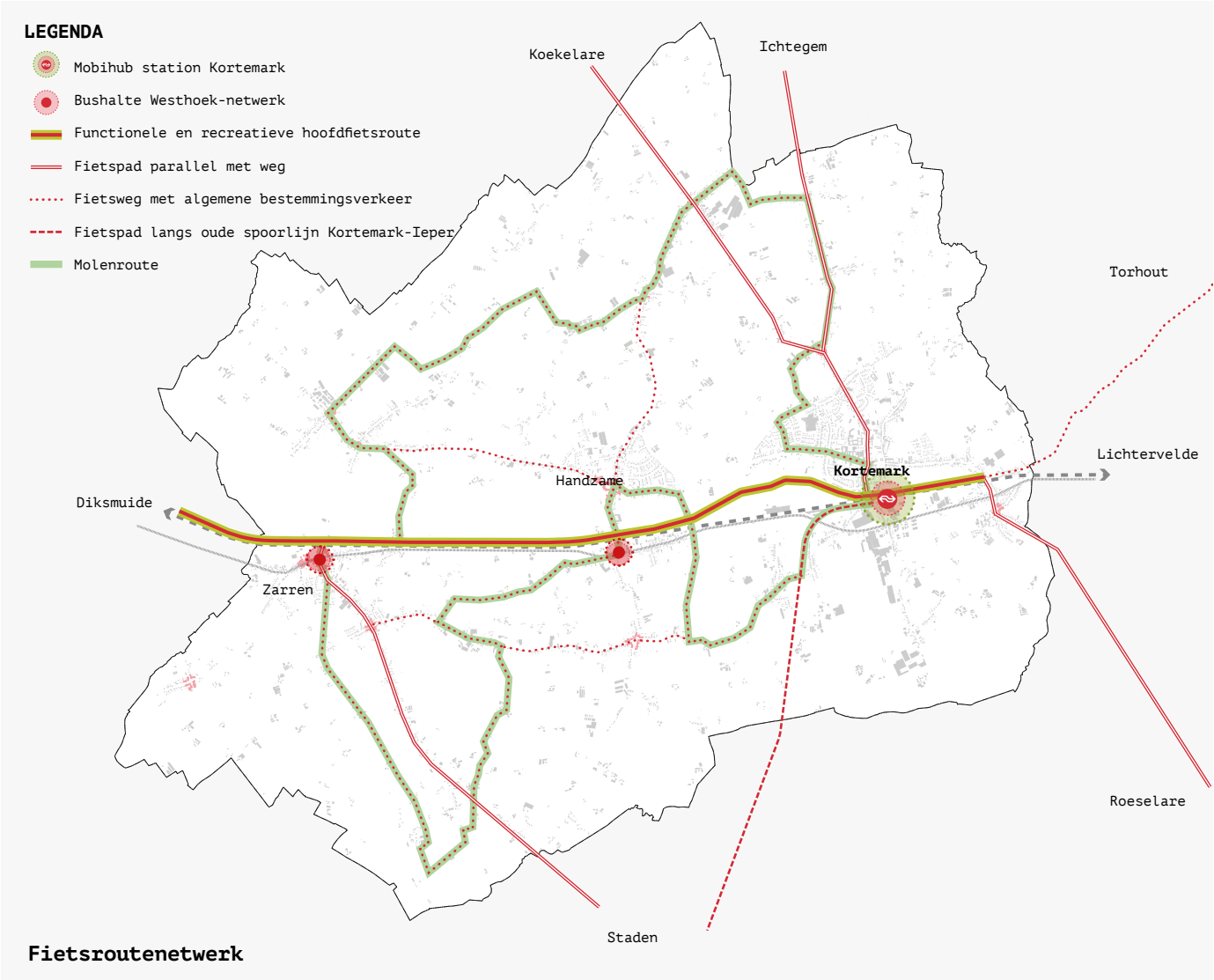
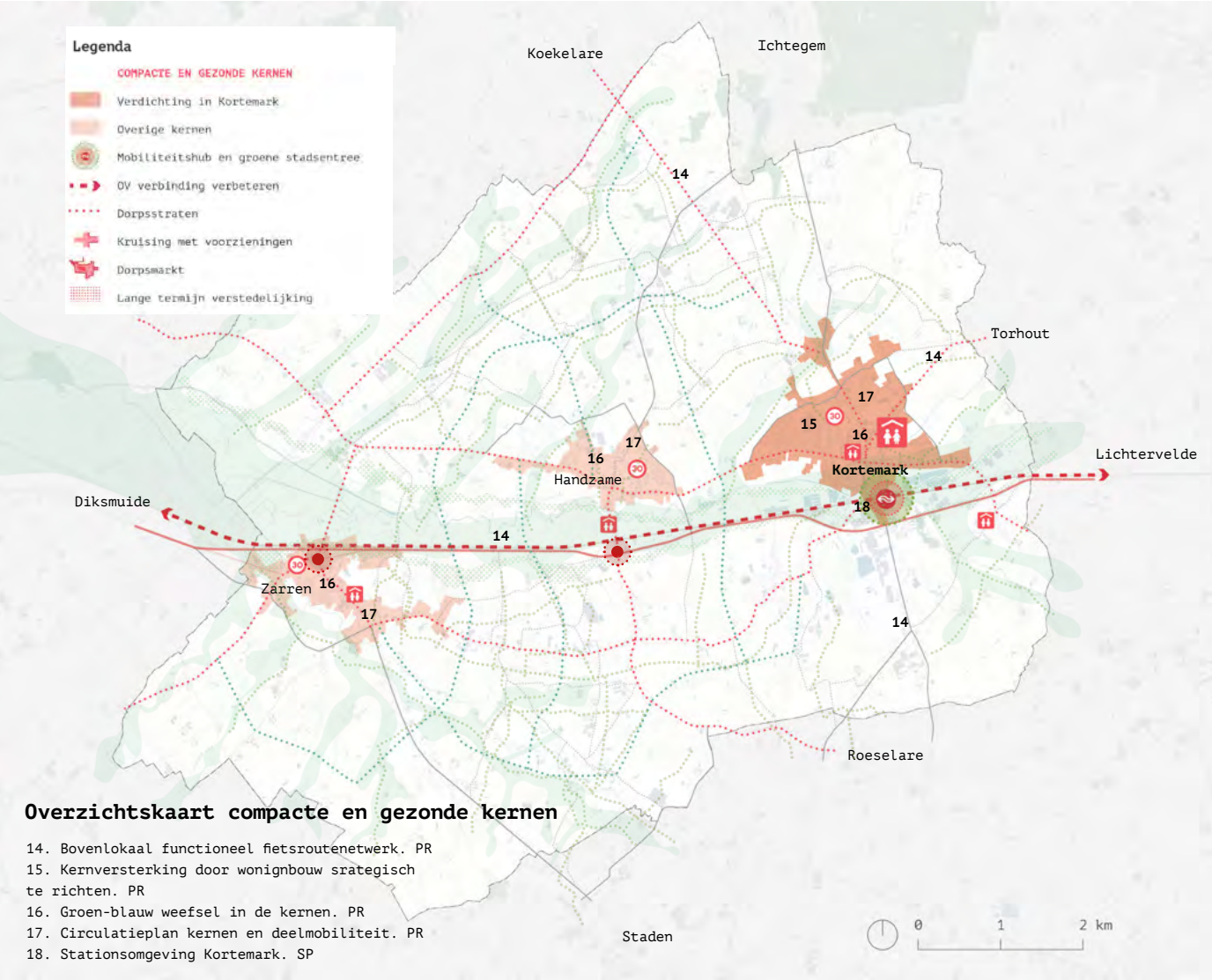
- Hier worden de volgende principes gehanteerd:
- alle relevante kernen worden onderling verbonden door een directe en aantrekkelijke route,
- de fietspaden zijn zoveel mogelijk autovrij en veilig en
- waar mogelijk wordt bestaande infrastructuur gebruikt of gevolgd.

De provincie West-Vlaanderen is bouwheer van het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk - een netwerk van fietssnelwegen die kernen en economische knooppunten met elkaar verbinden. Het gaat hier om ruime, afgescheiden en dus veilige fietspaden. Dat maakt het mogelijk voor fietsers om veilig en comfortabel te fietsen. Dit netwerk doorkruist ook Kortemark, waar de nadruk ligt op de verbindingen langs de Krekelbeekvallei. Het is voor de gemeente van groot belang om autogebruik te ontmoedigen en mensen te stimuleren te fietsen naar school of werk. Hoewel enkele delen van het netwerk al voldoen aan de eisen, zijn er nog enkele missing links of delen die nog niet aan de eisen voldoen, wat in feite quickwins voor de gemeente zijn.

Oeverpark Lunen, Duitsland, WBP Landschapsarchitekten.

Het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk is een regionaal project, vanwege het gemeente overschrijdende karakter. Wel kan dit netwerk worden aangevuld met lokale functionele fietsroutes, waarbij de nadruk nog sterker ligt op de first en last mile bij het station Kortemark.

De gemeente moet zich bewust zijn van nieuwe technologieën en maatschappelijk-economische ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit, zoals de elektrische fiets en de deelauto. Dat vraagt om een ambitieus ruimtelijk beleid, waarbij ook de huidige fietsinfrastructuur wordt nagelopen op beperkingen. Zo kan het groeiend aantal (elektrische) fietsgebruikers worden opgevangen en wordt het potentieel aan nieuwe gebruikers aangesproken.

De hoofdfietsroute langs de Krekelbeekvallei is al deels aangelegd. Deze dient voltooid te worden, zodat een aaneengesloten recreatieve route ontstaat tussen de drie kernen en de buurgemeenten Diksmuide en Lichtervelde. Zo is het fietspad op de staatsbaan N35, dat tot zeer gevaarlijke situaties leidde, vervangen en kan verwijderd worden. De route naar Staden en Ieper loopt langs de oude spoorlijn en de route naar Torhout kan het autoverkeer vermijden door de Ieperse Heerweg te volgen. Deze weg kan gereserveerd worden voor fietsers en bestemmingsverkeer voor dit doel. Waar geen alternatieve route te vinden is, kan het fietspad los van de weg verlegd worden, met een groenbuffer ertussen, zoals op de Roeselarestraat (N36) al is gedaan.

QUICKWIN

Ecologisch buffer verbreden waar al mogelijk, bijvoorbeeld op gemeentegrond. Fijnmazig netwerk van agrarische wegen in de fietsstructuur integreren.

> Zie Publieke slagkracht 4.4.10.

In de dorpskern van Boechout is de ruimtelijke structuur van een nieuw woonproject gebaseerd op de gewenste trage verbindingen in de wijk én met een nabijgelegen fietssnelweg. Afstanden tussen woningen en voorzieningen zijn afgestemd op traag verkeer.

4.3.15. KERNVERSTERKING DOOR WONINGBOUW STRATEGISCH TE RICHTEN . PR

Om de transitieagenda te realiseren, is eerder al gewezen op het van belang van bescherming van het open landschap. Gepaard daarmee gaat een strikt regime ten aanzien van ontwikkeling op uiteenlopende locaties in de gemeente. Het onderzoeksteam ziet dit regime als een fundamentele basis waarop de ambities en daarmee de transitieagenda berusten.

Voor de bebouwde omgeving gelden in feite twee strategieën: een afbouwstrategie en een verdichtingsstrategie. Het uiteindelijke doel van beide strategieën is echter wel hetzelfde: kernversterking en daarmee vrijwaring van bebouwing in de open ruimte. Voor de afbouwstrategie geldt een aantal principes, wat in hoofdstuk 4.2 verder wordt toegelicht.

Woningbouw koppelen met voorzieningen, mobiliteit en klimaatopgaven

Kortemark is een relatief dunbevolkte gemeente, met een lichte bevolkingsgroei. Kijkend naar vraag en aanbod, is grootschalige ontwikkeling niet direct aan de orde. Bij verdere uitbreiding, dienen de volgende factoren echter overwogen te worden.

Kijkend naar de huidige fragmentatie binnen de gemeente, is het altijd waardevol om in de toekomst te verdichten. De nabijheid van het station is hierbij een belangrijke factor. Hierop wordt dan ook de bouwhoogte afgestemd. Dichter bij het station zijn meer diensten aanwezig, en zal dus dichter gewoond moeten worden, om alles voor iedereen bereikbaar te houden.

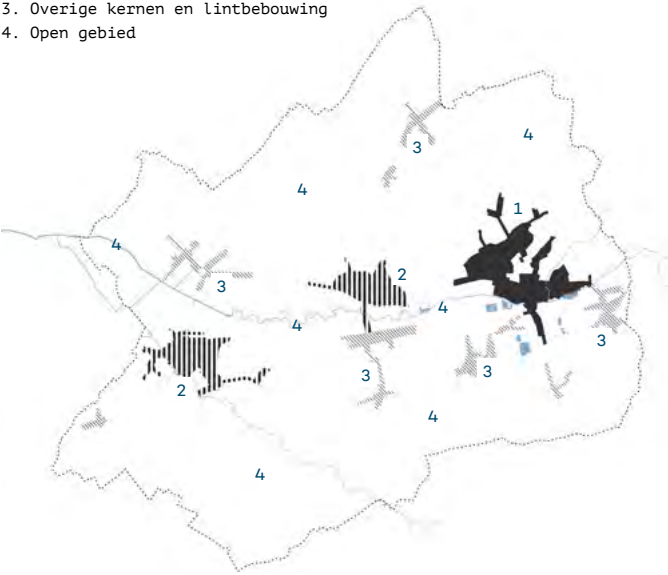
De nieuwbouwwijk Niefhout in Turnhout bevat 300 woningen en is gelegen nabij het station van Turnhout. De wijk is autoluw, dankzij een contractuele mogelijkheid in de vergunningsfase. De ontwikkelaar kreeg de mogelijkheid om 12 ondergrondse parkeerplaatsen minder te bouwen, in ruil voor één standplaats voor een deelauto. Daarmee heeft de gemeente via een private ontwikkeling beleidsdoelstellingen kunnen realiseren met als gevolg een leefbare, aantrekkelijke wijk.

Het zuidelijke deel van het stationsgebied is een gemengd gebied van woningen en bedrijvigheid. De ruimtelijke kwaliteit van dit gebied moet versterkt worden en tot een volwaardig deel van de kern Kortemark gemaakt worden. De aanwezigheid van de N35 hoeft hierbij geen belemmering te zijn. Intensief begroeide parkeerterreinen zouden een perfecte buffer vormen die de nieuwe woonwijken kwalitatief beschermen. Dit zouden meer hofwoningen voor starters en jonge gezinnen kunnen betreffen. Naarmate je verder van het station afgaat, blijft er genoeg ruimte over om bijvoorbeeld vrijstaande compacte villatypologieën te realiseren, waardoor in alle woonnoden kan worden voorzien. Hoogwaardige kwaliteit van publieke en private ruimte is de leidraad overal.

Overstromingsgevaar in Kortemark is reëel. In deze gevoelige gebieden moet verharding minimaal blijven om ruimte voor het water te vrijwaren. Mocht hier toch gebouwd worden, kan hoogbouw in een parkomgeving een aangewezen typologie zijn.

Overzicht ontwikkelregimes

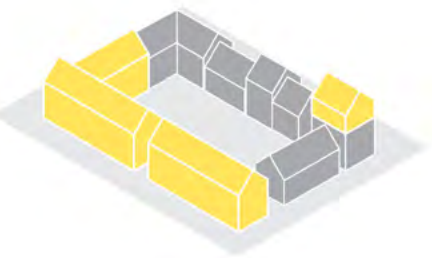
- 1. Kern Kortemark
- 2. Kernen Handzame en Zarren
- 3. Overige kernen en lintbebouwing
- 4. Open gebied

2. Handzame & Zarren: met mate verdichten

3. Overige bebouwingsclusters: geen verdichting

1. Kortemark: verdichten

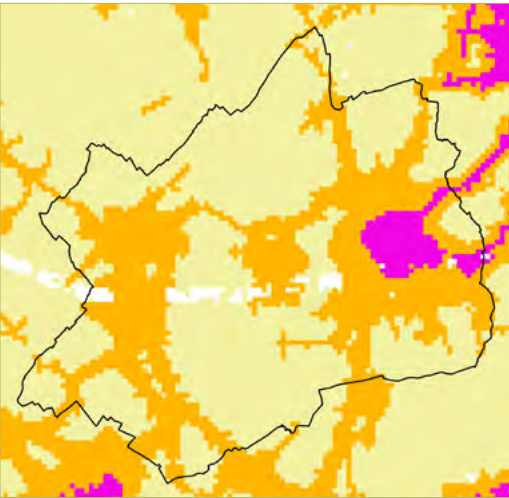
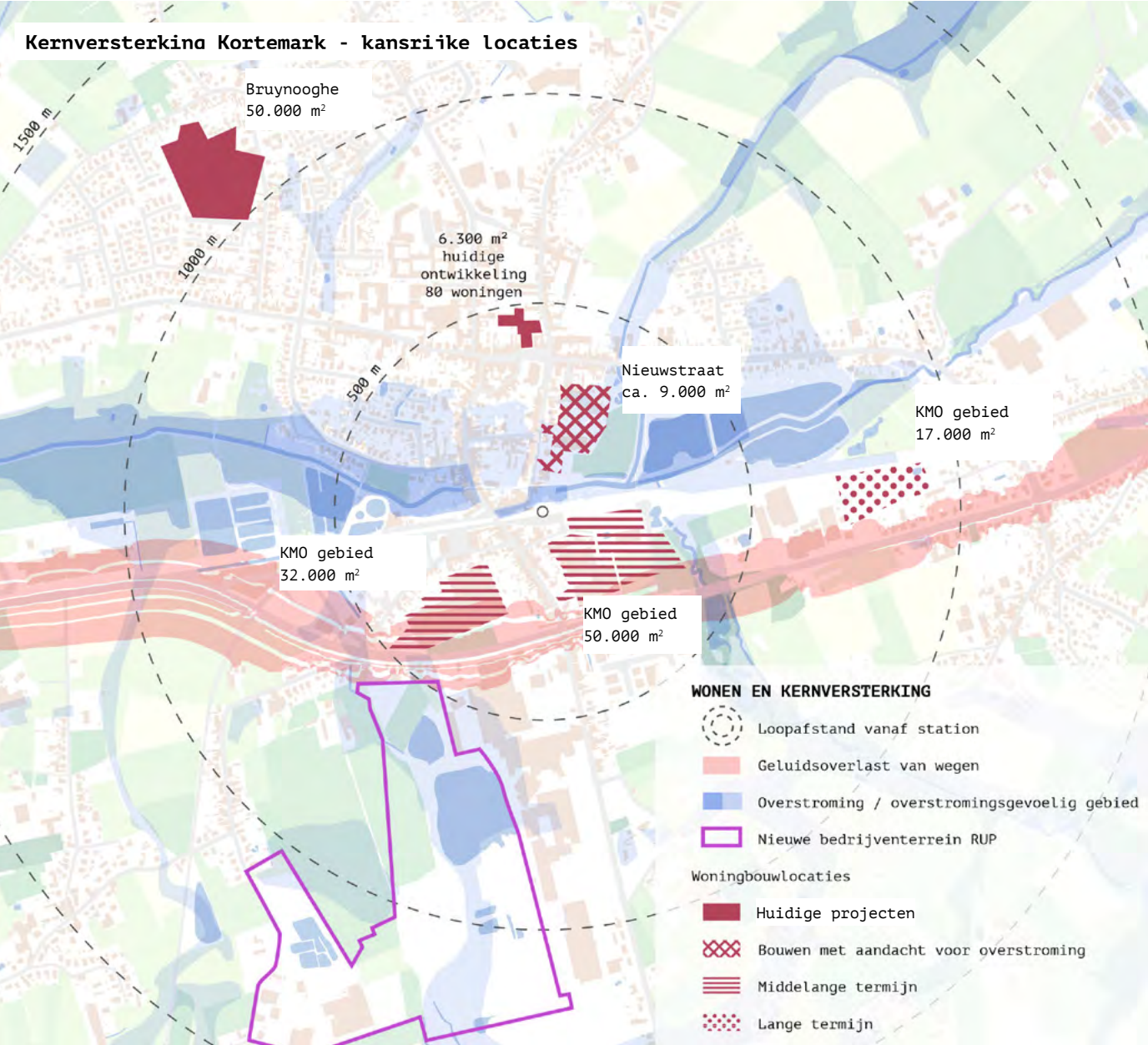

4. Landelijk gebied: open landschap behouden en versterken door de bebouwing te verdunnen.

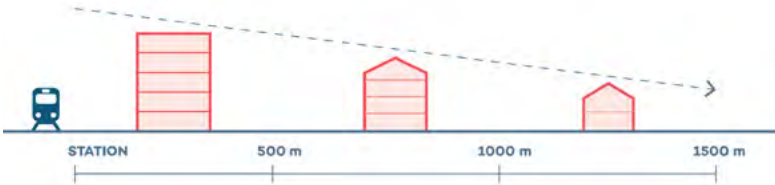
Vier bouwregimes

Aangezien de kern Kortemark de hoogste knooppuntwaarde en het hoogste voorzieningenniveau biedt, is dit de gunstigste plek voor verdichting en krijgt deze kern prioriteit bij de kernversterking. Daartoe beschouwen we een viertal gebieden die hiërarchisch van elkaar verschillen en daardoor verschillende regimes ten aanzien van ontwikkelingen kennen.

1. Allereerst is er de kern Kortemark. Zoals eerder al aangegeven, is het van belang dat toekomstige ontwikkelingen hier worden geconcentreerd en dat primair en waar mogelijk altijd wordt onderzocht hoe ontwikkelingen kunnen worden gerealiseerd door in te breiden en te verdichten, en niet door open landschap aan te snijden.
2. Vervolgens zijn er de kernen Handzame en Zarren waar wordt aangeraden om slechts incidenteel te ontwikkelen en dit alleen te doen door te verdichten in het bestaande weefsel.
3. Voor het overige gebied van de gemeente Kortemark (overige kernen, linten en

Voorzieningsniveau (VITO)

Bouwhoogte in relatie met de afstand tot station

bebouwingsclusters) geldt dat niet ontwikkeld en verdicht mag worden.

4. Dit geldt ook voor het 'landelijk gebied' waarvoor geldt dat ter versterking van het open gebied juist onderzocht moet worden hoe er op termijn verdund kan worden.

Kansrijke locaties voor woningbouw

Zoals gemeld in Diagnose 2.2 Wonen, de huishoudensprognose voorziet een groei van 200 huishoudens tot 2035 in de gemeente Kortemark. Door alle beschikbare kavels binnen de woongebieden te gebruiken kan de woningvoorraad theoretisch met 600 tot 1000 eenheden (30 tot 50 per hectare) uitgebreid worden. Het is echter wenselijk dat verdere uitbreiding van de voorraad alleen in gebieden met een goede voorzieningenniveau en goede knooppuntwaarde (zie VITO kaarten) plaatsvindt. Daarom is samen met de gemeente een aantal voorkeurslocaties in de kern Kortemark geïdentificeerd.

- Op korte en middellange termijn (tot 2035):
 - Nieuwstraat Oost: gelegen naast het station, met uitzicht op het open landschap. De overstromingsgevoeligheid is aangepakt door de aanleg van het Krekemeersen gebied. Hier kunnen tot 45 woningen toegevoegd worden in een hoge dichtheid (50 eenheden per hectare). Zie een illustratief voorbeeld in referentiebeeld 1.
 - Bruynooghe: gelegen op 1 km afstand van het station, midden in het bestaand weefsel. Dit gebied is geschikt voor een gemengde ontwikkeling met een dichtheid van ca. 30 eenheden per hectare. Dat betekent ca. 150 wooneenheden van verschillende typen. Zie referenties hiervoor in beelden 2-4.
- Op lange termijn (na 2035) kunnen enkele KMO-zones ten zuiden van het spoor, in de directe omgeving van het station herbestemd worden voor woningbouw. Dit is afhankelijk van de verplaatsing van deze activiteiten.

Advies voor specifieke locaties

Voor specifieke gebieden waar de gemeente moet nog bepalen hoe zij verder met verdichting dient om te gaan, betekent dit:

- Appartementisering in de kernen (regimes 1,2 en 3). Grotere dichtheden moeten alleen in de kern Kortemark toegestaan worden (regime 1). Naarmate de ontwikkeling zich dichterbij het station bevindt, kan de bouwhoogte toenemen. Zie ook de afstand tot station / bouwhoogte grafiek. Een goed voorbeeld hiervan is de locatie Nieuwstraat tussen het station en het recreatiegebied Krekemeersen.

- Kern Handzame, locatie Lindelaan / Eikenlaan (regime 2): dit is een recent bebouwd gebied in het bestaande weefsel met een lage dichtheid van 8,8 woningen per hectare (zie Diagnose 2.2.2 Wonen, morfologische analyse Handzame), op 2,5 km vanaf het station Kortemark. Dit is in lijn met de visie om: a) in bestaande kernen te verdichten; b) geen open landschap aan te snijden en c) de afstand tot station / bouwhoogte grafiek. Het feit dat de woningen geen open bebouwing zijn levert ook een positieve bijdrage aan de energieambitie. Er moet verbetering komen door de verstening van de kavels te verlagen en meer diverse beplanting toe te passen.
- Locatie Kerk Zarren (regime 2): bebouwing in een lage dichtheid binnen het bestaande woongebied. Voor deze locatie bestaat een gemeenteraadsbesluit en een masterplan is in ontwikkeling. Het RUP moet sterke voorwaarden stellen voor ontwikkeling: een zo klein mogelijk verstening van de kavels, het behouden en verrijken van de beplanting met zowel bomen en struiken, het behouden van de zichtlijnen naar de kerktoren en geluidsverminderende maatregelen aan het spoor.
- Kruising Jan Mioenstraat - Amersveldestraat (regime 3). Dit gebied kenmerkt zich door lintbebouwing. In het Gewestplan is de bestemming woongebied met landelijk karakter. Hier moet geen verdichting toegestaan worden. Aandachtspunten zijn hier de veel te kleine kavelgroottes voor een 'landelijk karakter', de hoge mate van verstening op de kavels en de afwezigheid van kleine landschappelijke elementen zoals boom- en struikbeplanting.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.3, 4.4.4, 4.4.5, 4.4.7, 4.4.8, 4.4.12, 4.4.13, 4.4.14.

Vergroening zijstraten: aantrekkelijke routes voor wandelen en fietsen zijn een rustige buffer tussen de steenweg en de woonstraat. Inzinzac-Lochrist, Frankrijk, 2010, Urbicus / Jean-Marc Gaulier.

4.3.16. GROEN-BLAUW WEEFSEL IN DE KERNEN MET EEN MULTIFUNCTIONEEL EN AANTREKKELIJK KARAKTER. PR

Ondanks dat de gemeente Kortemark in het buitengebied is gelegen, zijn de kernen behoorlijk verhard. Dat geldt vooral in de kern Kortemark en in nieuwe woningbouwontwikkelingen. Uit de morfologische analyse (zie p.38-41) kwam immers naar voren dat openbaar groen in het centrum van Kortemark amper aanwezig is. De situatie aan het dorpsrand, in de kleinere kernen en in lintbebouwing is niet beter: hier is open ruimte wel zichtbaar, maar slechts 5% van de ruimte is open groen. Bovendien is de mate van verstening zeer hoog: 90 m² asfalt per woning in Kortemark en meer dan 150 m² asfalt per woning in de andere gebieden, waar de woningdichtheid lager is.

Aangezien Kortemark nu al te maken heeft met wateroverlast tijdens forse buien, doet de gemeente er goed aan om ruimte vrij te maken voor klimaatadaptieve maatregelen. Daaronder valt het systematisch vervangen van verharding door een groen-blauwnetwerk met specifieke aandacht voor waterbuffering. Waar de gemeente zelf maatregelen kan treffen op publiek domein, moeten grondeigenaren gestimuleerd worden hetzelfde te doen op privaat domein. Met compensatiemaatregelen of met andere eigendomsverplichtingen kan de gemeente hier invloed op uitoefenen. Binnen de kernen is het verlagen van de parkeernorm een effectieve methode en zelfs een quickwin om ruimte voor groen of water te creëren. Straten moeten steeds voldoende groen hebben binnen het profiel, bijvoorbeeld door elke vijfde parkeerplaats om te bouwen tot een groenperk met een grote boom. Deze vergroening zorgt voor meer kwaliteit, voor minder hittestress en voor het beter vasthouden van water alvorens het riool in te stromen. Ook in de kernen, bijvoorbeeld op de parkeerplaats naast de kerk, moet vergroend worden, aangezien het dan een

grote impact heeft op veel inwoners en voorzieningen. Ook dient voor alle grote ontwikkelingen de impact op de mobiliteit van het centrum grondig bestudeerd te worden.

Vergroening zal zorgen niet alleen voor een klimaatbestendigere gemeente, maar ook voor een betere belevingswaarde en een betere aansluiting op het omliggende landschap. Hier worden de groene vingers (zie project 4.1.5) leidend voor het inrichten van dit wandelnetwerk. Een locatie met prioriteit voor ontharding is in Kortemark het deel van de Krekelbeekvallei ter hoogte van het station, waar de beek ondergronds ligt.

Vergroening moet niet alleen op openbare ruimte plaats vinden, maar ook in privé tuinen. De eerste stap hier is om bestaande tuinen die officieel als groen figureren, maar in werkelijkheid met grindstenen bedekt zijn (en vaak als informele parkeerplek gebruikt worden) te transformeren. In de kernen nemen privé-erven tussen 10% van de ruimte in beslag, een vergroening hiervan kan tot zichtbare positieve effecten voor natuur- en wateroverlast leiden. Een tweede stap in de vergroening op privé terrein kan zijn om alle vergunningen voor nieuwbouw en renovaties onder de voorwaarde van het planten van een boom toe te staan. Nieuwe woningbouw ontwikkelingen moeten in groen op eigen grond investeren of meebetalen aan de vergroening van openbare ruimte.

Een belangrijk aspect van de vergroening is de keuze van boomtypes. Belangrijke karakteristieken van bomen ter overweging zijn onder andere: geschiktheid voor de winterhardheidszone van Kortemark, stam hoogte, lichtbehoefte, kroonvorm, voedselarme grond en verdragen van kortstondige overstromingen. Geschikte boomsoorten zijn bijvoorbeeld acer, fraxinus en ulmus. Een extra aandachtspunt is om rijpe bomen te planten, met een vrije hoogte onder de takken van minimaal 2 meter, zodat in de schaduw van de bomen het aantrekkelijk wordt te wandelen en verblijven.

Parkeerplaatsen kunnen ingebed worden in het groen. Inzinzac-Lochrist, Frankrijk, 2010, Urbicus / Jean-Marc Gaulier.

Bellamy Park, Vlissingen, Nederland, 2011, OKRA.

Ten slotte, ontharding en vergroening van de dorpskernen kan alleen door de handhaving van bestaand en voorgesteld beleid. Hiervoor moet de gemeente oplossingen vinden, mogelijk op regionaal niveau. > Zie *Publieke slagkracht* 4.4.5, 4.4.11, 4.4.14.

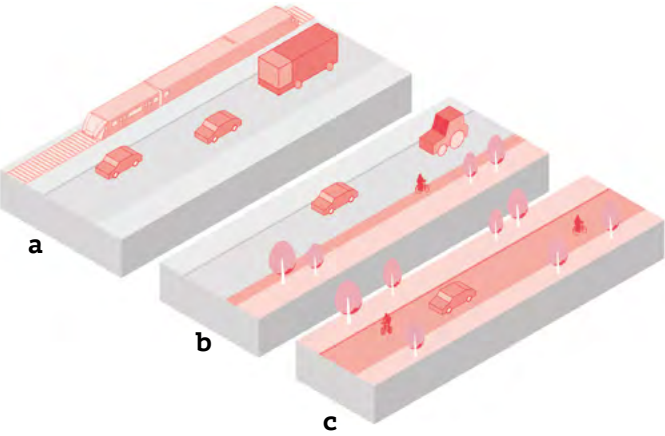
4.3.17. CIRCULATIEPLAN VOOR DE KERNEN MET PARKEREN VOOR BEZOEKERS AAN DE RAND EN DE VERLAGING VAN DE MAXIMALE SNELHEID NAAR 30 KM/U IN DE BEBOUWDE KOM. PR

Net als bebouwing en open ruimte legt ook mobiliteit zekere ruimteclaims op de schaarse ruimte in de kernen van Kortemark. Het is daarom niet meer dan logisch dat er ook op het gebied van mobiliteit nader bekeken dient te worden wat de impact is op enerzijds het ruimtegebruik en wellicht nog belangrijker, op de kwaliteit van die ruimte.

Het belangrijkste voorbeeld hiervan is de huidige focus op de auto als de primaire vorm van mobiliteit. In de huidige vorm legt de auto echter een onevenredig groot beslag op kostbare ruimte. Niet alleen wordt de ruimte om je van A naar B te verplaatsen vaak nog alleen voor de auto ingericht zonder rekening te houden met het (samen)gebruik van die wegen door bijvoorbeeld fietsers en voetgangers. Ook worden er voor elke woning, bedrijf en voorziening weer parkeerplekken voor de auto toegevoegd.

Meerjarig programma

We raden de gemeente aan om een meerjarig programma rondom mobiliteit en openbare ruimte op te zetten. Hierin kunnen de handvatten uit het Mobiliteitsplan 2017 een stap verder worden genomen

Hierarchie in het wegnetwerk
a. Staatsbaan,
b. Weg tussen kernen, met agrarisch verkeer en vrijliggende fietspad,
c. Fiets- / woonstraat met auto te gast.

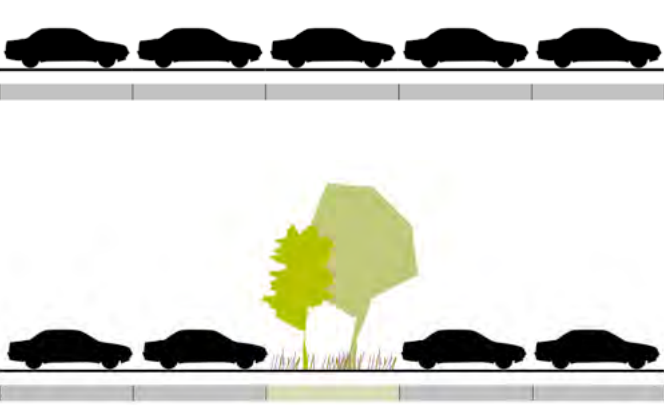
aan de hand van de ambities geformuleerd in deze Bouwmeesterscan. In dit programma kunnen een reeks van projecten worden ontwikkeld om het gebruik van de auto terug te dringen, fietsen en wandelen aantrekkelijker te maken, meer leefbare en gezondere woonomgevingen te bereiken en het station als de (groene) entree tot de gemeente te versterken.

Centraal is de gedachte dat er toegewerkt kan worden naar een afwaardering van diverse wegen. Hierdoor zal de aantrekkelijkheid van de auto als primair vervoersmiddel afnemen. Door tegelijkertijd in te zetten en te investeren in het langzaam verkeersnetwerk kan het gebruik en de aantrekkelijkheid van fietsen en wandelen worden vergroot. Door de hiërarchie van diverse wegen tegen het licht te houden kan de bereikbaarheid en doorstroming worden gegarandeerd terwijl de kwaliteit van het netwerk en de openbare ruimte kan toenemen. Dit programma speelt zowel in het bebouwde gebied als in het open gebied van de gemeente, al zullen de uitwerking en investeringen per gebied verschillen.

Hierarchie in het wegnetwerk

Om de bereikbaarheid te waarborgen, wordt gestart met kijken welke wegen een belangrijke verbinding moeten blijven. Op de belangrijkste wegen moet wellicht juist de fietser verdwijnen, mits er op andere wegen minder auto's en veiliger ruimte wordt geboden aan deze gebruikers. Door onderhoud af te bouwen of te stoppen en elders juist te investeren, kan gericht worden gestuurd.

In de kernen Kortemark, Handzame en Zarren is de Staatsbaan de primaire weg, waarna er nauwelijks een sterke hiërarchie volgt. Het gevolg is dat veel straten gedomineerd worden door de auto, zowel qua snelheids-

De binnenstad en de schoolgebieden worden autoluwe of autovrije zones. Daardoor kunnen kinderen en ouderen veilig en eenvoudiger rondom deze functies verblijven. Een quickwin in deze richting is elke 5e parkeerplek door een boom te vervangen.

limiet als ruimte. Door profielen anders in te delen en snelheidslimieten op drukke wegen te verlagen - met aandacht voor ontharding - kan er meer ruimte worden vrijgemaakt voor fietsers en voetgangers, wat bijdraagt aan het bevorderen van deze actieve én duurzame vormen van vervoer. Ook het verlagen van het aantal beschikbare parkeerplaatsen in de kernen maakt ruimte beschikbaar voor voetgangers, fietsers en het groen-blauwe netwerk.

Binnen dit programma vallen ook enkele quickwins, zoals het verlagen van de snelheidslimiet in schoolzones of iedere vijfde parkeerplaats vervangen door een groenstrook met een boom (zie ook 4.3.16).

QUICKWIN
Maximale snelheid aanpassen tot 30km/h overal in de kernen met een nog lagere maximale snelheid in schooltijden. Oversteekpunten voor voetgangers en fietsers waarneembaar markeren.

Autoluwe gebieden
De directe omgeving van belangrijke functies als scholen en zorgfuncties worden autoluwe of autovrije zones. Daardoor kunnen kinderen, ouderen en mindervaliden veilig en eenvoudiger rondom deze functies verblijven. Door ook te zorgen voor bijvoorbeeld speelplekken en goede en veilige verbindingen met het omliggende groen, worden de functies nieuwe centrale plekken.
Een autoluw dorpscentrum is niet een doel op zichzelf, maar een verkeersplan en een parkeerbeleid zijn belangrijke instrumenten om een dynamisch en gezond levensmilieu te realiseren. De ruimte die geparkeerde auto's nu in beslag nemen, kan vrijgemaakt worden voor meer groen, waterberging, fietspaden, verblijfsplekken en bredere trottoirs.

Pilot in Antwerpen waarbij enkele straten in vijf districten zijn omgebouwd tot tuinstraten. De straat wordt ingezet als klimaatadaptieve maatregel.

QUICKWIN
In aanloop naar de autoluwe en autovrije zones of de opheffing van sommige lokale wegen voor autoverkeer kan nu al worden gestart met het sluiten van sommige wegen. Bijvoorbeeld nabij scholen rondom de tijd dat de school start of uit gaat. Er kan zo voorrang worden gegeven aan fietsers en voetgangers en automobilisten kunnen wennen aan nieuwe situaties. Elke 5e parkeerplek kan door een boom worden vervangen.

Delen stimuleren
Gelet op de transities die we ten aanzien van automobilité reëel kunnen verwachten, is het aannemelijk dat bijvoorbeeld het aandeel deelauto's het komende decennium fors gaat toenemen. Recente studies tonen al aan dat wanneer je voorziet in deelauto-functie binnen een plan met meerdere wooneenheden, je effectief ook de vereiste parkeernorm sterk kan reduceren. Dat kan onderdeel worden van een Integrale Bouwverordening binnen de kernen, waarbij bouwplannen verplicht een mobiliteitsvisie moeten aanleveren, die inspelen op deze nieuwe toekomstgerichte evolutie met betrekking tot mobiliteit. Zo kan er minder ruimte nodig zijn voor parkeervoorzieningen. Ook voor andere modaliteiten zijn er steeds nieuwe ontwikkelingen, zoals de elektrische fiets. Hierdoor moet ook de huidige fietsinfrastructuur nader worden bekeken.

Mobiliteit hangt sterk samen met de energieopgave, aangezien de CO₂-uitstoot grotendeels afkomstig is van vervoer. Om lintbewoners en inwoners van kernen te stimuleren om de auto te laten staan, zal er zowel gebruik moeten worden gemaakt van push factoren als pull factoren. Vrijwillig laat immers bijna niemand de auto staan. De auto kan nog gefaciliteerd worden, maar het is wel sterk aan te raden om autogebruik te ontmoedigen, actieve modaliteiten te stimuleren en in te zetten op het openbaar vervoer voor lange afstanden.

Dorpsplein, Breuil-Bois-Robert, France. 2015. Espace libre.

Mobipunt concept en pilot in Deinze.
Bron: mobipunt.be

Groene mobiliteitshub. Aantrekkelijk overstappen van auto naar OV en fiets, met veel groen op de wachtplekken en op daken. Rueil, Frankrijk, 2016, Urbicus.

Ingrediënten van een mobiliteitshub
Mobiliteitshubs zijn P+R locaties met overstapvoorzieningen van auto naar OV en fiets bij stations, bedrijventerreinen en de stadsentrees. In een mobiliteitshub is een aantal faciliteiten aanwezig, afhankelijk van de grootte en locatie van de hub kunnen dat zijn:

- parkeren voor privéauto's,
- een ruime fietsenstalling inclusief een bewaakt gedeelte en gereserveerde plekken voor bakfietsen,
- een winkelruimte voor een fietsenmaker en een verhuurpunt voor (bak)fietsen en elektrische steps,
- deelauto's en oplaadpunten voor elektrische auto's en fietsen,
- openbaar vervoer halte voor bus en/of trein en mogelijk deelbusje voor het landelijk gebied of naar de binnenstad,
- winkel- en horecavoorzieningen,
- logistieke afhaalpunten (pakketkluizen),
- duurzame energieopwekking in de vorm van zonnepanelen op dak,
- ecologische voorzieningen met o.a. gevelgroen, vogelhuisjes, bijenkorven en vleermuishuisjes.

QUICKWIN
Moedig het gebruik van mobipunten samen met NMBS en De Lijn aan, door bijvoorbeeld parkeren inbegrepen te laten zijn in de kaartprijs. Zet een klein aantal deelauto's bij elke hub in samenwerking met private partijen als pilootproject.

De gemeente Kortemark kan zich met stakeholders in het domein van deelmobiliteit associëren, zoals Autodelen.net, FOX Share en Taxisstop. Een soortgelijke regionale aanpak in Zuidwest Vlaanderen, SHARE-North, wordt gefinancierd uit fondsen van het Europese Interreg NSR programma.

Mobiliteitshubs in plaats van parkeren

Het ontlasten van de beschikbare ruimte in de binnenstad heeft de potentie de belevingswaarde en de veiligheid van het publieke domein aanzienlijk te verbeteren. Het beter scheiden van verkeersstromen zorgt ervoor dat de verschillende modi meer ruimte tot hun beschikking zullen hebben en daardoor soepeler doorstromen. Een essentieel onderdeel van deze gescheiden zones zijn de knooppunten tussen de zones, waar men van het ene op het andere vervoersmiddel kan overstappen. Door mobiliteitshubs kan een snelle en efficiënte overstap verzekerd worden. Een bezoeker die met de auto aankomt langs een van de bovenlokale invalswegen parkeert aan de rand van het dorpscentrum. Daarna wordt de laatste kilometer te voet, op de fiets, met openbaar vervoer of met (elektrische) deelmobiliteit afgelegd. Het concept van de mobiliteitshub is verder uitgewerkt voor het station Kortemark (project 4.3.18). Het conceptnota Mobipunt is een goede informatiebron over het inrichten van nieuwe mobipunten.

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.5, 4.4.7, 4.4.11, 4.4.14.

4.3.18. STATIONSOMGEVING KORTEMARK ALS VOLLEDIGE MOBILITEITS- HUB MET EEN GROEN KARAKTER. SP

Deelmobiliteit wordt ingericht als last-mile aanvulling voor een efficiënter openbaar vervoersnetwerk. Mobiliteitshubs worden hiervoor geplaatst op strategische plekken in de kernen. Het station Kortemark speelt hier een centrale rol in.

Het station wordt dé belangrijkste toegangspoort tot Kortemark en het recreatieve netwerk van de gemeente. De gemeente is reeds gestart met een programma voor de verhuur van elektrische fietsen. Ook verdient de openbare ruimte een opknapbeurt; de directe omgeving moet de rode loper worden naar de gemeente en de vallei. Tenslotte moet het station een aantrekkelijke optie aanbieden om de auto te laten zitten. De stationsomgeving biedt nu een groot aantal parkeerplaatsen, wat inwoners van Kortemark én mensen van buiten de gemeente aanmoedigt om naar het station te rijden per auto, om vervolgens met de trein naar één van de centrumsteden af te reizen. Door te investeren in first en last mile voorzieningen,

zoals deelfietsen, fietsenstallingen, voldoende ruimte voor fietsers en voetgangers, wordt het aantrekkelijker om te voet of op de fiets naar het station te reizen. Ook dient er meer ruimte voor de bus te worden gereserveerd, zodat het station gaat dienen als een mobiliteitspunt. Met de toevoeging van voorzieningen en verdichting rond het station gecombineerd met een kwaliteitsimpuls in het openbaar gebied, wordt niet alleen de knoopwaarde, maar ook de plaatswaarde verder versterkt.

Dit strategisch project moet worden aangepakt in combinatie met aangrenzende interventies, zoals de aanleg van een functioneel bovenlokaal fietsnetwerk met het station als centrale knoop (4.3.14), het uitbreiden van de groen-blauwe weefsel in de kern Kortemark (4.3.16), de groene dorpsentree (4.1.6) en het verdichten rondom het station met woningbouw (4.1.15).

> Zie *Publieke slagkracht* 4.4.11.

Stationsplein Voorburg, Nederland, Posad, 2015.

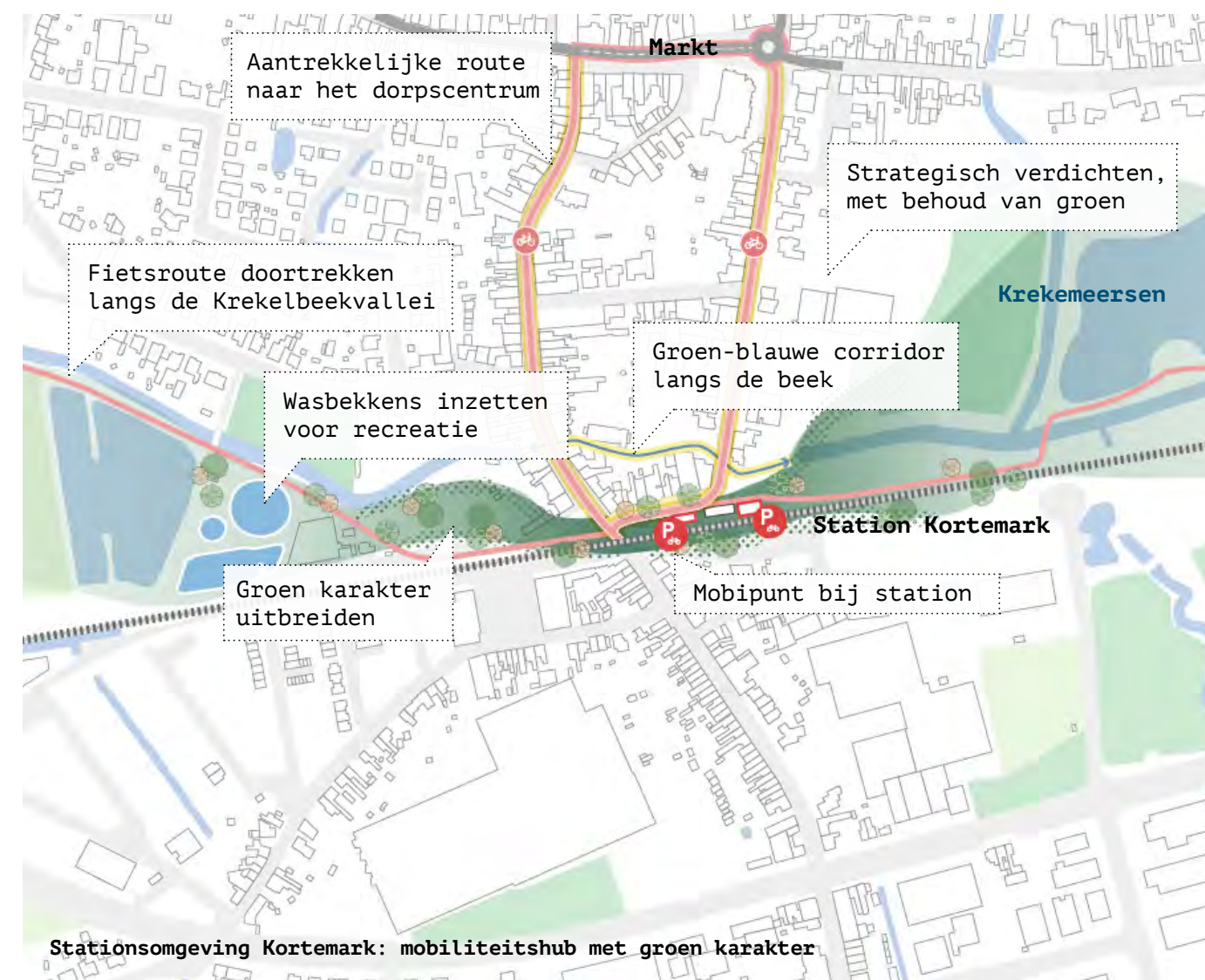
Cultuurpark Westergasfabriek, Amsterdam, Nederland, Gustafson Porter + Bowman.

Zennepark, Brussel

Israels Plads, Copenhagen, Denemarken, COBE en Sweco Architects, 2014.

Direct de groene corridor binnenstappen

Verblijfsplekken

Last mile en P&R oplossingen

Onderhoud stationsgebouw

OV frequentie verhogen

Doorlopende fietsinfrastructuur

4.4 PUBLIEKE SLAGKRACHT

De voorgestelde ambitie alsmede de transitieagenda die wordt voorgespiegeld in de voorgaande hoofdstukken zijn met recht ambitieus te noemen. Dat maakt dat de gemeente Kortemark voor een opgave van formaat staat. Het spreekt voor zich dat in de voorgestelde projecten en programma’s de nodige afhankelijkheid is van initiatieven en constructieve samenwerking met inwoners, bedrijven en andere betrokkenen. Dat vergt letterlijk en figuurlijk publieke slagkracht; een sterke ambitie kan de gemeente helpen om als een initiërende en betrouwbare partner te opereren in de realisatie van de ambities. En omdat het bestuur al de stap nam om deze studie te laten doen, heeft ze al laten zien dat ze de ambitie heeft om de grote opgaven die op haar afkomen met een open vizier tegemoet te treden.

4.4.1. GROENE RUIMTE VERSTERKEN DOOR OMZETTEN VAN AGRARISCH GEBIED NAAR NATUURGEBIED

Zones die in het gewestplan als agrarisch gebied zijn opgenomen maar die van strategisch belang zijn voor de realisatie van een continu natuurgebied of ecosysteem, kunnen door het opmaken van een RUP omgezet worden in natuurgebied. Aangezien dit een bestemmingswijziging betreft is hier volgens VCRO planschade van toepassing.

4.4.2. GROENE RUIMTE NETWERKEN VERSTERKEN DOOR HET STIMULEREN VAN ECOLOGISCH BEHEER VAN LANDBOUWGRONDEN

Het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) ondersteunt de Vlaamse land- en tuinbouw door duurzame investeringen te stimuleren. Naast de professionele land- en tuinbouwer komen ook de voedingsindustrie, de omkaderingssector (zoals praktijkcentra), sociale instellingen en consumentencoöperaties in aanmerking voor steun. Het VLIF ondersteunt ook niet-productieve investeringen. Dit zijn investeringen die bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit, het verbeterd waterbeheer en het verminderen van erosie. (bron: Instrumenten voor behoud landbouw-gebouwen en landbouwgronden; ILVO en Provincie Antwerpen; 2016)

4.4.3. WOONRESERVEGEBIEDEN HERBESTEMMEN

- a) via het vergunningsbeleid.
- b) Opmaken van RUP. Aangezien dit een bestemmingswijziging betreft, is hier volgens VCRO planschade van toepassing.
- c) Zodra het (ontwerp)decreet woonreservergebieden 2018 in voege gaat kan gemeente een woonuitbreidingsgebied omzetten naar een open ruimtebestemming door middel van een gemeenteraadsbeslissing. Hiertoe zal Vlaamse Regering na uitspraak van gemeente dan een Gewestelijk RUP opstellen en wordt planschade gedragen door Vlaamse overheid.

4.4.4. (PERIFERE) WOONGEBIEDEN WAARVAN DE VERDERE INVULLING NIET WENSELIJK IS OMZETTEN NAAR OPEN RUIMTEBESTEMMING

Zones die in als woongebied ingekleurd zijn maar waar verdere verdichting (van bv. lintbebouwing of perifere kernen) of ontwikkeling niet wenselijk is kunnen door het opmaken van een RUP omgezet worden naar een open ruimtebestemming. Aangezien dit een bestemmingswijziging betreft, is hier volgens VCRO planschade van toepassing.

4.4.5. STEDENBOUWKUNDIGE LASTEN EN VOORWAARDEN VERBINDEN AAN EEN STEDENBOUWKUNDIGE VERGUNNING TEN BEHOEVE VAN DE REALISATIE VAN DE AMBITIES

Volgens VCRO, Artikel 4.2.20 kan de gemeente stedenbouwkundige lasten verbinden aan een stedenbouwkundige vergunning. Hierbij kunnen financiële lasten of lasten in natura (wegen, groene ruimten, laadpalen, ...) worden opgelegd. Daarnaast kunnen via voorwaarden bij de vergunning ook aspecten geregeld worden.

Dit is een belangrijk instrument voor de gemeente om in een project zelf bijvoorbeeld de aanleg van voldoende groene ruimte of de realisatie van voorzieningen te verankeren, of om de middelen gegenereerd door de financiële lasten elders in te zetten om gewenste groene ruimtes te verwerven of in te richten.

4.4.6. OPEN RUIMTE CREËREN DOOR OPMAAK GEMEENTELIJK STEDENBOUWKUNDIGE VERORDENING

Het opnemen van een doordachte groennorm, open ruimtenorm en/of verhardingsnorm in een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening is een belangrijk instrument voor de gemeente om kwalitatieve groene ruimte te creëren.

Daarnaast dient ook onderzocht te worden of er een stedelijke ontwikkelingskost opgelegd kan worden die afgedragen wordt per m² of gerealiseerde woon-eenheid aan een gemeentelijk fonds dat instaat voor een actief open ruimte beleid in het buitengebied van de Gemeente. Uit dit fonds kunnen gronden of panden worden aangekocht op plekken waar (verdere) ontwikkeling niet wenselijk is.

4.4.7. STEDENBOUWKUNDIGE VERORDENING MET BETREKKING TOT PARKEERNORM MOET AANGEPAST WORDEN

De huidige parkeernormen leggen een aantal parkeerplaatsen per (type) woongelegenheid vast. Deze normen werken ontharding tegen en stimuleren juist het autobezit en -gebruik. Een nieuwe parkeerverordening moet inzetten op gebruik van alternatieve vervoersvormen (deelauto’s, al dan niet elektrische deelfietsen, elektrische fiets, etc.) als eerste alternatief na openbaar vervoer.

4.4.8. STEDENBOUWKUNDIGE VERORDENING OPMAKEN MET BETREKKING TOT DE ENERGIE

De huidige en toekomstige EPB-regelgeving zorgt ervoor dat nieuwe projecten steeds beter presteren op energiegebied (BEN in 2021). Voor bestaande gebouwen ligt dit moeilijker. Via de verordening en een subsidieregeling dient vastgelegd te worden op welke manier ook de bestaande woningvoorraad op termijn energieneutraal gemaakt kan worden.

4.4.9. HANDHAVINGSBELEID

Een slagkrachtige handhaving is belangrijk voor een goed en effectief ruimtelijk ordeningsbeleid. De opmaak van een ‘Beleidsplan Handhaving Ruimtelijke Ordening’ is hiervoor een krachtige tool. Hiermee kan de gemeente haar nieuwe taken inzake handhaving opnemen zoals de Vlaamse overheid die aan de gemeenten heeft toegewezen. Om effectief invulling te kunnen

geven aan het handhavingsbeleid moet er ook voldoen de personeel aan gekoppeld worden. De aanstelling van een handhavingsambtenaar is noodzakelijk.

4.4.10. SAMENWERKING

De Gemeente Kortemark dient volgens het onderzoeksteam vanuit een duidelijke visie de regie nemen wat betreft de ‘fundamentals’, de projecten en programma’s. Tegelijkertijd is het duidelijk dat de realisatie van bijvoorbeeld de groen-blauwe corridor, het opzetten van een nieuw mobiliteitssysteem en de ontwikkelprincipes ten behoeve van de energietransitie afstemming met de burens en de regio noodzakelijk maakt. Het is daarom noodzakelijk rond deze thema’s samenwerkingsverbanden op te zetten om tot een gezamenlijke visie te kunnen komen. Deze samenwerking kan ervoor zorgen dat concurrentie tussen de gemeentes niet speelt en effectieve realisatie mogelijk wordt.

Binnen de bestaande regionale en provinciale overlegstructuren en binnen de vervoersregio dient de gemeente de visie met betrekking tot verschillende urgenties te agenderen zodat hier ook draagvlak gecreëerd kan worden. Door als een voortrekker te acteren kan tevens worden meegestuurd aan het proces en worden meegeschreven aan de agenda’s van andere overheden en betrokkenen.

4.4.11. HANDBOEK OPENBARE RUIMTE DORPSKERNEN

De vergroening en ontharding van de dorpskernen moet gekaderd zijn in een visie op het geheel. Hiervoor wordt in deze scan een aantal pilots beschreven. De visie op het geheel wordt geborgd in het handboek. Daarin wordt de ‘visie’ beschreven die ten grondslag ligt aan alle voorgestelde maatregelen. Deze richtlijnen en de hoofdstructuur van het openbaar domein worden vastgelegd. Deze richtlijnen beschrijven per zone, lijn of plek de inrichtings- en beheerprincipes. Ook worden de verschillen tussen delen van de gemeente geduid en toegelicht. Ten slotte worden de inrichtingselementen (bestratingsmaterialen en straatmeubilair, maar ook groen en verlichting) beschreven.

4.4.12. PLANOLOGISCHE RUIL (IN ONDERZOEK)

In de instrumentenkoffer van het decreet van 28 maart 2014 betreffende de landinrichting is een nieuw instrument - “herverkaveling uit kracht van wet met planologische ruil” - opgenomen. Met dat instrument

worden tegelijkertijd met de omwisseling van gebiedsbestemmingen, de eigenaars en gebruikers geruild, om zo tot een optimaler grondgebruik te komen. De inzet van dat instrument wordt geïntegreerd in de procedure voor de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan en vereist een afweging ten opzichte van andere instrumenten, waaronder de bestaande sectorinstrumenten (planbaten/planschade).

Aangezien de toepassing van het instrument ook belangrijke financiële consequenties heeft voor grondeigenaars, moet er een financieel plan worden opgemaakt in elke inrichtingsnota.

Aan de hand van pilootcases leren we samen met de VLM hoe we dat instrument kunnen inzetten en ontwikkelen we daarvoor het afwegingskader. De cases richten zich niet enkel op het openruimtegebied (VLM), maar ook op de herontwikkeling en activering van bedrijventerreinen (Agentschap Ondernemen) en de ruil van bebouwbare en niet-bebouwbare bestemmingen (Ruimte Vlaanderen - vanaf 1 april 2017: Departement Omgeving).

Dit initiatief wordt getrokken door de Vlaamse Landmaatschappij en Ruimte Vlaanderen (vanaf 1 april 2017: Departement Omgeving).

4.4.13. VERHANDELBARE ONTWIKKELINGSRECHTEN (IN ONDERZOEK)

Momenteel loopt een onderzoek naar de uitwerking van een nieuw instrument, “verhandelbare ontwikkelingsrechten” (VOR). Het idee komt overgewaaid uit de Verenigde Staten, waar een dergelijk instrument al ruime toepassingen kent. Het wordt vooral gebruikt om in bepaalde gebieden ontwikkelingen te beperken door de ontwikkelingsmogelijkheden te verplaatsen naar gebieden waar ontwikkeling gewenst is. Uiteraard kan dat instrument niet zomaar overgenomen worden; de ruimtelijke ordening is in Vlaanderen immers helemaal anders gestructureerd dan in de VS.

Zowel in de beleidsnota 2014-2019 van de minister van Omgeving als in het regeerakkoord 2014-2019 wordt dit onderzoek vermeld. Het doel van het onderzoek is na te gaan of een systeem van verhandelbare ontwikkelingsrechten toepasbaar is in Vlaanderen en hoe dat dan concreet kan worden vormgegeven.

Dit initiatief wordt getrokken door Ruimte Vlaanderen (vanaf 1 april 2017: Departement Omgeving) en de Vlaamse Landmaatschappij.

4.4.14. RECEPTEN VOOR KERNVERSTERKING

De focus van vernieuwing en verdichting zal liggen op de dorpskernen de komende jaren. Maatwerk is hiervoor nodig. Naast verdichting van het woningbouwprogramma zijn ook thema's als verweving van programma, inpassing van voorzieningen en reservering van ruimte voor collectiviteit en groen hierbij van belang. De gemeente heeft hier niet alle bezit om voorbeeldprojecten te starten. "De gemeente zal dus niet alleen een andere visie en aanpak moeten uitdenken, maar ook een nieuwe rol moeten aannemen om de kwaliteiten van de openheid en het groene karakter te verzoenen met de vraag voor meer bebouwde ruimte." (LaboXX).

In het "Recepten voor kernversterking" rapport van Bond Beter Leefmilieu zijn een aantal concrete oplossingen verzameld voor het verdichten van stad- en dorpscentra in Vlaamse gemeenten. Een aantal "recepten" vanuit dit document (Bron: www.bondbeterleefmilieu.be):

- Recept 2. Herbestemmen van slecht gelegen woongrond;
- Recept 9. Onderbenutte verkavelingen verdichten en e-noveren;
- Recept 12. Bouwdichtheden gebiedsgericht verhogen;
- Recept 20. Autlouwe straten met een gemeenschappelijke parking aan de rand;
- Recept 22. Erfpacht: niet de kosten, wel de rechten op bouwgrond;
- Recept 25. Verkoop onder voorwaarden;
- Recept 28. De LATENT-scan: een energienet op lage temperatuur;
- Recept 29. Een lokale coöperatieve voor een gezamenlijk warmtenet.

4.5 AANBEVELINGEN AAN HET ADRES VAN HOGERE OVERHEDEN

Zoals al diverse malen eerder aangehaald is het onmogelijk voor de gemeente Kortemark om alle opga-ven volledig zelfstandig op te pakken. Vele zaken liggen niet enkel op het bord van de gemeente, maar hangen samen met de bevoegdheden van hogere overheden. Daarom geven we hieronder beknopt een aantal eerste aanbevelingen richting deze hogere overheden om te komen tot een vruchtbaar dialoog over hoe gezamenlijk de ambities en transities te realiseren.

4.5.1. BEBOUWDE OMGEVING EN OPEN LANDSCHAP

In relatie tot de energietransitie is er een nood-zaak om overkoepelend subsidiebeleid te creëren voor verduurzaming van bestaande woningen. Ontwikkelaars en huisvestingsmaatschappijen anticiperen in de planvorming voor nieuwbouw op de toekomstige EPB-regelgeving. Een stappenplan richting 100% energie-neutrale nieuwbouw en/of gasloze nieuwbouwwonin-gen zou de verduurzaming van de nieuwbouw kunnen versnellen.

Er is een noodzaak aan duidelijke kaders van-uit het Vlaamse niveau, zodat het verdunnen van het buitengebied en het vastleggen van open ruimte afge-dwongen kan worden. Onderdeel hiervan is de ondui-delijkheid met betrekking tot de ontwikkelbaarheid van woonreservegebieden. Dit gaat dan ook over het vrij-maken van budgetten ten behoeve van slooppremies en planschade. Het borgen van open ruimte gaat gepaard met verdichtingsstrategieën in de bestaande kernen die op gemeentelijk niveau geregeld kunnen worden. Om deze combinatie mogelijk te maken, is er afstemming van het instrumentarium nodig op de verschillende niveaus (RUP, PRUP, GRUP).

4.5.2. PRODUCTIE, ENERGIE EN LANDSCHAP

De gemeente heeft nood aan duidelijke kaders en beleid met betrekking tot de realisering en het be-houd van het open landschap zoals gedefinieerd in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Regelgeving die betrekking heeft op agrarisch gebied kan leiden tot verrommeling en onecht gebruik. Zeker in Kortemark waar landbouw en (landbouw

gerelateerde) industrie heel dicht bij elkaar liggen. De regelgeving met betrekking tot zones waar serres gerea-liseerd kunnen worden, ligt bij de gemeentes, maar zou in relatie tot de kwaliteit van het (open) landschap beter op een hoger niveau liggen.

Lokale omstandigheden en bestaand beleid beperken de mogelijkheid tot het positioneren van bij-voorbeeld windturbines in de gemeente. Een regionale visie op energieproductie en opzetten van integrale re-gelgeving m.b.t. windturbines en het energielandschap in het algemeen is een noodzaak.

Provincie en gemeentes moeten samenwerken aan visie op het landschap, natuur en water. Enkel dan kan een duurzame omgeving gerealiseerd worden waar natuur en gebruik samen kunnen gaan.

4.5.3 WATERBEHEER EN RECREATIE

De transformatie van de stationsomgeving en de ontwikkeling van een buitenzwembad in de voormali-ge wasbekkens in combinatie van de herwaardering en ontwikkeling van het groen-blauwe landschap kan het startpunt worden van een nieuw provinciaal (recreatie) domein en de uitbouw van een regionale fietsroute. Visievorming op elk schaalniveau is noodzakelijk om alle aspecten van deze strategische ontwikkeling op elkaar af te stemmen.

De provincie dient het initiatief te nemen, zodat de ruimte voor het water in de groenblauwe corridor gekoppeld kan worden aan gemeentelijke projecten langsheen de beek.

4.5.4. MOBILITEIT

Kortemark is in het vervoerplan van de Vervoersregio Westhoek als kern aangemerkt. Bij het station van Kortemark komen verschillende initiatie-ven samen. Een samenwerking tussen de verschillende bestuursniveaus om dit te kunnen realiseren is noodza-kelijk. Er wordt momenteel al gewerkt aan het regionale fietspad dat door de groen-blauwe corridor loopt. Het onderzoeksteam roept de betrokken partners op om naar aanleiding van dit project snel te kijken hoe er op termijn samen kan worden gewerkt aan een plan om de mobiliteit van Kortemark en de regio middels diverse pilootprojecten om te bouwen naar een duurzamer,

gezonder en efficient model. Samenwerking met vele partners zal hiervoor nodig zijn.

4.5.5. HET INSTRUMENTENDECREET MOET ZO SNEL MOGELIJK AFGEROND WORDEN

Het instrumentendecreet moet in de nodige tools voorzien voor overheden en andere actoren die op het terrein van ruimtelijke ontwikkelingen bezig zijn, om te komen tot realisatie van hun ruimtelijke projec-ten. Kortemark wil een innovatief ruimtelijk beleid voe-ren dat in lijn ligt met de visie van de hogere overheid, maar mist de tools om dat tot uitvoering te brengen.

4.5.6. DUIDELIJKHEID OVER DE BETONSTOP

De onduidelijkheid met betrekking tot de betonstop en de invoering ervan leidt tot speculatie. Kortemark wil snel overgaan tot de implementatie van haar visie op een innovatief en duurzaam ruimtelijk beleid.

4.5.7. OPZETTEN BELEID OPEN RUIMTE

De strategische doelstellingen in het beleids-plan ruimte vlaanderen zijn duidelijk: "Het bestaande ruimtebeslag beter benutten. De open ruimte maximaal vrijwaren." De ambities met betrekking tot de open ruimte moeten leiden tot 0 hectare bijkomend ruimte-beslag per dag in 2040. De gemeente onderschrijft deze ambitie maar vraag ondersteuning bij de beleidsvorming voor deze grensoverschrijdende problematiek.

05.

BIJLAGEN

5.1 METHODOLOGISCHE NOTA | NIGHTINGALE ROSE DIAGRAM EN GEMEENTEFICHE

VISUALISERING DIAGRAM

Voor de visualisering van het Nightingale Rose diagram is voor elke indicator een ranking genomen van de 308 Vlaamse gemeentes. Voor een aantal parameters is met een omgekeerde ranking gewerkt. Reden hiervoor is de leesbaarheid van het diagram. Waarden meer naar buiten op de ring stellen de ‘meer gunstige waarde’ in ranking voor, meer naar binnen de ‘minder gunstige waarde’. De gescande gemeente wordt afgebeeld in het diagram, in vergelijking met het gemiddelde van de type gemeente uit de Vrind-classificatie. Een groene kleur in de buitenschil voor een bepaalde indicator wijst dus op een waarde die gunstiger is voor de gemeente dan het gemiddelde voor gelijkaardige type gemeentes.

METADATA

Type gemeente
De opdeling in type gemeentes is gemaakt op basis van de Vrind-classificatie. De Vrind-classificatie is een ruimtelijke indeling op basis van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen met opsplitsing van het buitengebied op basis van het Strategisch Plan Ruimtelijke Economie waarbij het ruraal overgangsgebied en het ruraal gebied als platteland wordt geclassificeerd (VRIND2004-2005).

Aantal inwoners (2018)
Bron: Statbel, 2018

Ruimtelijk rendement voor het wonen: aantal inwoners per hectare in kadastrale woongebieden (2017)
Bron: Statbel, kadaster

De kadastrale woongebieden zijn percelen voor appartementen, buildings en huizen en hoeves. Dit zijn dus percelen waarop een woning staat.
Percentage doorlatende oppervlakte (2012)
Bron: gemeentemonitor 2012, AIV
Bodemafdekking of bodemafdichting wordt uitgedrukt als de oppervlakte waarvan de aard en/of toestand van het bodemoppervlak gewijzigd is door het aanbrengen van artificiële, (semi-) ondoorlaatbare materialen waardoor essentiële ecosysteemfuncties van de bodem verloren gaan. De doorlatende oppervlakte is de gemeenteoppervlakte verminderd met de bodemafdekking of bodemafdichting

Percentage appartementen, halfopen bebouwing en gesloten bebouwing (2017)
Bron: Statbel, kadastrale statistiek van het gebouwenpark.
Dit is het aandeel appartementen, halfopen bebouwing en gesloten bebouwing op de woongebouwen.

Aantal m² open ruimte per inwoner (2017)
Bron: Statbel
Dit is de oppervlakte kadastrale oppervlakte onbebouwde percelen per inwoner.

Percentage inwoners dat toegang heeft tot wijkgroen binnen 800m (2013)
Bron: gemeentemonitor 2013

Percentage van de oppervlakte biologisch waardevol groen (2018)
Bron: biologische waarderingskaart 2018
Dit is de totale oppervlakte biologisch waardevolle en zeer waardevolle natuur op de totale oppervlakte van de gemeente.

Openbaar vervoer voor school en werkverkeer (%) (2017)
Bron: survey gemeentemonitor 2017, SV/ABB
Modale verdeling naar dominant vervoermiddel voor verplaatsingen tussen woonplaats en school/werk, in %.

Fietsgebruik voor school en werkverkeer (%) (2017)
Bron: survey gemeentemonitor 2017, SV/ABB
Modale verdeling naar dominant vervoermiddel voor verplaatsingen tussen woonplaats en school/werk, in %.

Voetgangers voor school en werkverkeer (%) (2017)
Bron: survey gemeentemonitor 2017, SV/ABB
Modale verdeling naar dominant vervoermiddel voor verplaatsingen tussen woonplaats en school/werk, in %.

Evolutie ruimtelijk rendement (inwoners per hectare in kadastrale woongebieden in 2011-2017)
Bron: Statbel, kadaster
Dit is de groei in het ruimtelijke rendement tussen 2011 en 2017. In de meeste gemeenten is dit negatief.

Groei van het aandeel appartementen, halfopen bebouwing en gesloten bebouwing in het totale woningaanbod (2017-2011)
Bron: Statbel, kadastrale statistiek van het gebouwenpark.

CO₂-emissie voor verwarming en elektriciteit per huishouden 2016 (ton/huishouden) (omgekeerde ranking)
Bron: provincie in cijfers

CO₂-emissie particulier en openbaar voor transport en vervoer, 2016 (ton/huishouden) (omgekeerde ranking)
Bron: Vito

Pv-installaties < 10 kW (Vermogen in kW per huishouden), 2016
Bron: provincie in cijfers

5.2 METHODOLOGISCHE NOTA | GIS ANALYSES

1. BODEMGEBRUIK PIECHART (1.1)
Data gebaseerd op openbare informatie van Geopunt Catalogus. Gebruikte lagen per categorie bodem: - Beschermd natuur: Bos reservaten, Vlaamse natuurresevaten, Erkende natuurresevat-ten, beschermd cultuurhistorische land-schappen, Historische permanente grasland, Beschermde habitat. - Landbouw: Landbouwgrond percelen 2017; - Bebouwd in woonkern: Bebouwing, selectie binnen woongebieden uit de Gewestplan; - Bebouwd in bedrijvengebied: Bebouwing, selectie binnen laag Bedrijventerreinen; - Bebouwd overig: bebouwing buiten de boven-staande selecties; - Water: Watergang; - Wegbaan: Wegbaan; - Spoor: Spoorbaan; - Erf in bebouwd gebied: oppervlakte binnen woongebied die buiten alle bovenstaande ca-tegorien valt. Deze aanname wordt empirisch getest in elke gemeente voor nauwkeurigheid.
2. MOBILITEIT BUFFERS (2.1)
2.1 Reikwijdte met de auto binnen 45 minuten, in normaal verkeer en in de spits (donderdag 17 uur). Gemeten met ArcGIS Network Analyst tool. 2.2 Reikwijdte met de fiets en elektrische fiets binnen 45 minuten. Gemeten met QGIS OSM Tools. Gemiddeld snelheid fiets 15 km/h. Gemiddeld snelheid e-fiets 25 km/h (snelheidscategorie elektrische fietsen die op fietspad mogen rijden). 2.3 OV reistijden vanuit de gemeente in minuten. Databron: NMBS en Google. 2.4 OV buffers: - treinstation loop- en fiets buffer: 1,5 km; - treinstation fiets- en last mile OV buffer: 3 km; - bushalte buffer: 250 m.

3. DAILY URBAN SYSTEM (2.1)				
Data gebaseerd op Sociaal-demografische gege-vens van Departement Mobiliteit & Openbare Werken, Vlaams Gewest. Data gebruikt voor kaart: - Instrument: Personenmodel; - Tourfrequentiemodel hoofdtours: werk; - Tijdstipkeuzemodel: 8 uur ochtendspits; - Bestemmings- en vervoerwijzekeuzemodel: autobestuurder. Deze datasetselectie is representatief voor het groot-ste deel van de personenstromen (75 tot 90% afhankelijk van de gemeente) naar en vanuit de gemeente. Een uitge-breide analyse is ook gestudeerd, echter neemt veel tijd in beslag en verandert het resultaat niet op een belangrijke manier. <tr><th>4. WERKPLAATSEN PIECHART (2.3.1)</th></tr> <tr><td> Data gebaseerd op de Sociaal-demografische ge-gevens van Departement Mobiliteit & Openbare Werken, Vlaams Gewest. Brondata gebruikt per categorie: - Landbouw: tewerkstelling landbouw; - Industrie: tewerkstelling industrie; - Transport en logistiek: tewerkstelling trans-port en logistiek; - Handel en diensten: tewerkstelling groot-handel, kleinhandel dagelijkse aankopen, kleinhandel wekelijkse aankopen, kleinhandel lange termijn, handel overig, hotel, restau-rant, nutsvoorzieningen, financiële instellin-gen en verzekeringen, kunst, amusement en recreatie, andere diensten; - Administratie: tewerkstelling administratie; - Onderwijs: tewerkstelling onderwijs; - Zorg: tewerkstelling ziekenhuis, gezondheids-zorg. <tr><th>5. OVERSTROMINGSRISICO DIAGRAM (2.3.2)</th></tr><tr><td> Data gebaseerd op de Geopunt Catalogus lagen: - recente overstroming; </td></tr></td></tr>	4. WERKPLAATSEN PIECHART (2.3.1)	Data gebaseerd op de Sociaal-demografische ge-gevens van Departement Mobiliteit & Openbare Werken, Vlaams Gewest. Brondata gebruikt per categorie: - Landbouw: tewerkstelling landbouw; - Industrie: tewerkstelling industrie; - Transport en logistiek: tewerkstelling trans-port en logistiek; - Handel en diensten: tewerkstelling groot-handel, kleinhandel dagelijkse aankopen, kleinhandel wekelijkse aankopen, kleinhandel lange termijn, handel overig, hotel, restau-rant, nutsvoorzieningen, financiële instellin-gen en verzekeringen, kunst, amusement en recreatie, andere diensten; - Administratie: tewerkstelling administratie; - Onderwijs: tewerkstelling onderwijs; - Zorg: tewerkstelling ziekenhuis, gezondheids-zorg. <tr><th>5. OVERSTROMINGSRISICO DIAGRAM (2.3.2)</th></tr> <tr><td> Data gebaseerd op de Geopunt Catalogus lagen: - recente overstroming; </td></tr>	5. OVERSTROMINGSRISICO DIAGRAM (2.3.2)	Data gebaseerd op de Geopunt Catalogus lagen: recente overstroming;
4. WERKPLAATSEN PIECHART (2.3.1)				
Data gebaseerd op de Sociaal-demografische ge-gevens van Departement Mobiliteit & Openbare Werken, Vlaams Gewest. Brondata gebruikt per categorie: - Landbouw: tewerkstelling landbouw; - Industrie: tewerkstelling industrie; - Transport en logistiek: tewerkstelling trans-port en logistiek; - Handel en diensten: tewerkstelling groot-handel, kleinhandel dagelijkse aankopen, kleinhandel wekelijkse aankopen, kleinhandel lange termijn, handel overig, hotel, restau-rant, nutsvoorzieningen, financiële instellin-gen en verzekeringen, kunst, amusement en recreatie, andere diensten; - Administratie: tewerkstelling administratie; - Onderwijs: tewerkstelling onderwijs; - Zorg: tewerkstelling ziekenhuis, gezondheids-zorg. <tr><th>5. OVERSTROMINGSRISICO DIAGRAM (2.3.2)</th></tr> <tr><td> Data gebaseerd op de Geopunt Catalogus lagen: - recente overstroming; </td></tr>	5. OVERSTROMINGSRISICO DIAGRAM (2.3.2)	Data gebaseerd op de Geopunt Catalogus lagen: recente overstroming;		
5. OVERSTROMINGSRISICO DIAGRAM (2.3.2)				
Data gebaseerd op de Geopunt Catalogus lagen: recente overstroming;				

overstromingsgevoelig gebied 2017 (Watertoets).
6. POTENTIEEL VOOR DUURZAME ENERGIEOPWEK (2.4)
Data gebaseerd op de Hernieuwbare EnergieAtlas Vlaamse gemeenten, 2016, VITO. 6.1 Ruimtelijke randvoorwaarden windenergie - negatieve aanknopingspunten: - Gebouwen, buffer 50m; - Residentiele percelen, buffer 300m; - Hoogspanningsleidingen, buffer 150m; - Pijpleidingen, buffer 150m; - Seveso installaties, buffer 200m; - Rode zones Belgocontrol (DVOR, radar zones, CTR); - Spoor-, water-, primaire en hoofdwegen, buffer 50m; - Windmolens gebouwd, buffer 500m. 6.2 Potentieel zonne-energie op grote daken: - daken met oppervlakte groter dan 1000 m². 6.3 Berekening van potentiële energievraag dek-king door windenergie: 3.305 mWh/jaar per gemiddeld Vlaams huis-houdens (in 2017, VREG); 6,5 turbine of 26.000mWh/jaar per km² (Hernieuwbare EnergieAtlas Vlaamse ge-meenten).

5.3 OVERIGE BRONNEN
1. BELEIDSDOCUMENTEN
- Beleidsplan Ruimte Vlaanderen; - Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan; - Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen; - Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan Kortemark; - Mobiliteitsplan Kortemark; - Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen; - Gemeentelijk Milieubeleidsplan Kortemark; - Afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agra-rische structuur (AGNAS); - Instrumenten voor behoud landbouwgebouwen en landbouwgronden; - Visie 2050, een lange termijnstrategie voor Vlaanderen; - Bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk; - PRUP, RUP, BPA en overige plannen.
2. STUDIES
- Designing the Future; - De Lage Landen 2020-2100. Een toekomstverkenning; - Pilootprojecten ‘Terug in Omloop’; - MIRA Climate Report 2015.
3. GIS DATA
- Catalogus Geopunt Vlaanderen; - Webservices Geopunt Vlaanderen; - Applicaties Geopunt Vlaanderen.
4. OVERIGE PUBLICATIES
- Lokale en nationale kranten; - Jouw gemeente in cijfers, editie 2018 via Statistiek Vlaanderen; - Sociaal-demografische gegevens van Departement Mobiliteit & Openbare Werken, Vlaams Gewest.

